

Informatieanalyse Waterbeheer

Beleidsmonitor Water

RIVM rapport 500799001

Dit onderzoek werd verricht in opdracht en ten laste van DG-Water

RIVM, Postbus 1, 3720 BA Bilthoven, telefoon: 030-2649111, fax: 030-2742971

Verantwoording

Het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) van het RIVM voert de Beleidsmonitor Water uit in opdracht van en met betaling door het Directoraat-Generaal Water van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (V&W). De Beleidsmonitor brengt in het huidige proefjaar twee thema-evaluaties uit (Veiligheid en Chemische waterkwaliteit, beide in 2004) en deze analyse van de informatievoorziening voor de jaarrapportages waterbeheer (in het licht van de VBTB). Het MNP is onafhankelijk van het waterbeleid van V&W en om die reden gevraagd deze taak uit te voeren. Deze informatie-analyse was onmogelijk geweest zonder de deskundige inbreng van medewerkers van RIZA, RIKZ en DWW. Het MNP is echter volledig verantwoordelijk voor dit rapport.

De Directeur van het Milieu- en Natuurplanbureau

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'N.D. van Egmond', written over a horizontal line.

Prof. ir. N.D. van Egmond

Inhoudsopgave

VERANTWOORDING 3

SAMENVATTING OP HOOFDLIJNEN 7

CONCLUSIES 9

SAMENVATTING 13

- A) Achtergrond, doel en werkwijze 13
- B) Veiligheid water 14
- C) Waterbeheer 17
- D) Partners voor Water / Verbinden door kennis 20
- E) Informatievoorziening 20
- F) Belangrijke witte vlekken en mogelijke invulling daarvan 20

1 INLEIDING 25

- 1.1 Achtergrond en doel van het rapport 25
- 1.2 De BeleidsMonitor Water 25
- 1.3 RPE, VBTB en BMW 26
- 1.4 Werkwijze 28
- 1.5 Onderwerpen in het waterbeleid 29
- 1.6 De structuur van het rapport 29
- 1.7 De analyse per onderwerp 29

2 VEILIGHEID TEGEN OVERSTROMEN 31

- 2.1 Beleidstheorie 31
- 2.2 Informatievoorziening 35
- 2.3 Veranderingen 37

3 BESTRIJDEN STRUCTURELE KUSTEROSIE 39

- 3.1 Beleidstheorie 39
- 3.2 Informatievoorziening 40
- 3.3 Veranderingen 43

4 BOUWGRONDSTOFFENVOORZIENING 45

5 KWALITEIT WATER EN WATERBODEMS 47

- 5.1 Beleidstheorie 47
- 5.2 Informatievoorziening 54
- 5.3 Veranderingen, met name in relatie tot de Europese Kaderrichtlijn Water 63

6. WATER KWANTITEITSBEHEER 67

- 6.1 Beleidstheorie 67
- 6.2 Informatievoorziening 70
- 6.3 Veranderingen 71

7	INFRASTRUCTUUR EN INRICHTING WATERSYSTEMEN	75
	7.1	Beleidstheorie 75
	7.2	Informatievoorziening 84
	7.3	Veranderingen 85
8	VERBINDEN DOOR KENNIS	87
	8.1	Beleidstheorie 87
	8.2	Informatievoorziening 89
	8.3	Veranderingen 89
9	INFORMATIEHUISHOUDING	91
	9.1	Informatieproductie 93
		9.1.1 De rijksoverheid 93
		9.1.2 De provinciale overheid (en het IPO) 94
		9.1.3 Waterschappen (en de UvW) 94
		9.1.4 Gemeenten en de VNG 94
		9.1.5 Overig 95
		9.1.6 Geen informatie beschikbaar 95
	9.2	Samenbundelen informatie 95
		9.2.1 De rijksoverheid 95
		9.2.2 Provinciale overheid /IPO 97
		9.2.3 Waterschappen /UvW 97
		9.2.4 CIW 97
		9.2.5 Overig 97
		9.2.6 Geen structurele inwinning 98
	9.3	Veranderingen 99
	Bijlage 1	Overzicht indicatoren 101
	Bijlage 2	Afkortingen 110
	Colofon	112

Samenvatting op hoofdlijnen

De informatie over de toestand van watersystemen is vrij goed op orde. Jaarrapportages, mede ter ondersteuning van het VBTB-proces, zijn hiermee goed op te stellen. Voor grote delen van die informatie bestaan goed functionerende systemen voor inwinning.

Scherper formuleren van beleidsdoelen en een nadere vaststelling over welke beleidsdoelen jaarlijks in VBTB-kader wordt gerapporteerd, leidt tot een betere evalueerbaarheid en een efficiënter systeem van inwinning.

Op enkele onderdelen is momenteel geen informatie beschikbaar of wordt die niet centraal ingewonnen. Dit betreft met name informatie over waterkwantiteit, infrastructuur en inrichting.

Hiervoor zijn nadere afspraken nodig, met name met de (water)beheerders.

Het waterbeheer ondergaat grote veranderingen, vooral als gevolg van de EU-Kaderrichtlijn Water en de implementatie van het Waterbeleid 21e Eeuw. Procesinformatie over de voortgang van deze veranderingen is niet centraal beschikbaar.

Voor toekomstige evaluaties is informatie nodig uit aanpalende beleidsterreinen (Milieu, Ruimtelijke Ordening, Landbouw, Natuur). De informatievoorziening zal ook op deze beleidsterreinen moeten aansluiten.

Conclusies

Informatie over de toestand van watersystemen is ruim aanwezig

Uit de analyse van de beschikbare informatie valt op dat informatie over de toestand van watersystemen over het algemeen ruim aanwezig is, zij het niet altijd compleet en aansluitend op de beleidsdoelen. Informatie over de voortgang van processen is echter nauwelijks structureel beschikbaar.

Beperkt zicht op de kosten van de informatievoorziening

Over onderdelen van de informatievoorziening bestaat inzicht in de jaarlijkse kosten. Een overall-beeld kon echter in de beperkte tijd niet worden opgesteld.

Witte vlekken in de informatievoorziening

Op een aantal punten is de informatievoorziening in overeenstemming met de indicatoren (BKL, grondstoffen en chemische waterkwaliteit). Op een aantal punten is de situatie onvoldoende (waterkwantiteit en -verdeling, Ruimtelijke Ordening en procesinformatie over veranderingstrajecten zoals KRW, NBW, afbouw beleid). Over de andere aspecten is gedeeltelijke informatie beschikbaar of wordt die tenminste structureel ingewonnen).

Het huidige systeem van informatievoorziening (CIW) kan als basis dienen voor de toekomst

Het inwinnings- en verwerkingsstelsel voor informatie zoals dat nu onder CIW-vlag functioneert, is een goede basis om de informatievoorziening voor VBTB-rapportages op te bouwen voor wat betreft de kwaliteitstoestand van watersystemen (chemie, ecologie, morfologie, GIS-info). Wel zijn flinke aanpassingen nodig. Sommige onderwerpen ontbreken nog of zijn onvoldoende, sommige krijgen wellicht teveel aandacht. Het stelsel zelf functioneert naar behoren.

Emissieregistratie vult deel informatievoorziening in

Het stelsel 'Data warehouse Emissieregistratie' is een goede basis voor gegevens over maatschappelijke activiteiten, functies en emissies en GIS-info. Dit kan in aansluiting op het CIW-stelsel het geheel goed aanvullen. Afstemming is nodig om stroomgebiedsinformatie te krijgen.

Delen informatievoorziening niet centraal aanwezig

Voor veiligheid, waterkwantiteit en inrichting en beheer bestaat momenteel geen gestructureerde centrale data-inwinning en rapportage. Bij vragen op ad-hoc basis blijken de gegevens vaak wel structureel te worden geproduceerd door de betreffende beheerders.

De doelen zijn niet altijd goed toetsbaar

Als basis voor een goede rapportage heeft de huidige informatievoorziening op diverse punten aanpassingen nodig. Dat begint met het zorgvuldig formuleren van de doelen. Hoofd- of einddoelen, zoals het hebben en houden van gezonde en veerkrachtige watersystemen, behoeven niet volledig SMART¹ te zijn. Op dit niveau hoeft ook niet jaarlijks aan de Tweede Kamer te worden gerapporteerd. Door tussendoelen met heldere indicatoren te beschrijven, wordt het mogelijk om over de inspanningen (de input), de genomen maatregelen (de output) en het resultaat (de outcome) van het beleid te rapporteren. Dit is nog maar ten dele het geval. Duidelijk is een verbetering te zien in de rijksbegroting van 2004 ten opzichte van die van 2003.

---

¹ SMART: Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden

De koppeling van budgetten met doelen / maatregelen is niet altijd duidelijk

In de rijksbegroting is de koppeling tussen de maatregelen en het daaraan gekoppeld budget niet altijd helder. Dit wordt onder meer veroorzaakt doordat bewoordingen afwijken en doordat veel beleid onder het infrastructuurfonds wordt uitgevoerd. In de begroting van 2004 is een duidelijke verbetering zichtbaar.

Er zijn verschillen in mate van detail van behandeling van diverse doelen

Het niveau van uitwerking van de verschillende deelterreinen van het rijkswaterbeleid is sterk verschillend. Artikel 13 van de V&W-begroting bevat bijvoorbeeld veel minder elementen dan artikel 14. Dit kan betekenen dat het detailniveau van de VBTB-rapportage sterk gaat wisselen, afhankelijk van het onderwerp.

Keuzen in jaarlijks te rapporteren indicatoren zijn belangrijk voor de informatievoorziening

Concreter kiezen waarover wel en waarover niet jaarlijks wordt gerapporteerd kan grote invloed hebben op de omvang van de informatievoorziening. Volledigheid is geen eis voor de jaarlijkse rapportage aan de Tweede Kamer. Momenteel is niet duidelijk over welke indicatoren DGW een jaarlijkse rapportage wil geven.

Beleid van andere departementen is niet voldoende in beeld

Voor het realiseren van de doelstellingen uit artikel 13 en 14 is ook aanpalend beleid cruciaal. Te denken valt aan LNV- en VROM-beleid ten aanzien van diffuse bronnen, bestrijdingsmiddelen en ruimtelijke ordening. DGW is niet verantwoordelijk voor het aanpalend beleid, de verantwoordelijkheid voor de VBTB-rapportage daarover ligt bij anderen. Het is echter zinvol om in de jaarlijkse evaluatie over het waterbeheer, de effectiviteit en de efficiëntie ervan, aandacht te besteden aan het aanpalend beleid van de rijksoverheid. Dit gebeurt momenteel slechts beperkt. Zicht op de uitvoering van het beleid (via o.a. het infrastructuurfonds), en op de handhaving (inspectie V&W) is belangrijk. Voor VBTB geschikte informatie is hierover beperkt beschikbaar.

De verwachtingen over de rol van andere actoren dan de rijksoverheid zijn vaak onduidelijk

In diverse beleidsdocumenten zijn de rollen van de actoren beschreven. Als er een rol voor een actor wordt benoemd is dit zelden specifiek en tijdsgebonden geformuleerd; hierdoor is het lastig indicatoren voor toetsing te benoemen. Helderheid over deze rollen en de daaraan gekoppelde verplichting tot informatieverstrekking, kan wellicht via het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) worden gerealiseerd.

Interactieve besluitvorming vraagt een toets op de voortgang van het proces

De implementatie van de KRW en van WB21 is sterk procesmatig bepaald (NBW). Inzicht in de voortgang is momenteel moeilijk te verkrijgen door het ontbreken van indicatoren en een geregelde procesinformatie-voorziening. Hiervoor is een andere aanpak nodig dan de conventionele.

Internationaal beleid is nog niet goed zichtbaar in begroting en informatievoorziening

Internationaal beleid en daaruit voortvloeiende verplichtingen worden nauwelijks genoemd in de rijksbegroting. Dit impliceert ook dat een evaluatie in de VBTB-rapportage minder voor de hand ligt. Wel wordt het rijk aangesproken op het (niet) nakomen van verplichtingen. Het verdient aanbeveling om in de jaarlijkse evaluatie van het waterbeheer aandacht te besteden aan internationaal beleid en de Nederlandse uitvoering daarvan (procesinformatie). Momenteel wordt al wel intensief nagedacht over de consequenties van de Kaderrichtlijn Water voor de informatievoorziening.

Keten- en stroomgebiedsbenadering vragen aanvullende informatie

De KRW vraagt een economische analyse. Met CBS wordt nagegaan met welke methoden en informatie dergelijke analyses mogelijk zijn. De KRW vraagt ook om kostentoerekening naar de baten. Daarvoor is informatie nodig die momenteel niet structureel wordt verzameld.

De stroomgebiedsbenadering is slechts mogelijk met aanvullende informatie over activiteiten in stroomgebieden en de daaruit resulterende belastingen van watersystemen. Een nog verder gestructureerde verbinding met o.a. de Emissieregistratie is hiervoor nodig. Dit zal niet in een jaarlijkse evaluatie kunnen worden behandeld, maar is meer onderwerp voor periodieke evaluaties. Daarvoor zijn wel jaarlijkse gegevens nodig.

Organisatorische sturing informatievoorziening nader af te spreken

De organisatie van de informatievoorziening was geen expliciet onderwerp in deze analyse. Het materiaal in dit rapport kan mede een basis zijn voor het gesprek tussen DGW en waterbeheerders om hier nader invulling aan te geven.

Samenvatting

A) Achtergrond, doel en werkwijze

In het voorjaar van 2003 hebben het Directoraat-generaal Water (DGW) van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (V&W) en het Milieu en Natuurplanbureau (MNP) van het RIVM een intentieverklaring getekend om te komen tot een onafhankelijke Beleidsmonitor Water (BMW). Deze voorziet onder meer in een analyse van de *informatievoorziening van de bestaande* rapportages over het waterbeleid, waaronder Water in Beeld, in relatie tot de *gewenste* VBTB rapportage (Van Beleidsbegroting tot Beleidsverantwoording).

Het voorliggende rapport beschrijft met welke informatie adequate antwoorden gegeven kunnen worden als de drie VBTB-evaluatievragen worden gesteld aan het waterbeleid:

1. Wat willen we bereiken en is dat bereikt?
2. Wat gaan we ervoor doen en wat hebben we gedaan?
3. Wat mag het kosten en wat heeft het gekost?.

Het rapport is zelf geen beleidsevaluatie, maar vat de wenselijke en beschikbare informatie samen. Het is bedoeld om de discussie te ondersteunen tussen DGW en waterbeheerders over begroting en verantwoording, de rol die eenieder daarin heeft en de informatiehuishouding die daarvoor nodig is. Dit kan leiden tot implementatie-afspraken binnen het Nationaal Bestuursakkoord Water. Concrete advisering, hoe een en ander kan worden geïmplementeerd, is geen doel van dit rapport.

De Regeling prestatiegegevens en evaluatie-onderzoek rijksoverheid (RPE², Ministerie van Financiën) geeft aan hoe beleidsevaluatie ten behoeve van de Kamer moet worden uitgevoerd. De analyse is uitgevoerd aan de hand van de begroting van V&W en achterliggende nota's en wetten. Eerst is het beleid per onderwerp geëvalueerd in termen van herkenbaarheid, compleetheid en toetsbaarheid (zijn de beleidsdoelen SMART³ gedefinieerd?) van de indicatoren. Vervolgens is nagegaan welke informatie aanwezig is, of hiermee toetsing van de doelen mogelijk is en welke belangrijke hiaten aanwezig zijn. Ook de rollen van de diverse actoren in het waterbeheer en in de informatievoorziening zijn geanalyseerd. Bij ontoereikende toetsingsmogelijkheden wordt aangegeven of en waar eventuele aanvullende gegevens voor de verantwoording aanwezig zijn. Ontwikkelingen, zoals rondom de Europese Kaderrichtlijn Water en het Nationaal Bestuursakkoord Water, zijn gezien op de mogelijke gevolgen voor de informatievoorziening. In het kader 'SMART-maken van doelstellingen; een voorbeeld met vragen' is dit ter illustratie enigszins uitgewerkt. De keuze welke onderwerpen in de jaarlijkse rapportages aan de orde moeten komen en welke in de periodieke, meer diepgaande thema-evaluaties, heeft uiteraard invloed op de invulling van de informatievoorziening. Deze keuze is nog niet voor alle onderdelen helder.

---

² RPE: Regeling Prestatiegegevens en Evaluatieonderzoek Rijksoverheid' (Min.Financiën 1-1-2002); Departementale richtlijn bij die regeling (Hoofddirectie FEZ, oktober 2002)

³ SMART: Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden

SMART-maken van doelstellingen: een voorbeeld met vragen

Veerkracht kleine wateren.

De doelstelling 'Veerkracht van kleine wateren zal worden vergroot door herstel van natuurlijke stromingspatronen (bijvoorbeeld natuurlijke beken, minder dichte en diepe ontwatering op hogere gronden)' is in de NW4 te vinden. Verantwoordelijk zijn de waterschappen en als betrokken actoren worden LNV, provincies, gemeenten en V&W genoemd. De actie wordt uitgevoerd in de periode 1998 tot 2006.

Is de doelstelling specifiek?

Hoewel het begrip veerkracht niet is gedefinieerd, is de doelstelling behoorlijk specifiek te noemen. Niet duidelijk is voor welk deel van de wateren het genoemde herstel gerealiseerd moet worden.

Is de doelstelling meetbaar (en evalueerbaar)?

Het is onduidelijk welke bijdrage van de betrokken actoren wordt gevraagd; deze rollen zijn daardoor niet evalueerbaar. Inhoudelijk is niet duidelijk wat onder natuurlijke stromingspatronen en herstel van die patronen wordt verstaan.

Is de doelstelling acceptabel en realistisch?

Acceptatie van de doelstelling door beheerders zal sterk samenhangen met beschikbare middelen. In NW4 wordt geen informatie gegeven over de financiering van het herstel. Daarmee is het onduidelijk in hoeverre de doelstelling realistisch is.

Is de doelstelling tijdgebonden?

Ja. Niet duidelijk is echter of na de genoemde periode het doel moet zijn gerealiseerd of dat dan alleen maar de actie afloopt.

Hoe wel te formuleren (bijvoorbeeld)?

Veerkracht van kleine stromende wateren zal worden vergroot door herstel van natuurlijke stromingspatronen. Hiertoe wordt van x % van de beken het natuurlijke meanderen, bepaald door een historisch of ander afgesproken hydrologisch regime, en de natuurlijke oever hersteld. De dichte en diepe ontwatering op hogere gronden wordt met y % gereduceerd. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor het herstel (hoe is financiering geregeld?), provincies voor de grondwateronttrekkingen en LNV voor de natuurdoelstellingen. Betrokken actoren zijn daarnaast gemeenten en terreinbeheerders. De rol van V&W is ? (bijvoorbeeld evaluator) De actie wordt uitgevoerd in de periode 1998 tot 2006. De verantwoordelijken rapporteren jaarlijks (?) over de voortgang van het proces aan (?)...Evaluatie vindt plaats op (?).

B) Veiligheid water

De hoofddoelstelling voor veiligheid is: 'Nederland veilig en bewoonbaar maken en houden door het tegen hoogwater te beschermen'.

B1 Beleid en verantwoordelijkheden

De minister van Verkeer en Waterstaat is verantwoordelijk voor de realisatie van het afgesproken veiligheidsniveau, ook al is de verantwoordelijkheid voor de uitvoering bij lagere overheden gelegd. De Wet op de Waterkering kent het Rijk bevoegdheden toe tot het stellen van normen, die ook gelden voor andere beheerders.

De verbetering van primaire waterkeringen en hoogwaterbeschermingsprogramma's zijn opgenomen in het infrastructuurfonds. Dit betekent dat de Tweede Kamer over de uitvoering van de maatregelen en over het bereiken van de doelstellingen op verschillende plaatsen in de VBTB-rapportages wordt geïnformeerd.

In de begroting 2003 (en 2004) worden veel acties genoemd die door andere overheden en departementen moeten worden uitgevoerd. De uitvoering van deze acties zelf komt daardoor in de begroting van V&W niet naar voren. De uitvoering wordt wel ondersteund door V&W middels een helpdesk en leidraden.

In 2002 is de 3e Kustnota verschenen. Deze is breder dan de doelen waarop de begroting ingaat. Enkele doelstellingen uit de Kustnota, zoals die voor dynamisch duinbeheer, zijn bij het Ministerie van LNV ondergebracht.

Het algemene beleid is om over te gaan van reageren naar anticiperen, waarbij zal blijven gelden dat absolute veiligheid niet bestaat. Beoogd wordt om over de resterende risico's de maatschappelijke en politieke discussie te voeren om zo tot afgewogen en maatschappelijk gedragen beleid te komen, met zowel een technische als ruimtelijke invulling. Deze discussie moet nog worden geagendeerd.

Veel onderdelen van het beleid zijn in de fase van uitwerking, waardoor nog niet alle indicatoren zijn vastgesteld. Toetsing is derhalve nog maar beperkt mogelijk.

De geformuleerde indicatoren geven aan dat wordt gestreefd naar een overall inzicht in de veiligheid. De jaarlijkse rapportage zoals die in Water in Beeld staat, en de wettelijk voorgeschreven vijfjaarlijkse toets van de primaire waterkeringen alsmede de evaluatie van het Deltaplan Grote Rivieren dragen daaraan in belangrijke mate bij. De thema-evaluatie 'Veiligheid tegen overstroming' die in dit proefjaar aan het MNP-RIVM is gevraagd (gepland voor 2004), dient invulling te geven aan de periodieke inhoudelijke VBTB-rapportage op dit beleidsterrein.

B2 De normen en de toetsing

De veiligheidsnormen zelf zijn in de betreffende wetten en beleidsdocumenten duidelijk aangegeven. Minder duidelijk is wat de belangen zijn (met name bevolking en economie) die met de verschillende overschrijdingsfrequenties worden geconfronteerd. Daarmee is een efficiëntietoets niet mogelijk. In de thema-evaluatie 'Veiligheid tegen overstroming' zal hierop nader worden ingegaan.

De belangrijkste indicator voor veiligheid is het percentage van de primaire dijkringen dat aan de norm voldoet. Dit wordt eens per vijf jaar getoetst.

Voor het kustgebied is de Basiskustlijn (BKL) een belangrijke indicator. Die moet worden gehandhaafd. Het is onduidelijk of hiermee de hoofddoelstelling voor de kust voldoende wordt gedekt. Met de term 'dynamisch handhaven' uit de Derde Kustnota wordt het dynamische karakter van de kust erkend. Dit betekent dat er altijd enige overschrijding van de doelstelling bestaat en de noodzaak tot continue aanpassing. Dit is in tegenspraak met de operationele doelstelling die is gerelateerd aan het handhaven van de BKL van 1990. In de praktijk is er sprake van een overschrijding bij 10% van de raaien (meetlijnen) en de verwachting is dat dit niet substantieel minder wordt.

De indicator 'percentage overschrijdingen van de BKL' zegt niets over de ernst daarvan en houdt geen rekening met de lokaal te beschermen waarden (overschrijding bij een badplaats of toch al zwakke schakel in de waterkering heeft een andere betekenis dan bij een natuurlijk stuk kust met een brede duinenrij).

De BKL, waaraan de actuele kustlijnligging wordt getoetst, is in verschillende regio's op verschillende manieren vastgesteld. Zo wordt er bij overschrijding in Zuid-Holland eerst onderzocht of er sprake is van structurele erosie (BKL = signaleringslijn), in Noord-Holland is de BKL zo vastgesteld dat bij overschrijding ook sprake is van structurele erosie (BKL = interventielijn). Voor deze differentiatie zijn goede redenen te geven, maar hiermee heeft toetsing aan de BKL geen eenduidige betekenis.

Ondanks de genoemde nadelen van de indicator 'percentage overschrijdingen van de BKL' is dit momenteel toch de meest bruikbare indicator voor het kustbeheer omdat er een duidelijke relatie bestaat met de geformuleerde beleidsdoelstelling.

Voor buitendijkse gebieden langs de rivieren is door het Rijk geen veiligheidsnorm vastgelegd. De algemene beleidsdoelstellingen zijn echter zodanig geformuleerd, dat ook bewoners en bedrijven in buitendijkse gebieden (langs de rivieren) lijken te mogen rekenen op droge voeten.

Het recente verschuiven van veendijken in De Ronde Venen en bij Rotterdam maakt duidelijk dat voortvarend moet worden doorgewerkt aan de vaststelling van veiligheidsdoelen (geformuleerd als normen of als proces) voor niet-primaire waterkeringen en een toetsingsprogramma hiervoor (inclusief procestoetsing). De verantwoordelijkheid voor het ontwikkelen van normen voor veiligheid van niet-primaire waterkeringen wordt in de Vierde Nota Waterhuishouding (NW4) bij de provincies en waterschappen gelegd. Het is een verantwoordelijkheid van V&W om (procesmatig) na te gaan of deze actie wordt uitgevoerd. Door de recente gebeurtenissen is dit nu voortvarend opgepakt, met regelmatige meldingen over de voortgang.

Het nu al verhogen (en verlengen) van Limburgse kaden is niet consistent met de volgorde van maatregelen die in het kabinetsstandpunt 'Anders omgaan met Water' wordt voorgestaan, te weten: verbreden, verdiepen, verhogen. Wonen in het rivierdal wordt toegestaan en bovendien beschermd volgens de norm waarbij gemiddeld eens in de 250 jaar overstrooming zal plaatsvinden. Geconstateerd wordt dat hier wordt afgeweken van de algemene norm voor het rivierengebied van 1:1250. Overstroomt de kade dan komen de bewoners van het achterliggende gebied in gevaar. Een indicator voor de frequentie van gehouden oefeningen en de beschikbaarheid van een toegesneden rampenplan is niet aanwezig.

Over sommige acties waarvoor het Ministerie van Verkeer en Waterstaat zelf verantwoordelijk is, zoals het initiëren van een discussie over restrisico's, is geen toetsinformatie aangetroffen. De discussie is intussen wel met de regio's en op rijksniveau gevoerd. Een conclusie is hieruit nog niet getrokken.

Om het (hoog)waterbewustzijn van de bewoners van Nederland te vergroten en zo draagvlak te verwerven voor maatregelen die 'ruimte voor het water' vraagt, wordt door de partners bij het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) de communicatiecampagne 'Nederland leeft met Water' gevoerd. Deze campagne kent een eigen effectmeting; informatie over de resultaten wordt dus verzameld.

C) Waterbeheer

De hoofddoelstelling van het integrale waterbeleid is: 'Nederland bewoonbaar maken en houden door het in stand houden en versterken van gezonde en veerkrachtige watersystemen'.

C1 Beleid en verantwoordelijkheden

Het waterbeheer wordt sinds kort voornamelijk gestuurd door de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Deze zal in december 2003 formeel in de nationale wetgeving worden geïmplementeerd. Een uitgebreide evaluatie met de NW4 als enige basis zou slechts retrospectieve waarde hebben. Meer nog dan de huidige doelstellingen in het rijksbeleid is de KRW specifiek, meetbaar en tijdgebonden geformuleerd. De KRW moet in 2015 resulteren in een 'goede chemische toestand' en een 'goede ecologische toestand' van het oppervlaktewater en een 'goede grondwaterkwaliteit en kwantitatieve toestand'. De relatie tussen deze doelstelling en de huidige beleidsdoelstellingen is nog niet duidelijk uitgewerkt. De KRW gaat rond 2005 al invloed krijgen op het waterbeheer door het vaststellen van het niveau van de normen (analyse van mogelijke consequenties door RIZA uitgevoerd) en rapportageverplichtingen.

De KRW gaat invulling geven aan de stroomgebiedbenadering. De normen en maatregelen die invulling gaan geven aan de KRW zijn nog niet vastgesteld en van kracht. Dat zal concreet in 2009 moeten, bij het vaststellen van de stroomgebiedbeheersplannen. De onderwerpen economische analyses, emissies en maatregelen komen daarmee veel sterker naar voren. Tot 2009 zijn voorbereidingsactiviteiten en rapportageverplichtingen voorzien. De verantwoordelijkheden liggen daarbij nog lang niet altijd duidelijk. Indicatoren zijn nog in de fase van ontwikkeling. De rijksoverheid is verantwoordelijk en heeft een *regisserende* rol bij de implementatie en uitvoering van de KRW. Beleidsdocumenten laten vooralsnog in het midden hoe deze rol geëvalueerd zal worden. Daarnaast heeft het Rijk ook een *uitvoerende* rol als waterbeheerder voor zoete rijkswateren en de zee.

C2 Onderwerpen binnen het waterbeheer

Waterkwaliteit en waterbodems

In de rijksbegroting 2003 en 2004 ontbreken verwijzingen naar een groot aantal extra doelen en middelen die wel in de vierde Nota Waterhuishouding (NW4) zijn genoemd. In de NW4 worden expliciet de bij het waterkwaliteitsbeleid te betrekken actoren genoemd.

In de rijksbegroting wordt niet aannemelijk gemaakt dat door goede uitvoering en handhaving van wetten, uitvoeringsbesluiten en de mix van maatregelen bij de bronnen van verontreiniging, de kwaliteit van water en waterbodems in overeenstemming komt met de eisen die de functies van watersystemen stellen en dat gezonde en veerkrachtige watersystemen in stand worden gehouden en versterkt. In de thema-evaluatie 'Chemische waterkwaliteit', die aan het MNP-RIVM is gevraagd, zal hieraan deels nadere aandacht worden gegeven.

Het Rijk heeft onvoldoende zicht op de functies die door Provincies aan watersystemen worden toegekend.

In de uitwerking van de einddoelstelling naar tussendoelen (met name waterkwaliteit) ontbreken ecologische doelstellingen. Hierdoor is onduidelijk welke ecologische kwaliteit wordt nagestreefd. In de derde en vierde nota Waterhuishouding worden aanzetten gedaan om tot ecologische doelstellingen te komen; een concretisering ontbreekt vooralsnog. Gezien de einddoelstelling

'gezonde en veerkrachtige watersystemen' is dit opmerkelijk. Vanuit de KRW zullen overigens naast chemische ook ecologische doelstellingen worden geformuleerd (concreet in 2009 in de stroomgebiedbeheersplannen). Hieraan wordt al met kracht gewerkt door alle betrokkenen in het waterbeheer.

De relaties tussen functies, maatregelen en water(bodem)kwaliteitsdoelen (DPSIR⁴-keten) is niet te beoordelen met uitsluitend informatie uit meetprogramma's. Modelleren zal ook nodig zijn. Daarmee zal dit beter een plaats kunnen hebben in periodieke thema-evaluaties. De vergelijking van kwaliteitsdoel met meetwaarden past wel in een jaarlijkse rapportage.

Emissies

Het instrumentarium rond emissie beperkende maatregelen is vrij a-specifiek. Het wordt niet duidelijk welke stoffen een probleem vormen in relatie tot de normstelling en welke maatregelen nodig zijn bij welk (type) bron en water. De interpretatie hiervan wordt overgelaten aan de waterbeheerders.

De belangrijkste mogelijkheden voor de aanpak van diffuse bronnen liggen op de beleidsterreinen van LNV en VROM ('mix van maatregelen', onder andere doelgroepenbeleid, mestwetgeving). Het Ministerie van V&W vertrouwt op deze middelen, maar geeft niet aan hoe het betrokken is en wat het zal doen indien dat beleid onvoldoende resultaat oplevert.

Naast de indicatoren die een beeld geven over de emissiereductie door diverse bronnen is het van belang om informatie te verschaffen over achterliggende processen, zoals implementeren van de ketenbenadering, het sluiten van convenanten et cetera. Deze prestatie-indicatoren kunnen het beste worden gekoppeld aan een doelgroep. De indicatoren moeten een beeld geven van wat de doelgroepen daadwerkelijk doen. Aangezien het beleid van LNV en VROM zich ook richt op de doelgroepen, wordt tevens een idee verkregen van de effecten van dit beleid. Veel van deze indicatoren moeten nog worden geoperationaliseerd.

In de rijksbegroting 2003 zijn indicatoren voor emissiereductiedoelstellingen genoemd, in de begroting van 2004 zijn deze niet meer opgenomen, maar wordt verwezen naar de rapportages van de Inspectie V& W.

(Stroom)gebieden

Behalve de Nederlandse beleidslijnen geven ook internationale afspraken sturing aan de inrichting van stroomgebieden en de Nederlandse kust. Algemene afspraken zijn bijvoorbeeld vastgelegd in de Wetlandconventie. De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) legt een sterk accent op het ecologisch functioneren van de watersystemen. Ook de inrichting van stroomgebieden dient hierop te worden afgestemd. Europese richtlijnen, zoals bijvoorbeeld in de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR), zijn bindend. Voor de Noordzee spelen afspraken in OSPAR-kader e.d. een belangrijke rol in het Nederlandse beleid. In al deze internationale afspraken is de toetsbaarheid over het algemeen goed uitgewerkt onder andere met rapportageverplichtingen. De KRW is nog in het stadium van concrete uitwerking. De EU-richtlijnen kennen ook sancties bij het niet nakomen van de verplichtingen. Deze worden opgelegd aan de lidstaten. Er is nog geen uitwerking hoe dit binnen Nederland is geregeld tussen het Rijk en de waterbeheerders.

---

⁴ DPSIR: samenhangende benadering voor oorzaak-effectketen: Driving forces, Pressures, State, Impact, Respons

In de rijksbegroting 2003 wordt de ‘gebiedsgerichte aanpak’ niet genoemd; in 2004 komt dit wel aan de orde. Afstemming tussen overheden staat in die aanpak centraal. In de praktijk is deze aanpak echter nogal vrijblijvend: het biedt de waterbeheerder vrijheid om te doen wat hij in zijn eigen gebied kan en wil aanpakken. Net als met het beleid van andere Ministeries wordt niet nagegaan wat de effecten zijn op de doelstellingen van V&W. De middelen die in de begroting worden genoemd, zorgen wel voor een positieve ontwikkeling, maar het is onduidelijk hoe de bijdragen aan de realisatie van de (eind)doelstellingen geëvalueerd zullen worden. De gebiedsgerichte aanpak staat centraal in de uitvoering van het waterkwaliteitsbeleid en het Bestuursakkoord. Het ligt voor de hand ook hiervoor indicatoren op te nemen; dat zal niet eenvoudig zijn. Bewaking van de beleidsprocessen bij de organisatie van het waterbeheer via de stroomgebiedsdistricten en deelstroomgebieden zal belangrijk zijn.

Het is nog niet duidelijk in welke mate de getroffen gebiedsgerichte maatregelen bijdragen aan de doelstellingen. Tot op heden worden doelstellingen, maatregelen en indicatoren vooral omschreven naar de mate van *inzet van afgesproken middelen* om de doelen te bereiken. Zo blijken bijvoorbeeld vistrappen wel aangelegd te zijn, maar functioneren ze niet altijd naar behoren. Voor de doelen zelf zijn in dit geval geen indicatoren genoemd, zodat het functioneren niet kan worden getoetst.

Waterkwantiteit

Centraal in het waterkwantiteitsbeleid staat het ‘Regeringsstandpunt Waterbeleid 21e eeuw’, waarin aangegeven wordt hoe in de toekomst de beleidsdoelstellingen gehaald moeten worden. Om dit waterbeleid te kunnen implementeren zijn afspraken gemaakt met provincies, waterschappen en gemeenten in het Nationaal Bestuursakkoord Water. Doelstelling van dit bestuursakkoord is om in 2015 het Nederlandse watersysteem op orde te hebben volgens de principes van WB21.

De brede hoofddoelstelling is uitgewerkt via drie tussendoelen. Met name de eerste twee: *Handhaven van de veiligheid* en *Voorkomen van wateroverlast* zijn toetsbaar. De tussendoelstelling *Optimale verdeling over toegekende functies* is vaag en wordt nauwelijks concreet gemaakt. Alleen voor droogtesituaties zijn er afspraken over een door waterbeheerders te hanteren verdringingsreeks (uit de Tweede Nota Waterhuishouding; overgenomen in de Derde en Vierde Nota).

De tussendoelen zijn grotendeels onderling consistent. Zowel veiligheid als voorkoming van wateroverlast zijn gebaat bij verlaging van peilen en verbetering van dijken.

De derde doelstelling (*Optimale verdeling.....*) kan hierbij in de klem komen, met name waar het de bestrijding van verdroging betreft. Wel wordt in de begroting duidelijk gesteld dat veiligheid en voorkoming van wateroverlast vóór gaan, pas daarna komt een optimale waterverdeling over andere functies. De droogte van 2003 heeft bij deze volgorde en bij de verdringingsreeks kanttekeningen doen plaatsen.

In de realisatie van de doelstellingen van het waterkwantiteitsbeheer is een grote rol weggelegd voor provincies, waterschappen en gemeenten. Uit de hoofdtekst van de begroting wordt niet duidelijk welke verwachtingen V&W precies heeft. In WB 21 en het NBW worden die verwachtingen wel concreter, maar ze blijven vooralsnog beperkt tot deelstroomgebiedsvisies (en daarop gebaseerde maatregelenprogramma’s) en het gebruik van de Watertoets door provincies, gemeenten en waterschappen. Of die deelstroomgebiedsvisies en de Watertoets inderdaad leiden tot vervulling van de drie tussendoelstellingen kan nu nog niet worden beoordeeld.

De ingezette middelen om de doelen te bereiken zijn deels plausibel, met name wat betreft de uitbreiding van de spui- en maalcapaciteit en het aanpassen van peilbesluiten. De winst van de watertoets is onduidelijk. Ook is voor het bereiken van de doelstellingen een grote inzet van provincies en waterschappen nodig. Deze inzet is vastgelegd in het NBW, maar niet bindend. Monitoring van de inzet is niet voorzien. Bovendien is er weinig extra geld voor de inzet.

De causale ketens zijn goed onderbouwd. In WB21 wordt een goede analyse en onderbouwing gegeven van de verwachte problemen en hun mogelijke oplossing. De onderbouwing van de causale keten is gebaseerd op onderzoek van gerenommeerde instituten.

D) Partners voor Water / Verbinden door kennis

De begroting 2003 spreekt nog van een thema 'Verbinden door kennis'. In de begroting 2004 resteert hiervan slechts het programma 'Partners voor Water'. De analyse van de informatievoorziening is voornamelijk gekoppeld aan benoemde en ontwikkelde indicatoren. De rijksoverheid verantwoordt op dit vlak summier wat moet worden bereikt, hoe dat wordt gedaan en wat van de voornemens en inspanningen terecht is gekomen. Om evaluatie mogelijk te maken is het gewenst dat het Ministerie de intenties, verwachtingen en inspanningen duidelijker onder woorden brengt en bedragen aan doelen koppelt. Het programma 'Partners voor Water', dat centraal staat in de begroting van 2004, gaat de tweede ronde in. Een evaluatie van de eerste ronde is uitgevoerd. Voor de conclusies wordt verwezen naar dat rapport (Beerenschot, 2003).

E) Informatievoorziening

Veiligheid

De toetsen van het percentage waterkeringen dat aan de norm voldoet en van de kustlijnligging, vinden plaats middels uitgebreide monitoring en informatievoorzieningssystemen. RIKZ voert dit voor de kustligging uit in het MWTL-programma. De jaarlijkse kosten bedragen circa 4 M€. Aanvullende informatie over met name de planologische aspecten in het kustgebied wordt (niet structureel) verzameld door de provincies via het Provinciaal overleg Kust (POK). Een nadere afspraak over inwinning en beheer van deze informatie is nodig.

De informatie over de toestand van primaire waterkeringen wordt periodiek verzameld. Een recente toets geeft aan dat voor een niet onbelangrijk deel van de dijkringen (35%) de informatie niet voldoende is. De gegevensverzameling zal verbeterd moeten worden om de toets compleet te maken. Dit is een taak van de dijkbeheerders.

De voortgang van de programma's 'Ruimte voor de rivier' en 'Deltaplan Grote Rivieren' wordt door het Rijk, provincies en waterschappen gemonitord en jaarlijks gerapporteerd. De kosten van deze monitoring zijn niet bekend.

Hoewel bedoeld als informatiesystemen voor beheerders, kunnen het Hoogwater-informatiesysteem (HIS) en het project Veiligheid van Nederland in Kaart (VNK) interessante informatie opleveren voor beleidsevaluatie.

In de jaarlijkse voortgangsrapportage over het waterbeheer in Nederland, Water in Beeld, is in 2003 meer uitgebreid ingegaan op veiligheid. De achterliggende informatievoorziening is dezelfde als hierboven besproken.

Waterkwaliteit en waterbodems

RIZA en RIKZ (hoofdlocaties rijkswateren; zowel zoet als zout) en waterbeheerders beschikken over de gegevens over concentraties en afvoeren. De afvoergegevens en waterstanden van de grote rivieren zijn beschikbaar bij het RIZA. Een selectie uit de waterkwaliteitsmetingen van de regionale waterbeheerders brengt het RIZA jaarlijks centraal bijeen via de CIW-enquête. De huidige kosten van de CIW-enquête bedragen circa 200 k€ per jaar. Het RIZA schat de kosten van optimalisatie van de ecologische gegevensinwinning en aanpassing aan de eisen van de KRW op ongeveer 150 k€ per jaar (dit is exclusief de meetinspanning en inwinning van geografische en morfologische gegevens).

De kwaliteit van de achterliggende metingen wordt geregeld getoetst. De inwinning via een gestandaardiseerd formaat verloopt inmiddels goed. Voor de keuze van locaties en parameters wordt door CIW geprobeerd meer afstemming te realiseren, door middel van de CIW-leidraad monitoring, maar uiteindelijk zijn de waterbeheerders zelf verantwoordelijk voor hun monitoring. Wel is V&W verantwoordelijk voor de (KRW-)rapportages aan de EU. Hoewel er veel veranderingen nodig zullen zijn in de aard en omvang van de gegevens, is het systeem van inwinning inmiddels goed ingewerkt en waardevol.

Voor het vaststellen van de ecologische toestand zijn meetgegevens nodig over fytoplankton, fyto bentos, waterplanten, macrofauna en vis (samenstelling en abundantie). RIZA, RIKZ en de regionale directies van RWS beschikken voor de rijkswateren over de gegevens die nodig zijn voor de ecologische beoordeling. Deze bevinden zich in de Rijkswaterstaat-database DONAR. De biologische en chemische meetgegevens van de waterschappen zijn bijeengebracht in de Limnodata Neerlandica. Deze databank is projectmatig gevuld; de gegevensinwinning vindt niet structureel plaats. In 2002 zijn voor het eerst sinds een aantal jaren biologische meetgegevens bij de regionale waterbeheerders opgevraagd via de CIW-enquête (voornamelijk macrofauna). Deze gegevens zijn toegevoegd aan de Limnodata Neerlandica.

De parameters waarover in het kader van de EU-zwemwaterrichtlijn wordt gerapporteerd, zijn aanwezig bij waterkwaliteitsbeheerders. Ze worden jaarlijks door het RIZA ingewonnen via de zwemwaterenquête. De kosten daarvoor zijn circa 60 k€ (exclusief meetinspanning).

De drinkwaterrichtlijn (oppervlaktewater bestemd voor drinkwatervoorziening) vervalt op 22 december 2007. De daarin aangegeven parameters worden ingezameld door de drinkwaterwinningbedrijven en RIZA (onttrekking uit rijkswateren). Structurele inwinning doet het RIZA (MWTL). Het RIZA koopt daarbij de (gecertificeerde) waterkwaliteitsgegevens van de drinkwaterbedrijven. De kosten daarvan zijn circa 200 k€.

De viswaterrichtlijn vervalt op 22 december 2013. RIZA, RIKZ en de waterkwaliteitsbeheerders meten de parameters van de vis- en schelpdierwaterrichtlijn. De gegevens worden jaarlijks ingewonnen (meeliftend op CIW-enquête), maar niet jaarlijks getoetst. Nederland rapporteert driejaarlijks aan de Europese Commissie. Deze rapportage wordt alleen gebaseerd op gegevens van de rijkswateren. Dit kost circa 25 k€ per rapportage.

Emissies

Voor de beoordeling van de emissie-indicatoren kunnen de gegevens uit het 'data warehouse Emissieregistratie' worden gebruikt. Daarin worden alle nationale emissies geregistreerd per stof, per bron (doelgroep/ bedrijfstak) en gekoppeld aan een GIS (per provincie, gemeente, afwateringseenheid, afwateringsstructuur). De Emissieregistratie wordt onder auspiciën van de VROM-inspectie uitgevoerd door DGM, CBS, RIVM, LNV en V&W. Zij regisseren jaarlijks het

zorgvuldig inwinnen van gegevens. Met de Emissieregistratie is circa 3.000 k€ (2/3 VROM, 1/3 RIZA) gemoeid, exclusief de inzet van RIVM, CBS en andere partners.

Gegevens over zuiveringsrendement zijn beschikbaar voor Nederland, per provincie en per waterbeheerder. De waterkwaliteitsbeheerders beschikken over de gegevens per RWZI. De effluentgegevens worden jaarlijks ingewonnen bij de waterkwaliteitsbeheerders door het CBS. De kosten van inwinning zijn onbekend. De rapportage aan de EU kost circa 5 k€.

Er is op dit moment slechts één structurele bron die waterbodengegevens levert : het Saneringsprogramma Rijkswateren: hieruit kan worden afgeleid welke locaties in Rijkswateren gesaneerd zijn. Echter de werkelijke uitvoeringsgegevens worden niet gerapporteerd, dus de bruikbaarheid is beperkt. Er kan geen percentage hergebruik uit worden afgeleid.

(Stroom)gebieden en maatregelen

Gebiedsgerichte informatie over maatregelen (met name bij diffuse bronnen) is slechts indirect aanwezig, vaak als resultaat van onderzoek. De Emissieregistratie bevat delen van de informatie. Diffuse emissies worden veelal berekend aan de hand van activiteiten van doelgroepen, en emissiefactoren, waarbij genomen maatregelen de emissiefactor bepalen.

Voor de EU-nitraatrichtlijn is de beschikbaarheid van gegevens beschreven in het rapport 'Landbouwpraktijk en waterkwaliteit in Nederland (Fraters *et al.*, 2000)'. Totale kosten inclusief rapportage worden geschat op 300-500 k€.

F) Belangrijke witte vlekken en mogelijke invulling daarvan

In de tabel is een samengevat overzicht gegeven over de toestand van de informatievoorziening. In het voorgaande is over de indicatoren al veel gezegd. De tabel concentreert op de beschikbaarheid van de informatie en de actoren.

Veiligheid

De informatievoorziening over de primaire waterkeringen loopt via de vijfjaarlijkse toetsing en is goed geregeld. De beschikbaarheid van informatie was in de eerste toetsingsronde een probleem; naar verwachting zal er in de volgende ronde nagenoeg geen dijk zijn waarvoor gegevens ontbreken voor toetsing.

Voor het geval er iets misgaat met de waterkeringen is er het beleidsdoel 'gesteld zijn voor calamiteiten'. Twee items zijn hiervoor van belang:

- Afstemming en oefenen rampenplannen. Voor de informatievoorziening zijn gemeenten, VNG, Provincies, IPO, Waterschappen en UvW aan te spreken
- Hoogwater Informatie Systeem. Voor de informatievoorziening zijn V&W, provincies en waterschappen aan te spreken.

Burgers inzicht geven in risico's van overstromen is een rijkstaak. De campagne Nederland leeft met water heeft een eigen effectmeting.

Voor de informatievoorziening rond de niet-primaire waterkeringen (14000 km) is niets geregeld. Overleg met de waterbeheerders over doelstellingen en informatievoorziening is wenselijk.

Waterkwaliteit en waterbodems

Het Rijk heeft onvoldoende zicht op de functies die door Provincies aan watersystemen worden toegekend. Dit kan op verzoek van DGW wellicht door IPO worden geregeld.

Thema	Onderwerp	Beschikbaarheid gegevens	Structurele inwinning	Belangrijkste actoren
Veiligheid	primaire waterkeringen	+ / -	+	RWS, waterkeringbeheerders
	afvoercapaciteit rivieren	+ / -	+ / -	RWS, Provincies en waterschappen
	inzicht burgers vergroten	+ / -	+ / -	V&W, BZK, VROM en LNV
	Gesteld staan voor calamiteiten	-	-	gemeenten, VNG, Provincies, IPO, Waterschappen en UvW
	niet primaire waterkeringen	-	-	waterkeringbeheerders
Kusterosie	BKL	+	+	RWS
	RO	+ / -	+ / -	provincies en gemeenten
Bouwgrondstoffen	bouwgrondstoffen	+	+	RWS
	afbouw beleid	-	-	DGW
Kwaliteit water en waterbodems		+ / - (uitbreiding voor KRW)	+	Waterbeheerders
	Chemie	+ / -	+ / -	Waterbeheerders
	ecologie	+ / -	+	DGM, LNV en V&W
	emissiereductie	+ / -	+	RWS en waterbeheerders
	EU richtlijnen	+ / -	+ / -	Waterbeheerders en provincies
	waterbodems	-	-	DGW en overige partijen NBW
Kwantiteitsbeheer	wateroverlast	+ / -	-	Provincies en waterschappen
	optimale verdeling	-	-	RWS, Provincies en waterschappen
	NBW-proces	-	-	DGW, Provincies en waterschappen
	RO	-	-	VROM, Provincies en waterschappen
Herstel en Inrichting	Infrastructuur, vlotte en veilige scheepvaart	+ / -	?	RWS, vaarwegbeheerders
	Functie-eisen vanuit drinkwater, recreatie, natuur en visserij	+ / -	+ / -	Waterschappen, LNV, Provincies, gemeenten, RWS
	Procesinformatie	-	-	Waterschappen, LNV, Provincies, gemeenten, RWS
Verbinden door kennis	Partners voor Water	+ / -	+ / -	partijen Partners voor Water
	Verbinden door Kennis	+ / -	+ / -	partijen NBW
LEGENDA				
+	Voldoet			
+ / -	Voldoet deels en deels niet			
-	Voldoet niet			
?	Onbekend			

Over het algemeen is er landelijk grote diversiteit in kwaliteit en beschikbaarheid van biologische meetgegevens. Dit vormt op het moment een groot struikelblok bij het verkrijgen van een representatief beeld van de ecologische toestand. Een aandachtspunt bij de meetstrategie is de beschikbaarheid van voldoende bemonsteringslocaties per watertype. Een aandachtspunt is ook de trendbepaling (een KRW-vereiste). De meeste waterbeheerders meten in roulerende meetnetten. Dit maakt trendbepaling lastig; door het aanpassen van de meetnetten kan het mogelijk worden om gegevens van meerdere jaren samen te voegen en zo toch trendanalyses uit te voeren. In principe zijn er twee mogelijkheden voor toekomstige inwinning van informatie voor het vaststellen van de ecologische toestand:

- direct inwinnen van toetsresultaten bij de waterbeheerder (geschat op 150 k€ per jaar); in 2003 wordt hiermee ervaring opgedaan.
- het inwinnen van meetgegevens en het zelf (laten) uitvoeren van beoordelingen (geschat op 300-400 k€ per jaar).

Het belangrijkste nadeel van de eerste optie is dat de toetsing landelijk niet uniform plaatsvindt en het is de vraag of de EU ermee instemt. Voordeel is: de lagere kosten voor het samenvoegen van de informatie.

Emissies

Voor de beoordeling van de actualiteit van de Wet Verontreiniging Oppervlaktewater (WVO) en Wet bodembescherming (Wbb) vergunningen zijn handhavingstalmen vereist. Deze zijn niet beschikbaar over de Wbb. Deze gegevens worden geproduceerd door waterkwaliteitsbeheerders en (de regionale directies van) Rijkswaterstaat. In 2002 zijn de waterkwaliteitsbeheerders voor het eerst geënquêteerd op handhaving van de WvO. Deze enquête bevindt zich in een opstartfase; verbeterlagen zijn nodig. Algemeen kritiekpunt is dat de waterkwaliteitsbeheerders hun eigen functioneren moeten beoordelen. Op dit moment is nog niet duidelijk wie in de toekomst de enquête gaat uitvoeren (RIZA of IVW).

De beschikbare bron voor gegevens over waterbodemsanering levert maar een deel van de benodigde informatie, waardoor geen landelijk beeld kan worden gevormd. De ontbrekende gegevens worden niet structureel ingewonnen. De informatie zal door beheerders zelf moeten worden gegenereerd. Om deze informatievoorziening uniform (dezelfde eenheden bijvoorbeeld), transparant en efficiënt te laten verlopen, wordt geadviseerd dit goed te regelen door hulpmiddelen aan te bieden die een meerwaarde voor de gebruiker hebben (zie Voorstudie wab*info). Het verdient bovendien aanbeveling om dit te koppelen met het project Programmering en Monitoring uit het Tienjarensenario waterbodems.

(Stroom)gebieden en maatregelen

Gebiedsgerichte informatie over maatregelen (met name bij diffuse bronnen) is slechts indirect aanwezig, vaak als resultaat van onderzoek. Delen van die informatie zijn in de Emissieregistratie terug te vinden. Het ligt voor de hand hiervoor de provincies, LNV en DGM als eersten aan te spreken.

Voor de gebiedsgerichte aanpak en de uitvoering van het NBW zijn nog geen indicatoren geformuleerd en dus is er nog geen gestructureerde informatievoorziening. Dit moet nader worden uitgezocht. De regie daarvoor ligt bij DGW.

Gegevens over de prestaties van doelgroepen (achterliggende processen) worden nog niet standaard verzameld, althans niet voor dit doel. Het verdient de aanbeveling om uit te zoeken op welke manier de inspanningen, die de doelgroepen verrichten, het beste gevolgd kunnen worden. Hiervoor zal een verkennend onderzoek nodig zijn. Aansluiting bij de Emissieregistratie lijkt erg voor de hand te liggen.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond en doel van het rapport

In het voorjaar van 2003 hebben het Directoraat-generaal Water van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (DGW) en het Milieu en Natuurplanbureau van het RIVM (MNP) een intentieverklaring getekend om te komen tot een onafhankelijke Beleidsmonitor Water (BMW). Deze voorziet onder meer in een analyse van de *informatievoorziening van de bestaande* rapportages over het waterbeleid, waaronder Water in Beeld (WIB), in relatie tot de *gewenste* VBTB rapportage (Van Beleidsbegroting tot Beleidsverantwoording). Dit rapport beschrijft met behulp van welke informatie adequate antwoorden geformuleerd kunnen worden als de drie evaluatievragen worden gesteld aan het waterbeleid (zie 1.3).

Bij de start van het onderzoek is relatief veel aandacht besteed aan de wijze waarop het beleid is verwoord. Het rapport bevat echter geen beleidsevaluatie. De interne consistentie, de volledigheid, de effectiviteit en de efficiëntie van het beleid in zijn algemeenheid wordt niet beoordeeld. Het rapport vat de wenselijke en beschikbare informatie samen om een dergelijke evaluatie te kunnen maken. Het is bedoeld om de discussie te ondersteunen tussen het DGW en de waterbeheerders over begroting en verantwoording, de rol die eenieder daarin heeft en de informatiehuishouding die daarvoor nodig is. Dit kan leiden tot implementatie-afspraken binnen het Nationaal Bestuursakkoord Water.

Concrete advisering, hoe een en ander kan worden geïmplementeerd, is geen doel van dit rapport.

De Regeling prestatiegegevens en evaluatie-onderzoek rijksoverheid (RPE, Min. van Financiën) geeft aan hoe beleidsevaluatie moet worden uitgevoerd. De analyse is uitgevoerd aan de hand van de begroting van V&W en achterliggende nota's en wetten.

Eerst is het beleid per onderwerp geëvalueerd in termen van herkenbaarheid, compleetheid en toetsbaarheid (zijn de beleidsdoelen SMART gedefinieerd?) van de indicatoren. Vervolgens is nagegaan welke informatie aanwezig is, of hiermee toetsing van de doelen mogelijk is en welke belangrijke hiaten aanwezig zijn. Ook de rollen van de diverse actoren in het waterbeheer en in de informatievoorziening zijn geanalyseerd. Bij ontoereikende toetsingsmogelijkheden wordt aangegeven of en waar eventuele aanvullende gegevens voor de verantwoording aanwezig zijn. Ontwikkelingen, zoals rondom de Europese Kaderrichtlijn Water en het Nationaal Bestuursakkoord Water, zijn gezien op de mogelijke gevolgen voor de informatievoorziening.

De keuze welke onderwerpen in de jaarlijkse rapportages aan de orde moeten komen en welke in de periodieke, meer diepgaande thema-evaluaties, heeft uiteraard invloed op de invulling van de informatievoorziening. Deze keuze is nog niet voor alle onderdelen helder.

1.2 De BeleidsMonitor Water

De Beleidsmonitor Water wordt een externe, onafhankelijke en kwaliteitsgewaarmerkte beoordeling van het waterbeleid van het Ministerie van V&W. De Beleidsmonitor Water wordt uitgevoerd door het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP). Momenteel wordt in een proefjaar ervaring opgedaan met organisatie en uitvoering van de BMW.

Met de beleidsmonitor wil het DGW een stevige impuls geven aan het evaluatie-onderzoek. Die impuls acht het enerzijds nodig om de evaluatiefunctie als onderdeel van de beleidscyclus daadwerkelijk vorm te geven. Anderzijds ondersteunt die inhoudelijk de ministeriële (beleids)verantwoording aan het Parlement.

Naast de verantwoordelijkheid voor het opstellen van een jaarrapport, dat sterk aansluit bij de VBTB-systematiek, zal de BMW in de toekomst elk jaar enkele substantiële onderdelen van het waterbeleid toetsen. Het is de bedoeling om het gehele waterbeleid eens in de vijf jaar te evalueren. Met dat doel is het waterbeleid over de volle breedte onderverdeeld in evaluatierelevante thema's. Die thema's zijn door het DGW gebundeld in een 'meerjaren evaluatieprogramma water'. Deze aanpak sluit naadloos aan bij de richtlijnen van het Ministerie van Financiën (de RPE) ter zake van beleidsverantwoording in het kader van de Begrotingscyclus. De BMW toont of de met het beleid beoogde maatschappelijke effecten ook daadwerkelijk worden gerealiseerd.

Een goede jaarrapportage en periodieke evaluaties staan of vallen bij een goede informatiehuishouding in de natte sector (transparant, toegankelijk en onderling vergelijkbaar) bij zowel beleidsmakers als waterbeheerders en een goede informatie-uitwisseling tussen beleid en uitvoering (voortgangsrapportages). Zonder zo'n informatiehuishouding kan immers geen goed beeld worden verkregen over de actuele toestand van de watersystemen, over de beleidsvoortgang en evenmin over beleidseffecten. Daarom is het van belang om op gezette tijden de kwaliteit van de informatievoorziening in de natte sector te toetsen. De BMW signaleert daarom eveneens of kennis- en informatiestromen toereikend zijn om er kwalitatief goed evaluatie-onderzoek op te baseren. Adviezen hierover kunnen het DGW en de waterbeheerders helpen om de informatievoorziening te stroomlijnen en bijvoorbeeld tijdig op de nieuwe eisen uit de Europese Kaderrichtlijn Water te anticiperen.

1.3 RPE, VBTB en BMW

De Regeling prestatiegegevens en evaluatie-onderzoek rijksoverheid en de daarvan afgeleide departementale richtlijn regelen de waarborging van de evaluatiefunctie binnen de rijksoverheid en definiëren kwaliteitseisen aan de beleidsinformatie voor de begroting en het departementaal jaarverslag. De RPE beoogt een systematische evaluatie van de samenhang tussen doelen, prestaties en middelen van rijksbeleid, in het onderhavige geval het waterbeleid van het Ministerie van V&W. Ieder Ministerie stelt jaarlijks of periodiek beschikbare, betrouwbare en controleerbare prestatiegegevens beschikbaar waarmee de doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid en de doelmatigheid van de bedrijfsvoering kunnen worden beoordeeld (RPE). Tabel 1, afkomstig uit de RPE vat de evaluatiesystematiek samen. De BMW wil voldoen aan de verplichtingen die hieruit voortkomen.

Ter beoordeling van de resultaten van het rijksbeleid koppelt de VBTB beleidsinformatie bovendien aan financiële informatie door het stellen van de volgende drie vragen:

- 1 Wat willen we bereiken? En: hebben we bereikt wat we hebben beoogd?
- 2 Wat gaan we daarvoor doen? En: hebben we gedaan wat we zouden doen?
- 3 Wat mag dat gaan kosten? En: heeft het gekost wat we dachten dat het zou kosten?

De antwoorden hierop vragen om duidelijke indicatoren die op hun beurt kwalitatief hoogwaardige gegevens over de prestaties van het waterbeleid en -beheer vereisen. De Algemene Rekenkamer beoordeelde de beleidsverantwoording over het begrotingsjaar 2002-2003 (TK 28 861 2002-2003):

- (a) op grond van herkenbare effectindicatoren en streefwaarden voor de maatschappelijke doelstellingen van het rijksbeleid;
- (b) op basis van uitgewerkte prestatie-indicatoren en streefwaarden voor alle operationele doelstellingen en bijbehorende instrumenten; en

Tabel 1. Evaluatiesystematiek RPE

Te evalueren aspect	Beoordelingsnorm	Informatiebron	Frequentie
Doelstelling van beleid	politiek	Naast evaluatie-instrumenten ook andere bronnen	
Doelstelling gerealiseerd?	Doelbereiking	Systemen van reguliere prestatiegegevens (terugval: periodiek evaluatieonderzoek)	Jaarlijks (terugval: meerjaarlijks)
Doelstelling gerealiseerd dankzij beleid?	Doeltreffendheid van beleid	Meestal periodiek evaluatieonderzoek	Meerjaarlijks (indien regulier beschikbaar jaarlijks)
Doestellingen te realiseren met minder middelen / meer effecten met dezelfde middelen	Doelmatigheid van beleid	Meestal periodiek evaluatieonderzoek	Meerjaarlijks (indien regulier beschikbaar jaarlijks)
Algemene geschiktheid instrumentatie	Bestuurlijk	Naast evaluatie-instrumenten ook andere bronnen	
Kosten en kwaliteit van de geleverde producten en diensten	Doelmatigheid van de bedrijfsvoering	Systemen van reguliere prestatiegegevens (terugval: periodiek evaluatieonderzoek)	Jaarlijks (terugval: meerjaarlijks)
Inzet van programmamiddelen	Zuinigheid bij inzet programmamiddelen	Volume- en prijsgegevens eventueel aangevuld met vergelijkend evaluatie onderzoek	jaarlijks
Inzet van apparaatmiddelen	Zuinigheid bij inzet apparaatmiddelen	Volume- en prijsgegevens eventueel aangevuld met organisatie-vergelijkend	Jaarlijks

(c) naar het oormerken van budget naar operationele doelstellingen, ingezette instrumenten en prestaties.

Het MNP acht het van belang eerst de gegevens over de doelstellingen, middelen en prestaties van het waterbeleid te onderzoeken en te beoordelen. Daarna wordt ingeschat wat wel en niet jaarlijks beoordeeld kán worden.

In dit rapport zullen de financieel economische aspecten van deze drie vragen, en in het bijzonder de derde, niet aan de orde komen. De beschikbare tijd en deskundigheid waren daarvoor niet voldoende aanwezig. Wel meent het MNP dat dit nadere aandacht verdient.

Een goede evaluatie geeft niet alleen inzicht in wat wel en niet bereikt is of kan worden, maar wijst bovendien aan wie daaraan heeft bijgedragen. In de opdracht van het DGW is dit ook verwoord. Daarom wordt een vierde vraag toegevoegd:

4 Wie gaat wat doen? En: heeft die gedaan wat van hem verwacht werd of wat is afgesproken?

Dit rapport besteedt aandacht aan deze vier vragen, om een vijfde, samenvattende vraag over de informatievoorziening te kunnen beantwoorden:

5 Wat willen we weten voor een goede evaluatie van het waterbeleid? En: wat weten we wel en niet?

1.4 Werkwijze

Dit rapport brengt in beeld in hoeverre de bestaande informatie over het waterbeheer volstaat en waarvoor aanvulling nodig of wenselijk lijkt. De analyse kent vijf stappen:

- 1 Het benoemen van de doelstellingen, middelen en prestaties van het waterbeleid (beleidstheorie) en de wijze waarop het Ministerie van V&W die wil toetsen (indicatoren). Dit zijn de antwoorden die het Ministerie van V&W naar verwachting zelf zou formuleren op de eerste twee evaluatievragen. Het heeft zich hiertoe verplicht in de begroting: artikel 13 (veiligheid water) en artikel 14 (waterbeheer). Die begroting vormt dan ook het uitgangspunt voor onze analyse. Het grootste deel van deze analyse moest worden uitgevoerd vóór de presentatie van de rijksbegroting 2004. Grote verschillen tussen de rijksbegroting 2003 en 2004 zijn daarna opgemerkt. Wanneer daar aanleiding voor is, zijn de consequenties van die afwijkingen doordacht. Natuurlijk is als aanvulling daarop aandacht besteed aan de achterliggende beleidsdocumenten, zoals de Vierde nota waterhuishouding. Specifiek eigen beleid en zelfstandige activiteiten van provincies, waterschappen en gemeenten zijn niet onderzocht. Net als de relaties tussen het waterbeleid van het Ministerie van V&W en belendende beleidsterreinen, zoals Natuurbeleid, Milieubeleid en Ruimtelijke Ordening, worden deze wel benoemd, maar niet uitgebreid geanalyseerd.
- 2 Analyseren hoe het beleid via indicatoren wordt vertaald in informatiebehoeften. Dit beperkt zich niet tot informatie over het waterbeheerssysteem, maar strekt zich uit tot procesinformatie en -indicatoren over de voortgang van het beleid en de uitvoering.
- 3 De kennis over de bestaande informatievoorziening die binnen het projectteam aanwezig was, maakte het mogelijk om een vergelijking te trekken tussen aanwezige en gewenste informatie. In het rapport wordt geen volledigheid geclaimd met betrekking tot de informatie die op regionaal niveau en bij andere overheidsdiensten aanwezig zou kunnen zijn. Er was in het kader van dit onderzoek geen inventarisatie mogelijk anders dan bij de huidige betrokken instanties. Het aangeven van de eisen waaraan de inhoudelijke kwaliteit van die gegevens moet voldoen voor de beoordeling van het waterbeleid, valt buiten de reikwijdte van dit project. Gegevens en informatie zijn geïdentificeerd, die in de huidige informatievoorziening ontbreken of waarvan de kwaliteit ontoereikend wordt geacht.
- 4 Het netwerk van bestaande informatievoorziening op het gebied van het waterbeheer is niet uitgebreid geanalyseerd. Bij de projectteamleden bestaat uitgebreide ervaring in het gebruik van dit netwerk. Die ervaring heeft zijn weg gevonden in het gehele rapport. In de beleidsdocumenten is gezocht naar de verwachtingen die het Ministerie heeft over verschillende actoren. Naar aanleiding daarvan kan de toegevoegde (vierde) evaluatievraag beantwoord worden en zijn aanvullende prestatie-indicatoren benoemd. Gezocht is naar gegevens en informatie die aan de benoemde behoefte tegemoet kunnen komen. Zo ontstaat een beeld van de jaarlijks of periodiek beschikbare, betrouwbare en controleerbare prestatiegegevens
- 5 Tot slot is een indicatie gegeven van de actoren die zouden kunnen zorgen voor het invullen van de hiaten. Voor zover op dit moment de informatievoorziening ontoereikend wordt geacht, is nagegaan welke informatie aan wie kan worden gevraagd. De (re)organisatie van de informatiehuishouding vergt echter afwegingen waarvan de analyse buiten het kader van dit rapport valt.

Uit een oogpunt van bruikbaarheid van het rapport is afgezien van rapportage langs de lijnen die in de analyse zijn gevolgd. Na overleg met de opdrachtgever zijn de bevindingen gebundeld voor de belangrijkste beleidsterreinen (onderwerpen).

1.5 Onderwerpen in het waterbeleid

Het benoemen van doelstellingen, middelen en prestaties van het waterbeleid van het Ministerie van V&W is gebaseerd op het stramien van de rijksbegroting (2003). Het betreft dus de artikelen 13 en 14 uit de rijksbegroting van het Ministerie van V&W, respectievelijk over veiligheid van water en waterbeheer. Die artikelen zijn als volgt in onderwerpen opgebouwd:

Artikel 13:

- Het op peil houden en verstrekken van de waterkeringen
- Verlagen van hoogwaterstanden op de grote rivieren
- Het bestrijden van structurele kusterosie
- Bouwgrondstoffen

Artikel 14:

- Kwaliteit van het water en de waterbodems
- Waterkwantiteit
- Infrastructuur en inrichting watersystemen
- Verbinden door kennis van water

NB: Calamiteiten en scheepsongelukken maken geen deel uit van de informatieanalyse.

1.6 De structuur van het rapport

In verband met de aansluiting aan het beleidsproces is de indeling naar onderwerpen ook grotendeels aangehouden in de hoofdstukken 2 tot en met 8. De onderwerpen 'Het op peil houden en verstrekken van de waterkeringen' en 'Verlagen van hoogwaterstanden op de grote rivieren' worden samen behandeld in verband met de nauwe samenhang hiertussen. Het onderwerp 'Bouwgrondstoffen' wordt slechts beperkt behandeld.

In de hoofdstukken worden de vragen 1, 2, 4 en 5 behandeld (op vraag 3 wordt niet verder ingegaan).

Omdat dit rapport het overleg met de waterbeheerders moet ondersteunen, is in hoofdstuk 9 een ordening van de bevindingen per actor gegeven. Daarbij ligt de nadruk op de beantwoording van vraag 5: de informatievoorziening.

1.7 De analyse per onderwerp

Elk onderwerp wordt in beginsel in drie paragrafen geanalyseerd:

Het *eerste paragraaf* is gewijd aan de vragen 1, 2 en 4 (Wat willen we bereiken? Wat wordt daarvoor gedaan? Wie gaat dat doen?); vraag 3 (Wat mag het kosten?) wordt in dit rapport niet behandeld.

Voor de beantwoording is aan de hand van de begrotingsartikelen een zogenaamde doelenboom opgesteld. De rijksbegroting 2003 was hierbij richtinggevend. In de verschillende beleidsdocumenten is tegelijkertijd gezocht naar indicatoren aan de hand waarvan bepaalde doelen, middelen en maatregelen getoetst moeten worden.

Per onderwerp is beschreven welke doelstellingen worden nagestreefd en hoe het Ministerie van V&W die denkt te evalueren. In zijn beleidsdocumenten heeft het daartoe indicatoren benoemd. Deskundigen hebben beoordeeld of deze indicatoren voldoende zijn voor de verantwoording van

het rijksbeleid. Kanttekeningen lichten toe waarom aanvullende of alternatieve indicatoren wellicht een bijdrage kunnen leveren aan de toekomstige verantwoording van het waterbeleid. Datzelfde is gedaan bij de beschrijving van de middelen en maatregelen die antwoord moeten geven op de vraag wat er wordt gedaan om de doelstellingen te realiseren.

Tot slot wordt beschreven welke verwachtingen het Ministerie heeft van verschillende actoren, welke het denkt te betrekken bij de beleidsvoering, welke afspraken het daartoe heeft gemaakt en hoe het deze denkt te verantwoorden. Deze aanpak zorgt ervoor dat hun rol bij het realiseren van rijksbeleid zichtbaar wordt.

In de *tweede paragraaf* worden de indicatoren die per onderwerp zijn benoemd als startpunt gebruikt voor de analyse van de gewenste, geschikte en beschikbare informatie en gegevens (vraag 5: Wat willen we weten?). Deskundigen geven een overzicht van de wenselijke en beschikbare informatie aansluitend bij de indicatoren die van het onderhavige beleid zijn afgeleid. Tevens wordt nagegaan of er over de indicatoren voldoende informatie direct beschikbaar is. Als dit niet zo is, dan wordt aandacht besteed aan welke gegevens daarin zouden kunnen voorzien, waar die eventueel beschikbaar zijn, hoe die verzameld kunnen worden en een bijdrage kunnen leveren aan de verantwoording van het waterbeleid.

Na deze analyse wordt in de *derde paragraaf* per onderwerp kort ingegaan op de veranderingen die op het betreffende beleidsveld gaande zijn en de consequenties die deze voor de informatievoorziening kunnen hebben. Met name de Europese Kaderrichtlijn Water en het Nationaal Bestuursakkoord Water krijgen daarbij aandacht.

2 Veiligheid tegen overstromen

2.1 Beleidstheorie

In de Vierde nota waterhuishouding (Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 26 401, nr.1) wordt verwoord wat de uitgangspunten zijn voor het beleid dat gericht is op Veiligheid Water. In het kabinetsstandpunt 'Anders omgaan met Water' zijn deze principes inmiddels verder ingevuld.

Ten aanzien van de veiligheid tegen hoogwater geldt de hoofddoelstelling die zich richt op *het hebben en houden van een veilig en bewoonbaar land*. Aan de doelstelling ligt ten grondslag dat in een land als Nederland de veiligheid tegen overstromen nooit uit het oog mag worden verloren. Beheer en onderhoud moeten de hoogste prioriteit houden. Het departement wil in haar beleid van reageren naar anticiperen (Spankrachtstudie en Integrale verkenning Maas). De klimaatontwikkelingen vormen daartoe een belangrijke aanleiding. De zeespiegel stijgt, er komt meer regenwater door de rivieren en bovendien is er sprake van verdergaande bodemdaling. Het kabinet wil bereiken dat veiligheid wordt gewaarborgd door het water meer de ruimte te geven naast het realiseren van technische oplossingen. Vastgesteld wordt dat absolute veiligheid niet bestaat. Nederland moet bewust leren omgaan met restrisico's en voorbereid zijn op overstromingen.

De Vierde nota waterhuishouding geeft een zestal actiepunten waaruit blijkt wat het Ministerie van Verkeer en Waterstaat in december 1998 voornemens was op het gebied van veiligheid te gaan doen. Voortvloeiend uit het waterbeleid voor de 21^e eeuw is een startovereenkomst afgesloten, welke inmiddels medio 2003 is opgevolgd door een Nationaal Bestuursakkoord Water.

In de begroting 2003 worden de doelen van het beleidsprogramma van Verkeer en Waterstaat als volgt kort samengevat:

- Nederland beschermen tegen overstromingen vanuit de Rijn en het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit van het rivierengebied.
- Vergroten van de veiligheid door het realiseren van een veilige waterafvoer van 16 000 m³/s.
- Nederland beschermen tegen watersnood en wateroverlast.
- Nederland beschermen tegen overstromingen.

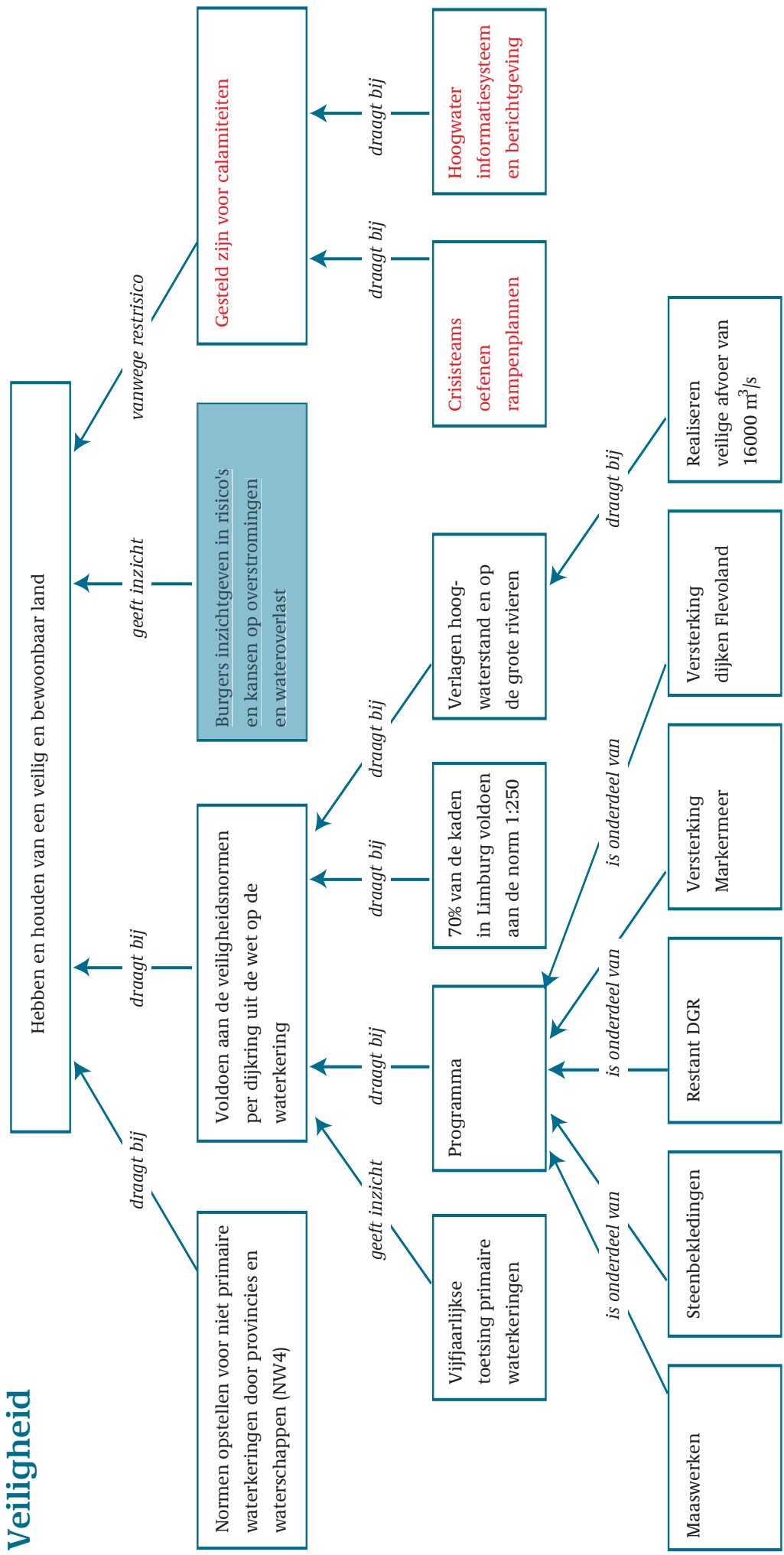
Opvallend is dat de Maas niet wordt genoemd in de rijksbegroting.

De verbetering van primaire waterkeringen en hoogwaterbeschermingsprogramma's zijn opgenomen in het infrastructuurfonds. Dit betekent dat de kamer over de uitvoering van de maatregelen en over het bereiken van de doelstellingen in losstaande VBTB-rapportages wordt geïnformeerd.

Voor de realisatie van de bovengenoemde actiepunten noemt het Kabinet in haar begroting voor 2003 de volgende instrumenten: programma Ruimte voor de Rivier, aanpassen steenbekledingen van waterkeringen, afronding Deltaplan Grote Rivieren, versterkingen dijken Markermeer en dijken Flevoland. De Wet op de waterkering vormt de juridische basis. Ter ondersteuning van de programma-uitvoering is er een helpdesk waterkeren.

Om het inzicht te vergroten wordt beleidsvoorbereidend onderzoek verricht. In dit kader past ook de wettelijk voorgeschreven vijfjaarlijkse toetsing van de primaire keringen en de evaluatie van het Deltaplan Grote Rivieren.

Veiligheid

Legenda:

■ niet in Rijksbegroting 2003, wel in Partners voor water

Rode letters: wijzigingen en aanvullingen in Rijksbegroting 2004

De doelenboom is een schematische weergave van het waterbeleid zoals dat is verwoord in de betreffende beleidsdocumenten. Bij het opstellen van de doelenbomen is zo dicht mogelijk bij deze beleids teksten aangesloten, maar interpretatie is onvermijdelijk. Waar relevant is deze interpretatie expliciet verwoord in het hoofdstuk veiligheid.

In de begroting 2004 wordt aangegeven dat het van belang is dat er een adequaat hoogwaterinformatiesysteem is, inclusief een hoogwaterberichtgeving, dat er rampenplannen zijn en dat er regelmatig rampsituaties met hoogwater worden geoefend. Wat betreft restrisico's in het rivierengebied wordt de mogelijkheid tot verkleining daarvan genoemd door de keuze voor een gecontroleerde overstrooming in een noodoverloopgebied.

Bij vergelijking van NW4 met de begroting 2003 is goed te zien dat het Kabinetsstandpunt 'Anders omgaan met Water' accenten heeft gelegd waar het acties betreft die gericht zijn op het geven van ruimte aan het water. Veel acties verkeren evenwel nog in de planfase en daarbij moeten ook de indicatoren nog worden benoemd. Dit geldt met name de PKB Ruimte voor de Rivier. De ondertekening van het Nationaal Bestuursakkoord Water, overeenkomstig de voorgenomen planning, leidt tot uitwerking van verschillende acties die eveneens pas dan van indicatoren kunnen worden voorzien.

In de programma's, die zich richten op de bescherming tegen overstroomingen, wordt uitgewerkt welke maatregelen nodig zijn en volgens welke planning deze worden uitgevoerd. De waterschappen zijn voor deze uitvoering verantwoordelijk en zij rapporteren daarover, al dan niet door tussenkomst van de provincies, aan de staatssecretaris. Verkeer en Waterstaat noemt in de begroting enkele indicatoren aan de hand waarvan de voortgang kan worden gemeten.

De begroting 2003 geeft maar gedeeltelijk zicht op de kwantitatieve omvang van de gestelde doelen.

Zo staat niet in de begroting 2003 dat er in Nederland 3558 km primaire waterkeringen zijn. In de begroting 2004 wordt het aantal kilometers wel vermeld. De veiligheidsnormen zelf zijn in de betreffende wetten en beleidsdocumenten duidelijk aangegeven. Minder duidelijk is wat de belangen zijn (met name bevolking en economie) die met de verschillende overschrijdingsfrequenties worden geconfronteerd. Daarmee is een efficiëntietoets niet mogelijk.

Door vastlegging van de te hanteren normen in de Wet op de waterkering en de Beleidslijn Ruimte voor de Rivier, is sprake van afgesproken en tijdgebonden beleid. Het beleid op het gebied van veiligheid tegen hoogwater is voldoende toetsbaar. De normstelling voor Limburgse kaden wordt nog wettelijk geregeld.

Voor buitendijkse gebieden spreekt Anders omgaan met Water over beleidsregels voor de grote rivieren, de kust en het IJsselmeergebied. Voor de overige wateren, met name in zuidwest-Nederland, is geen doelstelling aangetroffen. Dit gaat ten nadele van een eenduidig beleid. De te initiëren restrisicodiscussie wordt in de begroting 2003 evenmin herkenbaar teruggevonden. De discussie over de noodoverloopgebieden maakt daar deel van uit, maar niet helder is of en wat nog meer wordt beoogd.

Het verhogen (en verlengen) van Limburgse kaden is wat betreft de gehanteerde doelstellingen onderling inconsistent met het gedachtegoed te kiezen voor de volgorde die in het kabinetsstandpunt 'Anders omgaan met Water' wordt voorgestaan wanneer het gaat om het afvoeren van water. Het geven van ruimte aan het water staat ook daarbij immers voorop. Wonen in het rivierdal wordt toegestaan en bovendien beschermd volgens de norm waarbij gemiddeld eens in de 250 jaar overstrooming zal plaatsvinden. Geconstateerd wordt dat hier wordt afgeweken van de algemene norm voor het rivierengebied van 1:1250. Overstroomt de kade dan komen de bewoners van het achterliggende gebied in gevaar.

Het toevoegen van een indicator wat betreft de frequentie van gehouden oefeningen en de beschikbaarheid van een toegesneden rampenplan, hetgeen overigens ook elders van belang is, is dan ook aanbevelenswaardig.

Om het (hoog)waterbewustzijn van de bewoners van Nederland te vergroten en zo draagvlak te verwerven voor maatregelen die ruimte voor het water vragen wordt door de partners bij het Nationaal Bestuursakkoord Water de communicatiecampagne 'Nederland leeft met Water' gevoerd. Deze campagne kent een eigen effectmeting.

Eerder is al aangegeven dat van de door het kabinet genoemde actiepunten om de doelen te realiseren er verschillende voor rekening komen van de lagere overheden. Voorzover er sprake is van rijksinitiatief ligt dat soms ook bij andere departementen.

Over het initiëren van een restrisicodiscussie, is geen als zodanig herkenbare informatie aangetroffen. Instrumenten als Veiligheid van Nederland in Kaart (VNK) en Hoogwater Informatie Systeem (HIS) komen veel later gereed dan in de begroting 2003 is aangegeven. In de begroting 2004 staat dat VNK in 2005 gereed is. Het Hoogwater Informatie Systeem is gezamenlijk ontwikkeld door V&W, provincies en waterschappen en is grotendeels operationeel. De ontwikkeling van nog aanvullende programmatuur is door het Rijk een jaar getemporeerd. Het verschuiven van veendijken in Ronde Venen en bij Rotterdam als gevolg van de droge zomer maakt duidelijk dat provincies voortvarend moeten doorwerken aan de vaststelling van veiligheidsnormen voor niet-primaire waterkeringen.

Tabel 2. Doelen en indicatoren Veiligheid

(Tussen)doelen/ middelen/ instrumenten	Indicator	Categorie
Het hebben en houden van een veilig en bewoonbaar land		
Het (blijven) voldoen aan de veiligheidsnormen uit de Wet op de waterkering	aantal km's te versterken waterkeringen % dijkringen dat voldoet	prestatie effect
Vijfjaarlijkse toetsing	% dijkringen dat is getoetst	prestatie
Normen opstellen voor niet-primaire waterkeringen	aantal provincies dat normen heeft vastgesteld	proces
Het verlagen van de hoogwaterstanden op de grote rivieren en het verbeteren van ruimtelijke kwaliteit	indicator ontwikkelen waarbij het doel betreffende de ruimtelijke kwaliteit wellicht bij VROM thuishoort	prestatie
70% van de kaden in Limburg voldoen aan de norm 1:250	% kaden dat voldoet	prestatie
Realiseren veilige afvoer van 16 000 m ³ /s	afvoercapaciteit	prestatie
Burgers inzicht geven in risico'skansen op overstromingen [en wateroverlast]	effectmeting campagne gebruik van informatie uit HIS en VNK	prestatie prestatie
Crisisteam oefenen rampenplannen	% goedgekeurde rampenplannen aantal oefeningen	prestatie prestatie
Buitendijks bouwen; nee tenzij; ja, mits...	ontwikkeling aantal buitendijkse activiteiten	prestatie
Programma om aan de veiligheidsnormen te voldoen naar aanleiding van de eerste ronde toetsing op veiligheid van de primaire waterkeringen	realisatie Maaswerken (indicator ontwikkelen) aantal km verbeterde steenbekledingen realisatie DGR versterking Markermeerdijken versterking dijken Flevoland	prestatie prestatie prestatie prestatie prestatie

Tabel 3 geeft de actoren weer met hun rol.

Tabel 3. *Beleidsuitvoering Veiligheid: wie doet wat?*

(Tussen)doelen	Wie doet wat?
Het hebben en houden van een veilig en bewoonbaar land	de ministerraad besluit en de Tweede Kamer legitimeert het nationale beleid
Het op peil houden en versterken van de primaire waterkeringen	financiering verbetering door Rijk, beheer en onderhoud door waterkeringbeheerders
Het (blijven) voldoen aan de veiligheidsnormen uit de Wet op de waterkering	toetsing door waterkeringbeheerders
Normen opstellen voor niet-primaire waterkeringen	provincies en waterschappen
Het verlagen van de Hoogwaterstanden op de grote rivieren en het verbeteren van ruimtelijke kwaliteit	Rijk (V&W, VROM, LNV), provincies, waterschappen, gemeenten
70% van de kaden in Limburg voldoen in 2005 aan de norm 1:250	waterschappen en Rijk (waterstandsverlaging door de projecten Grensmaas en Zandmaas)
Realiseren veilige afvoervan 16 000 m ³ /s	Rijk (V&W, VROM, LNV)
Burgers meer inzicht geven in risico's	Rijk (V&W, BZK, VROM, LNV), gemeenten, VNG, provincies, IPO, waterschappen, Unie van Waterschappen.
Burgers inzicht geven in kansen op overstromingen [en wateroverlast]	idem
Afstemming rampenplannen	Rijk (BZK), Provincies en Gemeenten
Buitendijks bouwen; nee tenzij; ja, mits...	Rijk (V&W, VROM, LNV), provincies en waterschappen

Vele actoren worden in de begroting niet genoemd, maar deze zijn wel betrokken, zoals bijvoorbeeld:

Unie van Waterschappen: coördinerende rol voor de waterschappen en partner NBW

Gemeenten: Verantwoordelijk voor rampbestrijding

VNG: Overkoepelende taken voor gemeenten

VNR: Koepelorganisatie voor riviergemeenten

2.2 Informatievoorziening

Tabel 4 geeft voor iedere doelstelling van het beleid de indicatoren weer, met daaraan gekoppeld de voor de evaluatie benodigde gegevens, een beoordeling of deze gegevens geschikt zijn voor de evaluatie, en of ze actueel genoeg zijn (structurele inwinning). Tevens wordt aangegeven wie de gegevens inwint, en wie ze bewerkt tot informatie die gebruikt kan worden voor de evaluatie.

Deze tabel laat zien, dat bij de meeste, maar niet alle, doelstellingen een indicator geformuleerd is, maar dat in ongeveer de helft van de gevallen niet bekend is of er informatie beschikbaar is voor de evaluatie.

Tabel 4. Informatie per indicator en herkomst daarvan met betrekking tot veiligheid

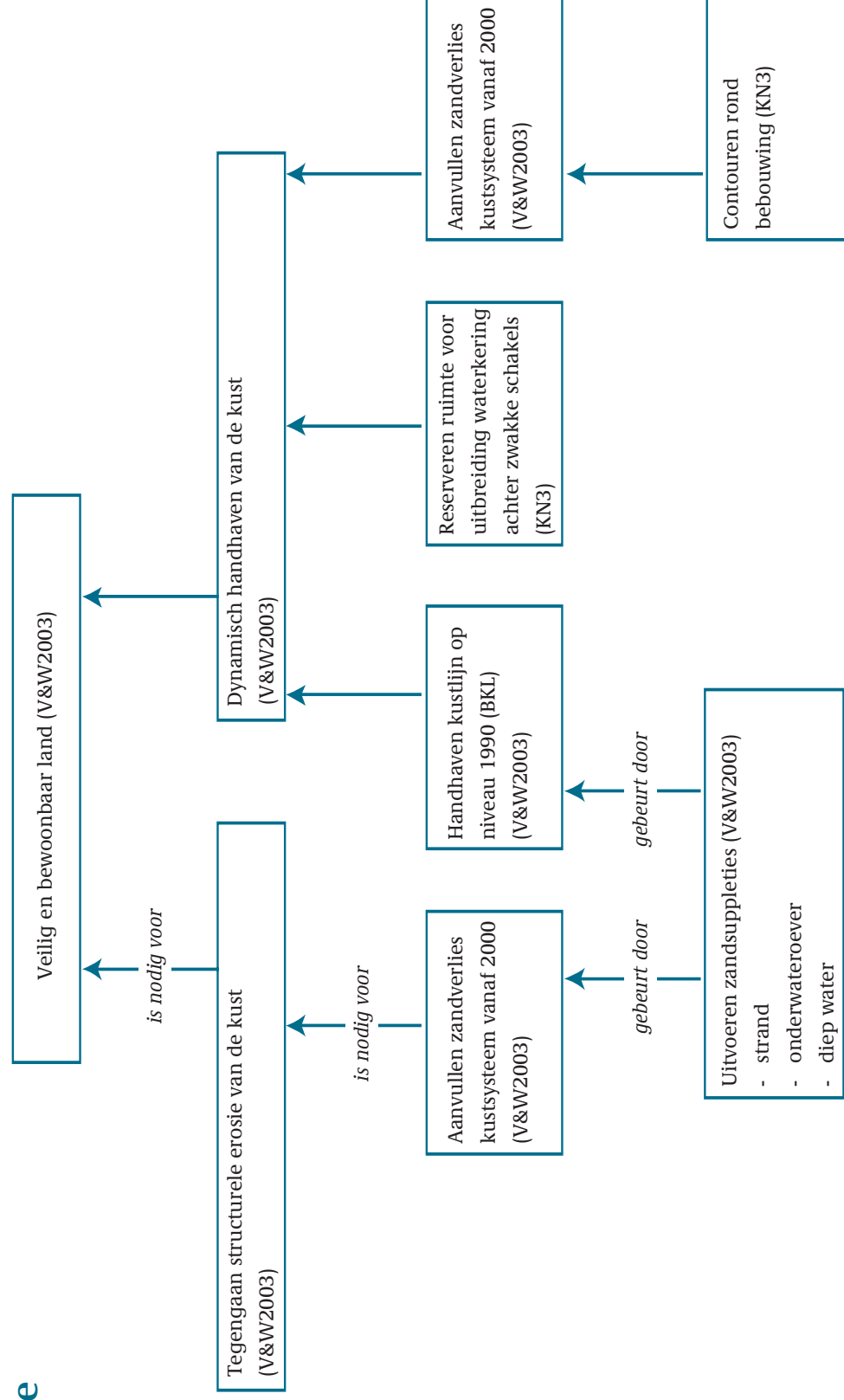
Doelen	Indicator	Wens	Wat is beschikbaar	Geschikt?	Actualiteit	Samenbundelen informatie door	Productie-informatie door	kosten inwinning
Het hebben en houden van een veilig en bewoonbaar land								
Het op peil houden en versterken van de primaire waterkeringen	aantal km's te versterken waterkeringen en aantal km's verbeterde steenbekleding		Deltaplan Grote Rivieren; Programma steenzettingen	ja	Rapportage jaarlijks met peildatum 1 oktober	IPO	Waterschappen en RD's	
	Vaststellen en voortgang HIS							
Het (blijven) voldoen aan de veiligheidsnormen uit de Wet op de waterkering	vijfjaarlijkse toetsing		Landelijke Rapportage Toetsing	ja, maar veel informatie ontbrak nog bij de eerste toetsing	volgende rapportage in 2006	IPO	Waterschappen en RD's	
Normen opstellen voor niet-primaire waterkeringen	aantal provinciest dat normen heeft vastgesteld	In 2006 gereed	Rapport provincie ZH over normstelling	Goede basis voor discussie				
Het verlagen van de hoogwaterstanden op de grote rivieren en het verbeteren van ruimtelijke kwaliteit	procesindicator		MER PKB Ruimte voor de Rivier					
			PKB deel 1 in 2003					
			Voortgangsrapportages aan TK	ja		Rijk	Rijk, provincie, waterschappen	
70% van de kaden in Limburg voldoen aan de norm 1:250	% beschermd bevolkt gebied (in aantallen beschermde personen)		Geen informatie beschikbaar				Waterschappen, provincie en Rijk	
Realiseren veilige afvoer van 16 000 m ³ /s	Afvoercapaciteit		PKB Ruimte voor de rivier deel 1 in 2003					
Burgers meer inzicht geven in risico's	Effectmeting campagne						DCO van V&W	
Burgers inzicht geven in kansen op overstromingen [en wateroverlast]	Gereedkomen HIS en VNK		Geen informatie beschikbaar			Provincie, gemeenten, waterschappen en Rijk		
Afstemming rampenplannen	% goedgekeurde rampenplannen en aantal oefeningen		idem			Gemeenten, provincie, Rijk		
Buitendijks bouwen; Nee tenzij; ja, mits...	Ontwikkeling aantal buitendijkse activiteiten		idem			Rijk, provincie		

2.3 Veranderingen

Bij vergelijking van NW4 met de begroting 2003 is goed te zien dat het Kabinetsstandpunt 'Anders omgaan met Water' accenten heeft gelegd waar het acties betreft die gericht zijn op het geven van ruimte aan het water. Veel acties verkeren evenwel nog in de planfase en daarbij moeten ook de indicatoren nog worden benoemd. Dit geldt met name voor de PKB Ruimte voor de Rivier. De ondertekening van het Nationaal Bestuursakkoord Water, overeenkomstig de voorgenomen planning, leidt tot uitwerking van verschillende acties die eveneens pas dan van indicatoren kunnen worden voorzien.

In de V&W-begroting 2004 is de doelstelling 'Gesteld staan voor calamiteiten' toegevoegd ten opzichte van de 2003 begroting.

Kusterosie

Legenda:

V&W2003 = wijzigingen en aanwijzingen in Rijksbegroting 2004

NW4 = Vierde Nota Waterhuishouding

KN3 = Derde Kustnota

De doelenboom is een schematische weergave van het waterbeleid zoals dat is verwoord in de betreffende beleidsdocumenten. Bij het opstellen van de doelenbomen is zo dicht mogelijk bij deze beleids teksten aangesloten, maar interpretatie is onvermijdelijk. Waar relevant is deze interpretatie expliciet verwoord in het hoofdstuk kusterosie.

3 Bestrijden structurele kusterosie

3.1 Beleidstheorie

Voor het opstellen van de doelenboom voor het bestrijden van structurele kusterosie is in de eerste plaats uitgegaan van de begroting van Verkeer en Waterstaat voor 2003. Deze is wat het kustbeleid betreft echter zeer onvolledig (alleen handhaven kustlijn en aanvullen zandverlies). De 3^e Kustnota (onderdeel van Anders omgaan met water) is bij de reconstructie van de beleidstheorie betrokken aangezien daarin het actuele kustbeleid wordt beschreven.

De structuur van de 3^e Kustnota is geheel verschillend van die van de begroting. Om toch een samenhangende doelenboom op te stellen zijn daarom relaties gelegd die niet altijd letterlijk uit de tekst te halen zijn, hoewel getracht is zo dicht mogelijk bij de formulering van de documenten te blijven.

De 3^e Kustnota is breder dan de doelen die zijn opgenomen in de doelenboom. In dit hoofdstuk zijn alleen de doelen waarvoor V&W verantwoordelijk is in het kader van het kwantiteitsbeheer betrokken. Doelstellingen voor dynamisch duinbeheer (LNV), bijvoorbeeld zijn daarmee buiten beschouwing gelaten.

De relatie met de 'harde' veiligheid (toetsing waterkeringen volgens wet op de waterkering) gaat ook op voor de kust (zowel duinen als harde waterkeringen). De uitvoerende taken wat betreft het beheren van de eigenlijke waterkering (duinen) ligt bij de waterkeringbeheerder (waterschappen) en is daarmee niet in beeld in de rijksbegroting.

De actoren die expliciet worden genoemd in de begroting zijn Rijkswaterstaat (als kenniscentrum), waterkeringsbeheerders, ingenieurbureaus en de Technische Adviescommissie voor de Waterkeringen (TAW). In de 3^e Kustnota wordt in meer detail ingegaan op andere relevante actoren, zoals provincies (belangrijke regierol) en gemeenten (met name badplaatsen van groot belang).

De beleidstekst legt sterk de nadruk op het handhaven van de kustlijn. De doelstelling Handhaven van de kustlijn op het niveau van 1990 lijkt heel specifiek en tijdgebonden. De term *handhaven* suggereert dat nu reeds aan de doelstelling wordt voldaan, maar dat is niet het geval met de wijze waarop de doelstelling is geoperationaliseerd. In de praktijk is er sprake van overschrijding van zo'n 10% van de raaien en de verwachting is dat dat niet substantieel minder wordt. Er wordt gewerkt met een 'absolute' norm, terwijl het beleid van 'dynamisch' handhaven in feite een bepaalde mate van overschrijding toestaat. Er is dan ook geen jaartal genoemd waarin de doelstelling gehaald dient te worden.

De indicator percentage overschrijdingen van de Basiskustlijn (BKL) zegt niets over de ernst daarvan en houdt geen rekening met de lokaal te beschermen waarden (overschrijding bij een badplaats of zwakke schakel heeft een andere betekenis dan bij een natuurlijk stuk kust met een brede duinenrij). Er wordt gewerkt met een 'absolute' norm, terwijl het beleid van 'dynamisch handhaven' in feite een bepaalde mate van overschrijding toestaat. Er zal dus een andere indicator gezocht moeten worden om na te gaan of het kustbeleid succesvol is.

De basiskustlijn, waaraan de actuele kustlijnligging wordt getoetst, is in verschillende regio's op verschillende manieren vastgesteld. Zo wordt er bij overschrijding van de basiskustlijn in Zuid-

Tabel 5. Beleidsdoelen en bijbehorende indicatoren voor het onderwerp Kusterosie

(Tussen)doel	Indicator	categorie
Veilig en bewoonbaar land	waterkering die voldoet aan wettelijke norm (% van de kust, aantal km)	effect
Dynamisch handhaven van de kust	% overschrijdingen van de BKL	effect
Tegengaan structurele erosie door aanvullen zandverlies	zandbalans van het kuststelsel (positief of negatief saldo, m ³)	effect
Voorkomen bolwerkvorming	% van de zandige kust met significante bebouwing	effect
	handhaving contouren rond bebouwing	prestatie
Ruimte reserveren zwakke schakels	Stadium planologische verankering (plan van aanpak, planstudie, streekplan)	prestatie
Contouren rond bebouwing	stadium planologische verankering (plan van aanpak, planstudie, streekplan)	prestatie
Uitvoeren zandsuppleties	volume gesuppleerd zand naar type (strand, onderwater), hoeveelheden, locatie en budget	prestatie

 V&W begroting

 Beleidsdocument

 Op basis oordeel deskundigen

Holland eerst onderzocht of er sprake is van structurele erosie (BKL = signaleringslijn), in Noord-Holland is de basiskustlijn zo vastgesteld dat bij overschrijding ook sprake is van structurele erosie (BKL = interventielijn). Er zijn goede morfologische en maatschappelijke redenen voor deze differentiatie te geven, maar hiermee heeft toetsing aan de BKL geen eenduidige betekenis. Ondanks de genoemde nadelen is de indicator percentage overschrijdingen van de BKL op dit moment de meest bruikbare indicator.

In de 3^e Kustnota wordt in meer detail ingegaan op relevante actoren, zoals provincies (belangrijke regierol) en gemeenten (met name badplaatsen van groot belang). De rol van de actoren is verwerkt in de indicatoren voor 'Ruimte reserveren zwakke schakels' en 'Contouren rond bebouwing'.

3.2 Informatievoorziening

Tabel 6 geeft voor iedere doelstelling van het beleid de indicatoren weer, met daaraan gekoppeld de voor de evaluatie benodigde gegevens, een beoordeling of deze gegevens geschikt zijn voor de evaluatie, en of ze actueel genoeg zijn (structurele inwinning). Tevens wordt aangegeven wie de gegevens inwint, en wie ze bewerkt tot informatie die gebruikt kan worden voor de evaluatie.

De voor de toetsing van de waterkering en de kustlijnligging benodigde gegevens worden gemeten in het kader van Monitoring van de Waterstaatskundige Toestand des Lands (MWTL). Dit betreft enerzijds gegevens die noodzakelijk zijn voor het bepalen van de Hydraulische Randvoorwaarden, welke worden gebruikt bij de wettelijke toetsing van de waterkering. De Hydraulische Randvoorwaarden worden bepaald met behulp van een model op basis van onder andere de bodemligging (bodemschematisatie), waterstanden en golfkarakteristieken. Voor de toetsing van de waterkering is voorts de kustlijnligging en het profiel van de duinen benodigd.

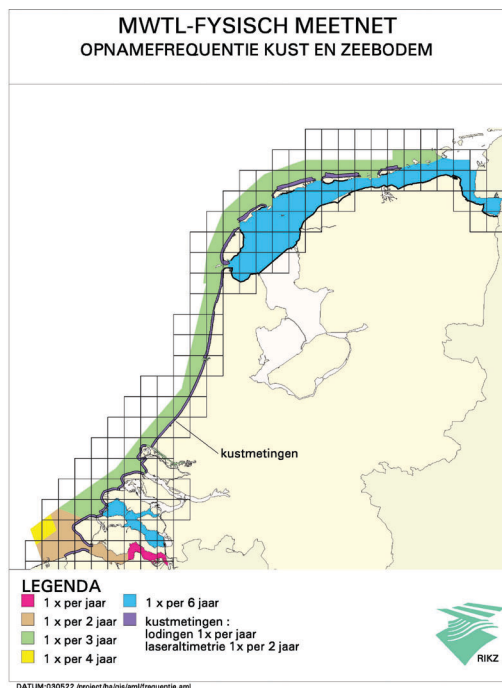

Tabel 6. Kusterosie: Informatie per indicator en herkomst daarvan

(Tussen)doel	Indicator	Gewenste informatie behoefte	Beschikbare informatie	Geschiktheid beschikbare informatie	Actualiteit van de beschikbare gegevens	Samenbundelen informatie door	Productie informatie door	Kosten inwinning
Veilig en bewoonbaar land	Waterkering die voldoet aan wettelijke norm (% van de kust, aantal km)	Waterstanden, golven en bodemligging; kustprofielen	Beschikbaar in MWTL programma	Geschikt	Varieert, zie toelichting.	RIKZ	Meet en informatie-diensten RWS in opdracht van RIKZ	circa 3900 k€
Dynamisch handhaven van de kust	% overschrijdingen van de BKL	Kustdwarse profielen	Jaarlijkse kustmetingen (JARKUS)	Geschikt	Jaarlijks, t-1, zie toelichting	RIKZ	Meet en informatie-diensten RWS in opdracht van RIKZ	
Tegengaan structurele erosie door aanvullen zandverlies	Zandbalans van het kuststelsysteem (positief of negatief saldo, m ³)	Bodemligging en kustprofielen	Vaklodgingen MWTL en kustmetingen (JARKUS)	Geschikt		RIKZ	Meet en informatie-diensten RWS in opdracht van RIKZ	
Voorkomen bolwerkvorming	% van de zandige kust met significante bebouwing	bebouwing, kunstwerken, grondgebruik	Topografische kaart 1:10.000, CBS bodemstatistiek	Geschikt	redelijk	RIKZ	Topografische Dienst, CBS	circa 10 k€ (kosten van de analyse)
Ruimte reserveren zwakke schakels	Stadium planologische verankering (plan van aanpak, planstudie, streekplan)	fase van uitvoering en beoordeling van de kwaliteit (voldoet aan eisen?)	Niet centraal	onbekend	Niet structureel beschikbaar	Provincies, via de POK's	Provincies	circa 10 k€ (kosten verzamelen, beheer)
Contouren rond bebouwing	Stadium planologische verankering (plan van aanpak, planstudie, streekplan)	fase van uitvoering en beoordeling van de kwaliteit (voldoet aan eisen?)	Niet centraal, wel geïnventariseerd voor de 2 ^e voortgangsrapportage (p. 14)		Niet structureel beschikbaar	Provincies, via de POK's	Provincies	nihil
Uitvoeren zandsuppleties	Volume gesuppleerd zand naar type (strand, onderwater), hoeveelheden, locatie en budget	Type, volume, plaats, tijdstip en budget	Niet centraal, wel incidenteel geïnventariseerd		Niet structureel beschikbaar		Regionale kust-Directies Rijkwaterstaat	circa 20 k€ (kosten verzamelen, database)

Tabel 7. Kusterosie: soorten metingen, frequentie en kosten

Gegevens	Omschrijving	Frequentie	kostenindicatie
Waterstanden	waterstanden, afkomstig van het Monitoring Systeem Water (MSW), dat ook zoete locaties en watertemperaturen behelst. Een schatting is gemaakt van de kosten voor zoute waterstanden (totaal budget MSW ca 3600 k€).	continue	circa 1500 k€
Golven	golfboeien	continue	circa 400 k€
Kustmetingen	jaarlijkse kustmetingen (JARKUS)	jaarlijks (strand eens in de twee jaar, wordt waarschijnlijk weer jaarlijks)	circa 900 k€
Bodemligging	zogenaamde vaklodingen	1 tot 6 jaarlijks, afhankelijk van gebied.	circa 1100 k€
Totaal			circa 3900 k€

De kosten van de indicator ‘Waterkering die voldoet aan wettelijke norm’ is opgebouwd uit bovenstaande monitoringsgegevens, welke zijn gespecificeerd in tabel 7.

Het tijdig aanleveren van meetgegevens van het strand en de eerste duinenrij (‘droge’ deel van de kustmetingen) vormen vrijwel jaarlijks een probleem (Tweede voortgangsrapportage over de uitvoering en ontwikkeling van het kustbeleid, 2003). Dit wordt veroorzaakt door de lange doorlooptijd van de verwerking en validatie van de gegevens.

De frequentie van de vaklodingen varieert van eens per jaar (Westerschelde stroomopwaarts) tot eens in de zes jaar (Waddenzee en Oosterschelde), zie figuur. De zandige kust wordt eens in de drie

jaar opgenomen, wat voldoende wordt geacht. De frequentie van eens in de zes jaar is vreemd. Het zou logischer zijn wanneer deze aansloot bij de vijfjaarlijkse toetsing van de waterkeringen, met name in de Waddenzee.

Informatie over de uitvoering van de suppleties is bij de uitvoerders, regionale kust-directies van Rijkswaterstaat bekend. Deze wordt echter niet systematisch centraal verzameld. Er wordt incidenteel bij de beheerders informatie ingewonnen, maar de actualiteit en vergelijkbaarheid voor een landelijk beeld laat daarmee te wensen over.

Alle bij de uitvoering van het kustbeleid betrokken partijen zijn regionaal georganiseerd via het Provinciaal Overlegorgaan Kust (POK's). Informatie uitwisseling, onder meer over de planologische verankering van contouren of ruimtereserveringen kan goed via de POK's worden georganiseerd. Maar voor deze informatie ligt, afgezien van voor bepaalde doelen eenmalig verzamelde informatie, geen centraal beheerde en kant en klaar beschikbare informatie op de plank.

Wat de ontbrekende of niet structureel centraal beschikbare informatie voor de prestatie-indicatoren betreft zou RIKZ de meest logische partij zijn om deze informatie via de POK's te verzamelen en te beheren.

De indicator 'percentage van de zandige kust met significante bebouwing' kan waarschijnlijk goed worden bepaald aan de hand van bestaande informatie, maar nadere definitie van de indicator is nodig. Door het leggen van contouren rond bebouwing zal deze indicator niet of nauwelijks veranderen. RIKZ is de meest logische partij voor het produceren van de indicator.

3.3 Veranderingen

De reeds verschenen beleidsagenda voor de kust en de nog vast te stellen beleidslijn voor de kust zijn nog geen vastgesteld rijksbeleid. Beleid betreffende handhaven van afslaglijnen zal pas in de beleidslijn concreet worden uitgewerkt.

Veiligheid (toetsing waterkeringen volgens wet op de waterkering) heeft betrekking op de kust (zowel duinen als harde waterkeringen), maar lijkt in de beleidstekst (V&W, 2003) volledig los te staan van het dynamisch handhaven van de kustlijnligging. In de begroting van 2004 is dit samenhangend behandeld, daar draagt ook het handhaven van de kustlijn bij aan de veiligheid.

4 Bouwgrondstoffenvoorziening

Na het verschijnen van de Begroting 2003 heeft de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat aan de Tweede Kamer laten weten dat het dossier Bouwgrondstoffen niet langer tot de kerntaken op het gebied van water, veiligheid en kwaliteit wordt beschouwd (Tweede Kamer, vergaderjaar 2002-2003, 28 600 XII en 28 600 A, nr. 5). Hiermee wordt het afstemmen van vraag en aanbod aan de markt en de betrokken lagere overheden overgelaten. De ruimtelijke ordening taken (inpassing dan wel aanwijzing van bouwstoffenwinlocaties) vallen onder de bevoegdheden van de minister van VROM. De beheerstaak van Rijkswaterstaat (vergunningverlening rijkswateren) blijft.

Met deze wijziging in het beleid worden de in de begroting nog gehanteerde doelstellingen met betrekking tot oppervlaktedelfstoffen losgelaten.

De rol van het Rijk beperkt zich nu vooral tot het stellen van een nationaal ruimtelijk kader (in de Nota Ruimte) en het stimuleren van duurzaam grondstoffenbeleid. Dit is een verantwoordelijkheid van de minister van VROM. Opdat de afbouw van de regierol van Verkeer en waterstaat zorgvuldig gebeurt, is in een geleidelijke overgang voorzien. De aanpak hiervan wordt met alle betrokken partijen uitgewerkt.

De Commissie Taakstellingen en flankerend beleid beton- en metselzandvoorziening (Commissie Tommel) zal gedurende de overgangperiode het proces volgen en ieder jaar (ex post) over de voortgang rapporteren. De Kamer wordt hierover tot 2009 jaarlijks geïnformeerd. (Brief van V&W aan TK d.d. 23 mei 2003.

Voor de overgangperiode zijn de actoren benoemd, indicatoren voor het proces laten zich niet eenvoudig formuleren. Dit heeft tot gevolg dat de voortgang van de overgang moeilijk evalueerbaar is te maken.

In de begroting 2003 worden een viertal indicatoren benoemd:

1. aantal stagnerende bouwprojecten
2. het percentage secundaire grondstoffen
3. het percentage vernieuwbare grondstoffen
4. Mton producten uit alternatieve locaties.

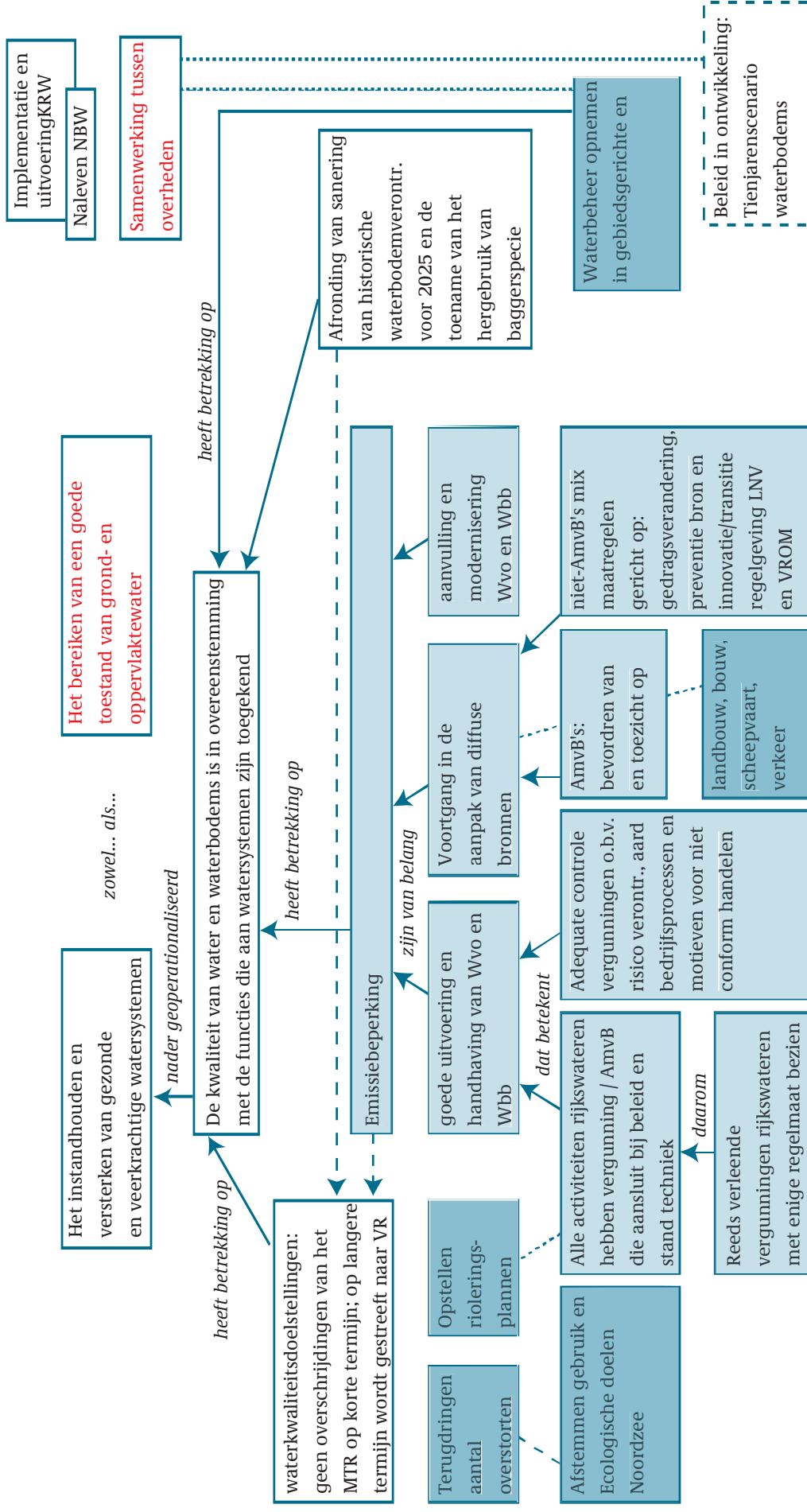
Deze gegevens worden eens in de vijf jaar door Rijkswaterstaat verzameld. 1, 2 en 4 zijn voor het laatst in 2000 bepaald, Voor 3 is in 2002 steekproefsgewijs een nulmeting uitgevoerd, in 2005 is een nieuwe meting voorzien (Jaarverslag van het Ministerie van V&W over het jaar 2002).

Tabel 8. Proces overgangperiode Bouwgrondstoffenbeleid.

Doelen/acties	Actor
Continueren taakstellingen beton- en metselzand tot 2009	V&W, provincies
Creëren randvoorwaarden optimale marktwerking (plan in 2003)	V&W, EZ, VROM, IPO,VNG, bedrijfsleven, natuur- en milieuorganisaties
Afslanking Ontgrondingenwet	V&W, IPO
Diepere winning in Noordzee en nagaan mogelijke stimulansen Noordzee, IJssel- en Markermeer	V&W
Onderzoeksprogramma bevorderen alternatieven, in 2007 te evalueren	V&W, provincies
Monitoring bouwgrondstoffen (nog af te spreken)	bedrijfsleven, ?
Stimuleringsfonds duurzame grondstoffenvoorziening	bedrijfsleven

kwaliteit water en waterbodem

Waterkwaliteitsdoelstellingen en emissiedoelstellingen worden op termijn vervangen door doelstellingen en indicatoren vanuit de EU-KRW t.a.v. chemische en ecologische kwaliteit

Legenda:

- wel in Rijksbegroting 2003, niet in Rijksbegroting 2004
- niet in Rijksbegroting 2003, wel in Partners voor water

Rode letters: wijzigingen en aanvullingen in Rijksbegroting 2004

De doelenboom is een schematische weergave van het waterbeleid zoals dat is verwoord in de betreffende beleidsdocumenten. Bij het opstellen van de doelenbomen is zo dicht mogelijk bij deze beleids teksten aangesloten, maar interpretatie is onvermijdelijk. Waar relevant is deze interpretatie expliciet verwoord in het hoofdstuk kwaliteits water en waterbodem

5 Kwaliteit water en waterbodems

5.1 Beleidstheorie

Het Ministerie van V&W stelt zich ten doel gezonde en veerkrachtige watersystemen in stand te houden en te versterken. Dit heeft het op hoofdlijnen vastgelegd in de rijksbegrotingen en in Vierde nota waterhuishouding.

Het huidige water(bodem)kwaliteitsbeleid kent doelstellingen voor waterkwaliteit en emissiebeperking, en voor kwaliteit, onderhoud en sanering van waterbodems. De daarvan afgeleide tussendoelen en middelen dragen bij aan het einddoel en werken elkaar niet 'tegen'. Het waterkwaliteitsbeleid is corresponderend aan het beleid van andere departementen (LNV, VROM). Deze consistentie betekent echter niet vanzelfsprekend, dat de wijze waarop het waterbeleid beoordeeld moet worden even samenhangend en afgestemd is.

In de rijksbegroting wordt niet aannemelijk gemaakt, dat door goede uitvoering en handhaving van Wvo, Wbb, AmvB's en de mix van maatregelen met betrekking tot diffuse bronnen de kwaliteit van water- en waterbodems in overeenstemming komt met de functies van watersystemen, en dat daardoor gezonde en veerkrachtige watersystemen in stand worden gehouden en versterkt. De formulering van de doelstellingen maakt het lastig, zo niet onmogelijk, om te evalueren of de voorgestelde middelen voldoen in relatie tot de doelstellingen. In de uitwerking van de einddoelstelling naar tussendoelen (met name waterkwaliteitsdoelstellingen) ontbreken ecologische doelstellingen. Hierdoor is onduidelijk welke ecologische kwaliteit wordt nagestreefd. In de Derde en Vierde nota waterhuishouding worden aanzetten gedaan om tot ecologische doelstellingen te komen; een concretisering ontbreekt. Gezien de einddoelstelling is dit opmerkelijk.

Het belangrijkste middel bij de aanpak van diffuse bronnen berust bij LNV en VROM ('mix van maatregelen', onder andere doelgroepenbeleid, mestwetgeving). Het Ministerie van V&W vertrouwt volledig op deze middelen en geeft niet aan hoe het betrokken is en wat het zal doen indien dat beleid onvoldoende resultaat oplevert. Opvallend genoeg, formuleert NW4 het instrumentarium op sommige punten specifieker, met name wat betreft doelgroepen en stofgroepen. Ook voor deze middelen geldt echter dat ze niet of slecht zijn gekwantificeerd. Hoewel NW4 dus een completer beeld schetst van het waterkwaliteitsbeleid dan de beleidstekst uit de rijksbegroting, blijven eerder genoemde bezwaren van toepassing.

Naast de genoemde indicatoren die een beeld geven over de emissiereductie door diverse bronnen, is het ook van belang om informatie te verschaffen over achterliggende processen, zoals implementeren van de ketenbenadering, het sluiten van convenanten et cetera. Deze prestatie-indicatoren kunnen het beste worden gekoppeld aan een doelgroep. De indicatoren moeten een beeld geven van wat de doelgroepen daadwerkelijk doen. Aangezien het beleid van LNV en VROM zich ook richt op de doelgroepen, wordt tevens een idee verkregen van de effecten van dit beleid (zonder daar te diep op in te hoeven gaan). Veel van deze indicatoren moeten nog worden geoperationaliseerd.

Behalve de directe emissies op Nederlandse wateren kunnen ook emissies die buiten het bereik van de Nederlandse wetgeving, uitvoering en handhaving vallen, (soms zeer grote) invloed hebben op de water(bodem)kwaliteit: vooral de buitenlandse aanvoer van verontreinigingen met de grote rivieren en de atmosferische depositie zijn daarbij van belang.

Gebiedsgericht beleid

In de rijksbegroting 2003 wordt de 'gebiedsgerichte aanpak' niet genoemd, in tegenstelling tot die van 2004. Afstemming tussen overheden staat in die aanpak centraal. De sturingsfilosofie is 'Sturen op hoofdlijnen en afrekenen op doelrealisatie'. Naar verwachting zorgen de genoemde middelen voor een positieve ontwikkeling. Onduidelijk is hoe bijdragen aan de realisatie van de (eind)doelstellingen verantwoord zullen worden, daardoor is het lastig of onmogelijk het tweede stuk van de sturingsfilosofie 'afrekenen op doelrealisatie' in te vullen.

Nu de gebiedsgerichte aanpak centraal staat in de uitvoering van het waterkwaliteitsbeleid en het NBW, ligt het voor de hand ook hier indicatoren voor op te nemen. Het lijkt echter vooralsnog lastig deze beleidsprocessen in indicatoren uit te drukken.

Tabel 9. Doelen en indicatoren Waterkwaliteit

Betreft (tussen)doel	Indicator	Categorie
Het instandhouden en versterken van gezonde en veerkrachtige watersystemen		
Veerkracht van kleine wateren zal worden vergroot door herstel van natuurlijke stromingspatronen	aantal waterschappen met plannen voor herstel van kleine wateren	proces
	% uitgevoerde herstelprojecten ten opzichte van de plannen	presatatie
Het bereiken van een goede toestand van grond- en oppervlaktewater		
Implementatie en uitvoering KRW		
Goede chemische toestand	afwijking van normen KRW <in ontwikkeling	effect
Goede ecologische toestand	afwijking van indicatoren KRW <in ontwikkeling	effect
	% locaties met bepaald ecologisch kwaliteitsniveau (STOWA, alleen regionale wateren. Deze indicator wordt nu in WIB toegepast)	effect
EU-richtlijn zwemwater	% zwemwaterlocaties dat voldoet aan norm	effect
EU-richtlijn drinkwater	% locaties dat voldoet aan norm	effect
	aantal innamenstops als gevolg van onvoldoende waterkwaliteit	effect
EU-richtlijn viswater	% locaties dat voldoet aan norm	effect
EU-richtlijn schelpdierwater	% locaties dat voldoet aan norm	effect
EU-richtlijn lozingen gevaarlijke stoffen	emissies per stof (tonnen) (doelgroep/ watertype)	effect
	emissiereductie-% per stof (doelgroep/ watertype)	
EU-richtlijn stedelijk afvalwater	zuiveringsrendement RWZI's	effect
EU-richtlijnen nitraat	[nitraat] in grond- en oppervlaktewater	effect
Naleven NBW		
Samenwerking tussen overheden		
Kwaliteit van water en waterbodems is in overeenstemming met de functies die aan watersystemen zijn toegekend	% locaties waar kwaliteit voldoet aan functie-eisen	effect
Geen overschrijdingen MTR op korte termijn; op langere termijn wordt gestreefd naar VR	% locaties waar MTR wordt overschreden	effect
	mate van overschrijding MTR	effect
	% locaties met bepaalde overschrijdingsklasse	effect
Afstemmen gebruik en ecologische doelen Noordzee	stikstofvracht naar de Noordzee	effect
	gebruik Noordzee, handhaving Wet verontreiniging zeewater	prestatie
	gebruik Noordzee, handhaving Wet voorkoming verontreiniging van schepen	prestatie
	gebruik Noordzee, handhaving Mijnwet betreffende offshore industrie	prestatie
Emissiebeperking	emissies per stof (tonnen) (doelgroep/ watertype)	effect
	Emissiereductiepercentage per stof (doelgroep/ watertype)	
	Emissiereductiepercentage conform. convenanten	

Betreft (tussen)doel	Indicator	Categorie
Beëindiging lozingen prioritair gevaarlijke stoffen KRW	emissies per stof (tonnen)	effect
Beperken gebruik bestrijdingsmiddelen in openbaar groen	? gebruik bestrijdingsmiddelen door gemeentes	prestatie
Implementatie van de methode voor TEB	% lozingen waarop totaal effluent beoordeling wordt toegepast	prestatie
Beperken riooloverstorten in samenhang met functies ontvangende water	? aantal overstorten per jaar	prestatie
Voortgang opstellen van gemeentelijke rioleringsplannen	% gemeenten dat voldoet aan basisinspanning	Prestatie
Emissies extern	aanvoer rivieren per stof (tonnen)	effect
	aanvoer atmosfeer per stof (tonnen)	
Goede uitvoering en handhaving van Wvo en Wbb		
alle activiteiten rijkswateren hebben vergunning/ AmvB die aansluit bij beleid en stand techniek	% activiteiten met een actuele vergunning	prestatie
adequate controle vergunningen o.b.v. risico verontr., aard bedrijfsprocessen en motieven voor niet-conform handelen	% activiteiten met een goede controle	prestatie
aanvullingen en modernisering Wvo en Wbb		
voortgang in de aanpak van diffuse bronnen		
AmvB's: bevorderen van en toezicht op naleving		
Niet-AmvB's: mix maatregelen		
Prestaties industrie	? % bedrijven waarop convenant van toepassing. is	Prestatie
	? % bedrijven met ketenbenadering	
	? % bedrijven met bedrijfsinterne milieuzorg	
Prestaties landbouw	? gebruik mest/ bestrijdingsmiddelen. in landbouw	
	? gebruik mest/ MINAS	
	? gebruik bestrijdingsmiddelen in landbouw	
Prestaties bouw	? % duurzame bouwmaterialen	
Prestaties scheepvaart	? gebruik antifouling	
	? gebruik scheepsafval	
Prestaties verkeer	?	
Afronding van sanering van historische waterbodemonverontreiniging voor 2025	% uitgevoerde saneringen	prestatie
Toename van het hergebruik van baggerspecie	% hergebruik baggerspecie	prestatie
Waterbeheer opnemen in gebiedsgerichte en integrale planvorming	?	
Specifieke doelstelling: implementatie waterkwaliteit in waterakkoorden	% waterakkoorden met waterkwaliteitsparagraaf	prestatie
Specifieke doelstelling: natuurwaarde sloten	% sloten met bepaald ecologisch kwaliteitsniveau (STOWA)	effect

 rijksbegroting

 overige beleidsdocumenten

 oordeel deskundige

Waterkwaliteit

In de rijksbegroting 2003, zowel als 2004 ontbreken verwijzingen naar een groot aantal extra doelen en middelen die in NW4 zijn genoemd voor het waterkwaliteitsbeleid, zoals met name:

- het terugdringen van riooloverstorten en het opstellen van gemeentelijke rioleringsplannen (NW4, p. 21);
- het opnemen van waterbeheer in planvorming en het afstemmen met beleid op verschillende niveaus (vaak in de vorm van gemeenschappelijke visievorming) in een gebiedsgerichte aanpak (NW4, p. 21, 27, 33, 41, 53, 54, 58, 85);
- Veerkracht van kleine wateren zal worden vergroot door herstel van natuurlijke stromingspatronen.
- het stellen van prioriteiten in emissiereductie van diffuse bronnen (NW4, p. 17, 54, 56, 57), bepaalde stoffen (NW4, p. 30, 54, 56, 85, 89) en doelgroepen (NW4, p. 85 e.v.);
- het herstellen en behouden van evenwicht tussen gebruik en ecologische doelen Noordzee (NW4, p. 56/ 57);
- het ontwikkelen van een implementatiemethode voor totaal-effluent-beoordeling bij puntbronnen (NW4, p. 88); ketenbenadering (milieubeleid, NW4, p. 84);
- het beperken emissies diffuse bronnen: landbouw (mest en bestrijdingsmiddelen), bouw, scheepvaart (scheepsverven en afvalstoffen) en weg- en luchtverkeer (NW4, p. 85);
- verontreiniging in het buitenland (rivieren, atmosfeer).

Bovendien worden in de NW4 expliciet de bij het waterkwaliteitsbeleid te betrekken actoren genoemd.

Emissiereductie

Het instrumentarium rond de emissiebeperkende maatregelen is specifiek. Het wordt niet duidelijk welke stoffen een probleem vormen in relatie tot de MTR en VR en welke maatregelen nodig zijn bij welk (type) bron en welk type water.

In de rijksbegroting 2003 zijn indicatoren voor emissiereductiedoelstellingen genoemd: het percentage activiteiten met een adequate vergunning (beleid/stand techniek) en het percentage activiteiten met adequate controle (conform uitgangspunten). De indicatoren voor goede uitvoering en handhaving van Wvo en Wbb lijken te voldoen.

Niet beschreven is hoe ervoor wordt gezorgd dat activiteiten in rijkswateren die nu geen vergunning hebben onder Wvo of niet onder een AmvB vallen worden opgespoord. In de begroting van 2004 zijn deze niet meer opgenomen, maar wordt verwezen naar de rapportages van de Inspectie V&W. Dat betekent dat het Ministerie van V&W geen indicatoren hanteert om haar inspanningen te evalueren. Ook op dit punt verwijst de recente begroting naar implementatie van de KRW.

De indicatoren voor de 'voortgang in de aanpak van diffuse bronnen' zijn niet operationeel geformuleerd ('afname belasting oppervlaktewater', 'afname diffuse bronnen', 'trend volgen'). Waarschijnlijk is het de bedoeling de daadwerkelijke emissies te volgen. Met het oog daarop worden de volgende indicatoren voorgesteld:

- emissies per stof (tonnen) (uitgesplitst naar doelgroep/ watertype);
- emissie-reductie percentage per stof ten opzichte van een referentiejaar (1985) (uitgesplitst naar doelgroep/watertype).

Een beleidsmatig interessante uitsnede van deze indicatoren zijn de stoffen waarvoor reductiedoelstellingen zijn geformuleerd, zie ook 5.3.

Waterbodems

De beleidsdoelstellingen voor de sanering van waterbodems zijn specifiek en meetbaar geformuleerd in de rijksbegroting 2003. De kwalitatieve duiding van hetgeen in 2025 precies

gedaan moet zijn om aan de doelstelling te voldoen, is voor verbetering vatbaar. Bij deskundigen bestaat onduidelijkheid over welke historische verontreinigingen tegen die tijd gesaneerd zouden moeten zijn. De bijbehorende indicator (het percentage uitgevoerde saneringen) geeft de voortgang weer van het saneringsbeleid. Deze lijkt toereikend voor de evaluatie van het saneringsbeleid. Voor de validiteit van de indicator is van groot belang hoe het percentage berekend wordt; er lijkt geen sprake van een eenduidige interpretatie.

Wat betreft de beleidsdoelstelling 'toename van hergebruik' geldt, dat deze niet gekwantificeerd is en ook niet aan een termijn gebonden, aangezien niet duidelijk is wanneer de 25 jaar uit het advies Tienjarensceenario bereikt is. De definitie van hergebruik zal bovendien specifiek moeten worden gemaakt: is het bijvoorbeeld inclusief of exclusief verspreiding op land dan wel actief bodembeheer? In de praktijk bestaat hierover grote verwarring.

In de begrotingstekst wordt tenslotte aangegeven (p.206): 'Of er indicatoren zinvol en mogelijk zijn met betrekking tot onderhoudsbaggerwerk en waterbodembeheer wordt in 2002 bepaald'. Voor adequaat waterbodembeheer en hergebruik baggerspecie zou de kwaliteit van nieuw gevormd sediment als indicator kunnen worden beschouwd. Als afgeleide indicator voor rijkswateren zou hiervoor de kwaliteit van zwevend stof of onderhoudsspecie kunnen dienen, voor regionale wateren alleen de kwaliteit van onderhoudsspecie. Wel zal dit nader moeten worden uitgewerkt op praktische haalbaarheid.

Voor onderhoudsbaggerwerk zou een indicator kunnen worden ontwikkeld die per beheerder inzicht geeft in het percentage uitgevoerd onderhoud. Voorwaarde hiervoor is, dat elke beheerder een onderhoudsprogramma heeft opgesteld waarin vastgelegd is wat het basisonderhoudsniveau is en hoe wordt omgegaan met achterstallig onderhoud. Bovendien zou een getalsmatige (operationele) invulling moeten worden gegeven ten aanzien van het streefdoel.

Tabel 10. Uitvoering van het Waterkwaliteitsbeleid: wie doet wat?

(Tussen)doel	Activiteit	Uitvoerende instantie(s)
Het instandhouden en versterken van gezonde en veerkrachtige watersystemen	beleidsontwikkeling waterbeheer	V&W (doorvertaling naar regio door provincies en waterschappen)
	instrumenten en organisatie voor waterbeheer	V&W (doorvertaling naar regio door provincies en waterschappen)
	opstellen Beheersplan Rijkswateren (BPRW)	RWS
	beheer rijkswateren	RWS
	beheer regionale wateren	Provincies en Waterschappen
	uitgeven WIB, stand van zaken watersystemen	CIW
Het bereiken van een goede toestand van grond- en oppervlaktewater		
Implementatie en uitvoering KRW (procesindicatoren)	regisseren rapportage 2004/2005	DGW
	voorbereiden AmvB overige chemische normen	DGW
	aanpassing Whh en Wm	Goedkeuring eerste en tweede Kamer
	- aanwijzen bevoegde autoriteit - vaststellen typologieën, streefbeelden en beoordelingsalgoritme - vaststellen waterlichamen met bijhorende categorie en typologie - beschrijven kenmerken stroomgebieden - risicoanalyse	Staatsecretaris V&W

(Tussen)doel	Activiteit	Uitvoerende instantie(s)
Goede chemische toestand in 2015	internationale afspraken kwaliteitsdoelstellingen en emissiebeperking	SG commissie
	voorstellen waterkwaliteitsnormen	EU
Goede ecologische toestand in 2015	Niet nader uitgewerkt in begroting en NW4	
EU-richtlijn zwemwater		
EU-richtlijn drinkwater		
EU-richtlijn viswater		
EU-richtlijn schelpdierwater		
EU-richtlijn lozingen gevaarlijke stoffen		
EU-richtlijn stedelijk afvalwater		
EU-richtlijnen nitraat		
Naleven NBW		
Samenwerking tussen overheden	vertalen beleid, afstemming met andere gebruiksfuncties, controleren.	Provincies
De kwaliteit van water en waterbodems is in overeenstemming met de functies die aan watersystemen zijn toegekend	Formeel toekennen functies	Rijk en provincies
	bij toekennen functies rekening houden met ecologie	Rijk, provincies en waterbeheerders
In zoete wateren wordt gestreefd naar het niet overschrijden van het MTR in 2000 en VR in 2010, Voor zoute wateren wordt gestreefd naar VR in 2000		
Afstemmen gebruik en ecologische doelen Noordzee	internationale afspraken kwaliteitsdoelstellingen en emissiebeperking	OSPAR commissie
	ontwikkeling van een visie op het beheer van de Noordzee	V&W
	terugbrengen van stikstofbelasting van zee en kustwateren Noordzee	V&W
Emissiebeperking	internationale afspraken kwaliteitsdoelstellingen en emissiebeperking	SG commissie
Beëindiging lozingen prioritair gevaarlijke stoffen KRW	emissiebeheersmaatregelen prioritair (gevaarlijke) stoffen	EU
	meer aandacht voor ketenbenadering bij emissiebeperking uit punt- en diffuse bronnen	VROM
	beperken gebruik bestrijdingsmiddelen in openbaar groen	Gemeenten
	implementatie van de methode voor TEB	V&W
	vergunningverlening en handhaving afstemmen op bedrijfsinterne milieuzorg en milieuplannen	V&W
	programma stikstofverwijdering RWZI's afronden	Waterschappen
	beperken riooloverstorten in samenhang met functies ontvangende water	Waterschappen en gemeenten
	voortgaan met het opstellen van gemeentelijke rioleringsplannen	Gemeenten
Emissies extern	internationale afspraken kwaliteitsdoelstellingen en emissiebeperking	SG commissie
Goede uitvoering en handhaving van Wvo en Wbb	toepassing Wvo en Wbb in rijkswateren	RWS
	toepassing Wvo en Wbb in regionale wateren (impliciet, aansporing voor gebruik handboeken)	Provincies en waterschappen

(Tussen)doel	Activiteit	Uitvoerende instantie(s)
alle activiteiten rijkswateren hebben vergunning/AmvB die aansluit bij beleid en stand techniek		RD's
adequate controle vergunningen o.b.v. risico verontreiniging., aard bedrijfsprocessen en motieven voor niet-conform handelen		IVW en waterbeheerders
aanvullingen en modernisering Wvo en Wbb		V&W en VROM
voortgang in de aanpak van diffuse bronnen		
AmvB's: bevorderen van en toezicht op naleving		
niet-AmvB's: mix maatregelen		
Prestaties industrie	stimuleren van schone technologie en preventie bij de industrie	V&W, VROM en EZ
Prestaties landbouw	uitvoeren mest- en bestrijdingsmiddelenbeleid, aanscherping toelatingsbeleid bestrijdingsmiddelen	LNV
Prestaties bouw	toepassing duurzame bouwmaterialen, bevorderen renovatie	VROM
Prestaties scheepvaart	beperken calamiteuze lozingen en emissies, morsingen bij laden, vuilwaterlozingen pleziervaart, gebruik antifouling	V&W
Prestaties verkeer		
waterbodems	opstellen baggerplannen	Gemeenten, waterschappen en provincies
	uitvoeren achterstallig onderhoud	Baggerende waterbeheerders
	kritisch onderzoek	NGO's
Waterbeheer opnemen in gebiedsgerichte en integrale planvorming	ontwikkelen gemeenschappelijke visie, doorvertaling in bestemmings- en waterbeheersplannen	Gemeenten en waterschappen
	afstemming planvorming	Provincies, gemeenten en waterschappen
	stimulering gebiedsgerichte aanpak	VROM
	versterking van de samenhang tussen waterbeheer, ruimtelijke ordening en natuurontwikkeling (grote rivieren)	VROM
	ontwikkelen visie op kust, verwerking in 5 ^e nota RO	V&W
Specifieke doelstelling: implementatie waterkwaliteit in waterakkoorden	opnemen waterkwaliteitsparagraaf in waterakkoorden	V&W
Specifieke doelstelling: natuurwaarde sloten	waterbeheerders en de landbouwsector herstellen de natuurwaarden van sloten	Waterschappen

 rijksbegroting

 overige beleidsdocumenten

 oordeel deskundige

In de rijksbegroting hebben de bij het waterkwaliteitsbeleid betrokken actoren geen vooraanstaande rol. Dat maakt het lastig om te beoordelen of de verwachtingen van het Ministerie zijn uitgekomen en of afspraken zijn nagekomen. Bovendien is in de rijksbegroting een aantal actoren niet benoemd. In de NW4 en het NBW wordt wel weergegeven wat het Ministerie van V&W van actoren verwacht; ook de verwachtingen van het eigen Ministerie van V&W worden daar omschreven (bijlage B bij NW4: actiepuntenlijst). Deze verwachtingen lijken realistisch. De lijst beperkt zich echter tot overheden; actoren die daadwerkelijk voor de emissiebeperking moeten gaan zorgen worden ook hier niet genoemd (industrie, landbouw). Hun medewerking is vooral gebaseerd op steun. Hetzelfde gaat op voor de NGO's. Ook de rol van provincies bij de beleidsvoering blijft in de rijksbegroting en NW4 onderbelicht.

Actoren worden opvallend weinig aangesproken op hun deskundigheid en 'kennis'. Vermoed wordt, dat de bij hen aanwezige kennis over de kwaliteit van water en waterbodem bekend wordt verondersteld. Des te opmerkelijker is het ontbreken van een (verwijzing naar een) specifieke aanpak om MTR's te behalen.

5.2 Informatievoorziening

Regelmatig kunnen meerdere indicatoren worden gekoppeld aan één informatiebron. Voor de indicatoren voor 'specifieke doelstellingen' is niet gezocht naar informatiebronnen. Waar deze wel genoemd zijn, liften ze slechts mee op de informatie die wordt verzameld voor de geselecteerde indicatoren.

Tabel 11 geeft voor iedere doelstelling van het beleid de indicatoren weer, met daaraan gekoppeld de voor de evaluatie benodigde gegevens, een beoordeling of deze gegevens geschikt zijn voor de evaluatie, en of ze actueel genoeg zijn (structurele inwinning). Tevens wordt aangegeven wie de gegevens inwint, en wie ze bewerkt tot informatie die gebruikt kan worden voor de evaluatie.

Tabel 11. *Kwaliteit water en waterbodems: Informatie per indicator en herkomst daarvan.*

Betreff	Indicator	Gegevens-behoefte	Wat is beschikbaar	Geschikt?	Actua- liteit	Samenbundelen informatie door	Productie informatie door	Kosten inwinning
Veerkracht kleine wateren zal worden vergroot door herstel natuurlijke stromingspatronen	Aantal waterschappen met plannen voor herstel van kleine wateren	plannen waterschappen		ja		-	waterschappen	
	% uitgevoerde herstelprojecten ten opzichte van de plannen	rapportages waterschappen		ja		-	waterschappen	
overschrijding MTR/VR	% locaties waar MTR/VR wordt overschreden	concentraties van stoffen in oppervlaktewater Per lokatie	waterkwaliteitsgegevens CIW locaties			CIW-enquête	RIZA, RIKZ en waterkwaliteitsbeheerders	circa 200 k€ per jaar
	mate van overschrijding MTR/VR	mate van overschrijding MTR/VR	mate van overschrijding MTR/VR					
	% locaties met bepaalde overschrijdingsklasse	% locaties met bepaalde overschrijdingsklasse	% locaties met bepaalde overschrijdingsklasse					
EU-KRW goede chemische toestand in 2015	toetsing aan normen KRW, in ontwikkeling		Niet alle gegevens ingewonnen	aanpassingen locatie Standaardisatie stoffen en planning				additioneel 150 k€ per jaar
Emissies extern	aanvoer rivieren per stof	Afvoer-gegevens grote rivieren				RIZA en RIKZ (hoofdlocaties rijkswateren)		(tonnen)
	aanvoer atmosfeer per stof (tonnen)							
Specifieke doelstellingen emissies Noordzee	stikstofvracht naar de Noordzee							
	% activiteiten met een actuele vergunning	handhavingsgetallen		niet beschikbaar over de Wbb		WVO-enquête RIZA	Waterkwaliteitsbeheerders en RD-RWS	circa 15 k€ (uren enquête)
Controle vergunningen emissies naar water	% activiteiten met een goede controle	handhavingsgetallen		niet beschikbaar over de Wbb			Waterkwaliteitsbeheerders en RD-RWS	
	emissies per stof (tonnen) (doelgroep/watertype)		'data warehouse emissieregistratie'	jaarlijks		VROM-inspectie	DGM, CBS, LNV, V&W, RIVM, CBS en andere partners.	circa 3.000 k€
Emissiereductiepercentage per stof (doelgroep/watertype)	emissiereductiepercentage per stof (doelgroep/watertype)		'data warehouse emissieregistratie'					
	emissiereductiepercentage cf. convenanten		'data warehouse emissieregistratie'					
Prioritaire gevaarlijke stoffen (KRW)	emissies per stof (tonnen)							

Tabel 11. Vervolg

Indicatie	Gegevens-behoefte	Wat is beschikbaar	Geschikt?	Actua- liteit	Samenbundelen informatie door	Productie informatie door	Kosten inwinning
Goede ecologische toestand in 2015 (KRW)	fytoplankton, fytobenthos, waterplanten, macrofauna en vis	macrofauna	grote diversiteit in kwaliteit en beschikbaarheid van biologische meetgegevens		CIW-enquête Limnodata Neerlandica (geen structurele inwinning, alleen regionale wateren) en DONAR (Rijkswateren)	RIZA, RIKZ en waterkwaliteits- beheerders	
% locaties met bepaald ecologisch kwaliteitsniveau			alleen regionale wateren				
lozingen gevaarlijke stoffen (EU)							
Emissiereductiepercentage per stof (doelgroep/watertype)							
Zwemwaterrichtlijn (EU)	aangegeven parameters				zwemwaterenquôte uitgevoerd door het RIZA	waterkwaliteits- beheerders	circa 60 k€ per jaar?
Drinkwaterrichtlijn (EU)	aangegeven parameters				drinkwaterbedrijven en RIZA	drinkwaterbedrijven	circa 200 k€ per jaar?
Viswater (EU)	aangegeven parameters		uitsluitend rijkswateren; drie jaarlijks		CIW-enquête	RIZA, RIKZ en waterkwaliteits beheerders	circa 25 k€ per rapportage
Schelpdierwater (EU)	aangegeven parameters		uitsluitend rijkswateren, drie jaarlijks		CIW-enquête	RIZA, RIKZ en waterkwaliteits- beheerders	circa 25 k€ per rapportage
stedelijk afvalwater (EU)	BZV5, CZV, tN, tP				CBS	Waterkwaliteits- beheerders (RWZI)	onbekend; rapportage aan EU circa 5 k€.
Nitraatrichtlijn (EU)	concentratie nitraat in grond- en oppervlaktewater, chlorofyl-a, phaeococystische algen, (tP)		representativiteit LMG		RIVM, RIZA, RIKZ en waterkwaliteits- beheerders		inclusief rapportage worden geschat op 300-500 k€?
Functie eisen	% locaties waar kwaliteit voldoet aan functie-eisen						
Prestatie industrie	? % bedrijven waarop convenant van toepassing is						
Prestatie landbouw	? gebruik mest/bestrijdingsmiddelen. in landbouw						
Prestatie bouw	? % duurzame bouwmaterialen						

Tabel 11. Vervolg

Betreff	Indicator	Gegevens-behoefte	Wat is beschikbaar	Geschikt?	Actua- liteit	Samenbundelen informatie door	Productie informatie door	Kosten inwinning
Prestatie scheepvaart	? gebruik antifouling, scheepsafval							
Prestatie verkeer	?							
Gebiedsgerichte aanpak	?							
Uitvoering NBW	?							
Uitvoering sanering van historische waterbodem- verontreiniging	% uitgevoerde saneringen	programmering saneringen en overzicht uitgevoerde saneringen (te saneren/-gesaneerde m ³ verontreinigde waterbodem en m ² oppervlakt per actueel type risico per geval)	- saneringsprogramma Rijkswateren - Unie-enquête - interprovinciale rapportage milieu, water, landbouw en natuur - Unie enquête	- uitvoeringsdetails ontbreken, alleen rijkswateren - programmering ontbreekt, alleen waterschappen en soms gemeenten - alleen aantallen (deel)locaties, geen m ³ en m ² , kwaliteit info onduidelijk - alleen waterschappen en soms gemeenten; onduidelijk is wat er met baggerspecie in tijdelijke opslag gebeurt	t-1 t-2 ?	RIZA Unie van Waterschappen IPO	RWS-regionale directies (rd's) Waterschappen Provincies	75.000 euro per jaar exclusief productie gegevens door RWS circa 0.5 fte ?
Toename hergebruik van baggerspecie	% hergebruik baggerspecie	overzicht uitgevoerde baggerwerken met gebaggerde m ³ en soort bestemming			t-2	Unie van Waterschappen	Waterschappen	?

 rijksbegroting

 overige beleidsdocumenten

 oordeel deskundige

Waterkwaliteit

Voor het invullen van indicatoren voor waterkwaliteitsdoelstellingen zijn gegevens nodig over de concentraties van stoffen in oppervlaktewater. Voor de 'emissies extern' zijn aanvullend afvoergegevens van de grote rivieren nodig (Eijsden, Lobith, Maassluis).

RIZA, RIKZ en waterkwaliteitsbeheerders beschikken over de gegevens over concentraties en afvoer. De afvoergegevens van de grote rivieren zijn beschikbaar bij het RIZA. De waterkwaliteitsmetingen van zogenaamde CIW-locaties brengt het RIZA jaarlijks centraal bijeen via de CIW-enquête. De huidige kosten van deze CIW-enquête bedragen circa 200 k€ per jaar. De kwaliteit van de waterkwaliteitsmetingen zelf is goed, ook de inwinning via een gestandaardiseerd formaat verloopt inmiddels goed.

Handhaving

Voor de beoordeling van de actualiteit van de WvO- en Wbb- vergunningen zijn handhavinggetallen vereist. Deze zijn niet beschikbaar over de Wbb. Deze gegevens worden geproduceerd door waterkwaliteitsbeheerders en (de regionale directies van) Rijkswaterstaat. In 2002 zijn de waterkwaliteitsbeheerders voor het eerst geënuquêteerd op handhaving van de WvO. Deze WvO-enquête is uitgevoerd door het RIZA. In de enquête zijn criteria aangegeven wanneer een vergunning als adequaat beschouwd wordt. Beide aspecten (adequate vergunning en controle) zijn geïventariseerd. De kosten zijn circa 15 k€ (uren enquête). Deze enquête bevindt zich in een opstartfase. Algemeen kritiekpunt is dat de waterkwaliteitsbeheerders hun eigen functioneren moeten beoordelen. Op dit moment is nog niet duidelijk wie de enquête gaat uitvoeren (RIZA, IVW, ..). Er zijn in ieder geval nog vele verbeterlagen nodig. Deze indicatoren zijn niet meer genoemd in de begroting van 2004.

Emissieregistratie

Voor de beoordeling van de indicatoren kunnen de emissiegegevens uit het 'data warehouse emissieregistratie' worden gebruikt. Daarin worden alle nationale emissies geregistreerd per stof, per bron (doelgroep/bedrijfstak) en gekoppeld aan een GIS (per provincie, gemeente, afwateringseenheid, afwateringsstructuur). Ondanks de registratie per doelgroep is het eveneens mogelijk punt- en diffuse bronnen te onderscheiden. De emissies en/of belasting van oppervlaktewater zijn op te splitsen in de onderliggende emissieoorzaken, die weer zijn te aggregeren naar punt- en diffuse bronnen. Diffuse emissies worden veelal berekend aan de hand van activiteiten van doelgroepen, en emissiefactoren, waarbij genomen maatregelen de emissiefactor bepalen. De emissieregistratie wordt onder auspiciën van de VROM-inspectie uitgevoerd door DGM, CBS, LNV en V&W. Zij regisseren jaarlijks het zorgvuldig inwinnen van gegevens. Met de emissieregistratie is circa 3.000 k€ (2M € VROM, 1M € RIZA) gemoeid, exclusief inzet RIVM, CBS en andere partners.

De continuïteit en actualiteit van de emissieregistratie wordt door de betrokkenen zoveel mogelijk gewaarborgd. De informatie van de emissieregistratie is vrij beschikbaar, onder andere via internet (<http://www.emissieregistratie.nl> en <http://dm.milieumonitor.net> (wachtwoord nodig)). De nauwkeurigheid van de emissiegegevens is afhankelijk van de stof(groep). Het is in ieder geval de best beschikbare bron.

Ecologische toestand

Voor het vaststellen van de ecologische toestand zijn meetgegevens nodig over fytoplankton, fyto bentos, waterplanten, macrofauna en vis (samenstelling en abundantie). Voor het vaststellen van het ecologisch niveau met de STOWA-methoden (alleen regionale wateren) is, afhankelijk van het watertype, een selectie van genoemde meetgegevens nodig (aangevuld met enkele fysisch-

chemische parameters). Op dit moment verrichten de meeste waterbeheerders alleen voor macrofauna systematische bemonsteringen. De overige metingen worden door enkele waterbeheerders verspreid over het land verricht. In het algemeen beschikken RIZA (rijkswateren zoet) en RIKZ (rijkswateren zout) en de regionale directies van RWS, over de gegevens die benodigd zijn voor de ecologische beoordeling. Deze bevinden zich in principe in de Rijkswaterstaat-database DONAR. De biologische meetgegevens van de waterschappen zijn voorts bijeengebracht in de Limnodata Neerlandica (1980-2000). Deze databank is projectmatig opgericht. De gegevensinwinning vindt niet structureel plaats. Inmiddels is wel besloten tot een update van de Limnodata Neerlandica. In 2002 zijn voor het eerst sinds een aantal jaren biologische meetgegevens opgevraagd via de CIW-enquête (voornamelijk macrofauna). Deze gegevens zijn toegevoegd aan de Limnodata Neerlandica. In principe zijn er twee mogelijkheden voor het inwinnen van informatie voor het vaststellen van de ecologische toestand:

1. het direct inwinnen van toetsresultaten bij de waterbeheerder (geschat op 150 k€ per jaar voor alle kwaliteitselementen); in 2003 wordt ervaring opgedaan met het direct opvragen van toetsresultaten bij de waterbeheerders;
2. het inwinnen van meetgegevens en het zelf (laten) uitvoeren van beoordelingen (geschat op 300-400 k€ per jaar).

Het belangrijkste nadeel van de eerste optie is dat de toetsing landelijk niet uniform plaatsvindt; nadeel van de tweede optie is de (grotere) omvang van het werk.

Over het algemeen is er een landelijk een grote diversiteit in kwaliteit en beschikbaarheid van biologische meetgegevens (kwaliteitselementen, meetmethode, analyse (taxonomie), meetstrategie, opname van abiotische parameters). Dit vormt op dit moment een groot struikelblok bij het verkrijgen van een representatief beeld van de ecologische toestand. Aandachtspunten bij de meetstrategie is de beschikbaarheid van voldoende bemonsteringslocaties per watertype. Laatste aandachtspunt is de trendbepaling. De meeste waterbeheerders meten in roulerende meetnetten. Dit maakt trendbepaling lastig; door het aanpassen van de meetnetten wordt het mogelijk om gegevens van meerdere jaren samen te voegen en zo toch trendanalyses uit te voeren.

Waterzuivering

Het zuiveringsrendement wordt gemeten in effluentwater. Voor stikstof en fosfaat wordt getoetst op gemiddeld zuiveringsrendement (doelstelling 75% voor Nederland). De gegevens zijn beschikbaar voor Nederland, per provincie en per waterbeheerder. De waterkwaliteitsbeheerders beschikken over de gegevens per RWZI. De effluentgegevens worden jaarlijks ingewonnen bij de waterkwaliteitsbeheerders door het CBS. De kosten van inwinning zijn onbekend. De rapportage aan de EU kost circa 5 k€.

Zwemwaterrichtlijn

De parameters van EU-zwemwaterrichtlijn zijn in handen van waterkwaliteitsbeheerders. Ze worden jaarlijks ingewonnen via de zwemwaterenquête uitgevoerd door het RIZA. De kosten daarvoor zijn circa 60 k€ (30 k€ voor vervaardigen van basisbestanden en 30 k€ voor rapportage).

Drinkwaterrichtlijn

De drinkwaterrichtlijn vervalt op 22 december 2007. De daarin aangegeven parameters worden ingezameld door de drinkwaterwinningbedrijven en RIZA (onttrekking uit rijkswateren). Een structurele inwinning doet het RIZA (MWTL). Het RIZA koopt daarbij de (gecertificeerde) waterkwaliteitsgegevens van de drinkwaterbedrijven. De kosten daarvan zijn circa 200 k€.

Viswaterrichtlijn

De viswaterrichtlijn vervalt op 22 december 2013. RIZA en RIKZ en de waterkwaliteitsbeheerders meten de parameters van de vis- en schelpdierwaterrichtlijn (waarvan zuurstof en temperatuur het belangrijkste zijn). Die gegevens worden jaarlijks ingewonnen (meeliftend op CIW-enquête), maar niet jaarlijks getoetst. Nederland rapporteert driejaarlijks aan de Europese commissie. Deze rapportage wordt alleen gebaseerd op gegevens van de rijkswateren. Dit kost circa 25 k€ per rapportage.

Nitraatrichtlijn

Om aan de EU richtlijn te kunnen voldoen moeten de nitraatconcentratie in grond- en oppervlaktewater bekend zijn. De beschikbaarheid van deze gegevens is beschreven in het rapport 'Landbouwpraktijk en waterkwaliteit in Nederland (Fraters *et al.*, 2000)'. Dit rapport is uitgebracht door het RIVM. De concentratie van nitraat in oppervlaktewater wordt bepaald door RIZA, RIKZ en de waterkwaliteitsbeheerders. De concentraties van nitraat in grondwater worden bepaald door het RIVM in het kader van het Landelijk Meetnet Grondwaterkwaliteit (LMG). De nitraatconcentraties in oppervlaktewater worden jaarlijks ingewonnen via de CIW-enquête (uitgevoerd door het RIZA, zie *waterkwaliteitsdoelstellingen*). Nitraatconcentraties in grondwater worden jaarlijks bepaald door het RIVM. Een deel van de kosten wordt gemaakt bij de CIW-enquête (zie *waterkwaliteitsdoelstellingen*). Jaarlijks wordt circa 100 k€ voor het Landelijk Meetnet grondwater (LMG) uitgetrokken. De totale kosten inclusief rapportage worden geschat op 300-500 k€. De zo verkregen informatie is zeer bruikbaar, ook al is de representativiteit van het LMG niet 100%.

Vogel en habitat Richtlijn (VHR)

De VHR valt onder het LNV beleid en is verder niet opgenomen in de informatieanalyse. Op te merken valt dat de waterbeheerders wel een monitoringsverplichting hebben.

Doelgroepen

Gegevens over de prestaties van doelgroepen (achterliggende processen) worden nog niet standaard verzameld. Het verdient aanbeveling om uit te zoeken op welke manier de inspanningen die de doelgroepen verrichten het beste gevolgd kunnen worden.

Sanering van waterbodems

Om de uitvoering van saneringen van waterbodems te kunnen evalueren zijn gegevens nodig over de programmering van saneringen. Van belang is een unieke aanduiding van locaties en omvang (m^3 verontreinigde waterbodem en m^2 oppervlak per actueel type risico) per geval, en een aanduiding van de gesaneerde locaties met jaartal, de gemaakte kosten en verwijderde m^3 waterbodem en reductie m^2 oppervlak per type risico. RWS kent de programmering in het jaarlijks gepubliceerde Saneringsprogramma Rijkswateren. Voor regionale wateren bestaat geen landelijk gepubliceerd overzicht⁵. Een overzicht exclusief uitvoeringsdetails van de gesaneerde locaties staat eveneens in het saneringsprogramma. Informatie over de saneringen in de regionale wateren is beschikbaar bij regionale beheerders. In theorie zou het Ministerie van VROM hiervan een overzicht hebben, omdat die de financiële bijdragen van het Rijk aan de saneringen van waterbodems moet verantwoorden. Een dergelijk overzicht is echter (voor zover bekend) niet beschikbaar. Wel is inmiddels bij het bevoegde gezag voor sanering van regionale waterbodems (de provincies en enkele grote gemeenten) het informatiesysteem Globis geïmplementeerd. Daarin

---

⁵ bron: telefonische navraag bij het ministerie van VROM

zouden de programmering en de uitvoering per locatie en de kosten worden geregistreerd. Niet onderzocht is in hoeverre dit systeem op dit moment reeds gevuld is met geschikte informatie. Gemaakte kosten en verwijderde hoeveelheden m³ zijn in theorie beschikbaar bij regionale directies van RWS en regionale beheerders, maar worden niet als zodanig gepubliceerd. Voor waterschappen wordt wel jaarlijks een totale hoeveelheid gesaneerde baggerspecie gerapporteerd in de Unie-enquête van de Unie van Waterschappen. Daarbij moet worden opgemerkt dat deze enquête voorlopig opgeschort is in afwachting van de nieuw op te zetten landelijke monitoring voor het Tienjarensценario Waterbodems.

Hergebruik baggerspecie

De gegevens over het hergebruik van baggerspecie zijn te herleiden uit de uitgevoerde baggerwerken. Informatie hierover wordt door RWS niet gepubliceerd. Dergelijke gegevens worden verwacht bij regionale directies voor de baggerwerken die zijn uitgevoerd in opdracht van RWS. Voor waterschappen (en deels ook inliggende gemeenten) werd tot en met 2001 jaarlijks een overzicht van bestemmingen van baggerspecie per provincie gepubliceerd, de zogenaamde Unie-enquête. Verder rapporteert de Nationale Havenraad tot en met 2001 jaarlijks hoeveel baggerspecie in totaliteit uit de zeehavens is verwijderd en welk deel daarvan niet verspreid kan worden.

Inwinningskosten

De inwinningskosten voor het saneringsprogramma RWS uitgevoerd door RIZA bedragen voor 2003: 100 k€, inclusief de nieuwe prioriteringssysteem; de raming voor 2004 is: 75.000,- euro. De kosten voor productie van de gegevens door regionale directies zijn niet bekend. Voor de enquête van de Unie van Waterschappen is naar schatting inzet van 0,5 fte nodig.

Niet ingewonnen gegevens

In tabel 11a zijn de ontbrekende gegevens genoemd. De kosten van niet ingewonnen ontbrekende gegevens zijn slecht in te schatten. Gezien het ontbreken van gegevens en de achterliggende problematiek dat deze gegevens bij veel beheerders niet actief worden beheerd en digitaal opgeslagen, zal dit een veelvoud gaan kosten van bovenstaand bedrag. (bronnen: Voorstudie Waterbodeminformatievoorziening wab*info, RIZA-werkdocument 2002.155x, 9 september 2002 en Inventarisatie informatiebehoefte en informatievoorziening waterbodems bij Rijkswaterstaat, 15 augustus 2003). Overigens kan een flinke besparing op deze kosten worden bereikt indien alle partijen meewerken aan een gezamenlijk gedragen gestandaardiseerd informatievoorzieningssysteem.

NB: In 2002 is een éénmalige actie uitgevoerd ten behoeve van het verkrijgen van referentiecijfers voor de invoering van de Wet belasting op milieugrondslag (Wbm) voor baggerspecie. Het daartoe inwinnen en verwerken van gegevens over bestemmingen van baggerspecie bij alle beheerders heeft circa 50.000,- euro aan uitbesteding gekost.

Samenvattend:

Er is op dit moment slechts één structurele bron die waterbodemgegevens levert: het Saneringsprogramma Rijkswateren. Hieruit kan worden afgeleid welke locaties gesaneerd zijn. Echter de werkelijke uitvoeringsgegevens worden niet gerapporteerd, dus de bruikbaarheid is beperkt. Er kan geen percentage hergebruik uit worden afgeleid.

Tot 2002 was er ook de rapportage van de Nationale Havenraad. Uit het eerder genoemde Wbm-rapport blijkt dat er afwijkingen in hoeveelheden baggerspecie bestaan tussen de rapportage van

Tabel 11A Ontbrekende gegevens waterbodems

(Tussen)doel	Indicator	Wens	Welke gegevens zijn nodig	Bij welke actor potentieel verkrijgbaar	Inschatting of actor gegevens beschikbaar heeft
Uitvoering sanering van historische waterbodems- verontreiniging	% uitgevoerde saneringen	- <i>Uitvoeringsdetails Rijkswateren ontbreken</i> - <i>Programmering regionale beheerders ontbreekt</i> - <i>Kwaliteit info IPO onduidelijk</i>	te saneren/- gesaneerde m ³ verontreinigde waterbodems met geraamde/gemaakte kosten en liefst ook m ² oppervlak per actueel type risico per geval	- <i>regionale directies van Rijkswaterstaat</i> - <i>waterschappen, provincies of VROM</i> - <i>IPO</i>	<i>Ja, maar mogelijk niet in de juiste vorm en mogelijk pas na enige inspanning (Niet kant en klaar)</i>
Toename hergebruik baggerspecie	% hergebruik baggerspecie	- <i>uitvoeringsgegevens Rijkswaterstaat, provincies, gemeenten en overige baggerende beheerders</i>	Overzicht uitgevoerde baggerwerken met gebaggerde m ³ en soort bestemming	- <i>de desbetreffende beheerders</i>	<i>Ja, maar mogelijk niet in de juiste vorm en mogelijk pas na enige inspanning (Niet kant en klaar)</i>

de Havenraad en een rapport van een individuele havenbeheerder; de informatie is bruikbaar voor bepalen percentage hergebruik.

Tot 2002 was er ook de Waterbodemenquête van de Unie van Waterschappen. De respons is vrijwel 100%, de kwaliteit van de aangeleverde informatie is niet bekend. De enquête geeft een totaalbeeld van vrijgekomen saneringsspecie en onderhoudsbaggerspecie en bestemmingen en kosten. De gegevens zijn getotaliseerd per provincie en per verontreinigingsklasse: 0-2 en 3-4. Ze zijn derhalve bruikbaar voor bepalen van het percentage hergebruik en deels voor percentage saneringen (de programmering van saneringen ontbreekt zodat geen percentage kan worden bepaald).

In het algemeen geldt dat de beschikbare structurele bronnen niet geschikt zijn om een percentage uitgevoerde saneringen op te baseren, alleen voor RWS kan dit op basis van aantallen locaties en op basis van situ m³ indien aangenomen wordt dat bij de uitvoering de geprogrammeerde hoeveelheid is verwijderd. Overigens worden in de uitvoering geen in situ m³ maar ex-situ m³ in middel van vervoer bepaald. Noot: aantallen locaties zegt niets over de geleverde inspanning in geld en dus de voortgang en dat is wel de geest van de indicator percentage uitgevoerde saneringen. Het percentage hergebruik kan op dit moment niet worden afgeleid.

De beschikbare bronnen leveren dus maar een deel van de informatie, waardoor geen landelijk beeld kan worden gevormd. De ontbrekende gegevens zijn in bovenstaande tekst vermeld. De informatie zal door beheerders zelf moeten worden gegenereerd. Om deze informatievoorziening uniform (dezelfde eenheden bijvoorbeeld), transparant en efficiënt te laten verlopen, wordt geadviseerd dit goed te regelen door hulpmiddelen aan te bieden die een meerwaarde voor de gebruiker hebben, zie Voorstudie wab*info. Het verdient bovendien aanbeveling om dit te koppelen met het project Programmering en Monitoring uit het Tienjarens scenario waterbodems. De monitoring voor het Tienjarens scenario gaat een belangrijke bron worden voor waterbodeminformatie tezamen met het wab*info-project dat momenteel binnen Rijkswaterstaat de informatievoorziening op waterbodemsgebied organiseert.

5.3 Veranderingen, met name in relatie tot de Europese Kaderrichtlijn Water

Als gevolg van de implementatie van Europese afspraken over het waterbeleid en -beheer dient de doelstelling (tenminste in de nabije toekomst) te worden opgevat als 'het bereiken van een goede toestand van grond- en oppervlaktewater'. Deze verschuiving is zichtbaar in de verschillen tussen de rijksbegroting 2003 en 2004. Ook in de toekomst zullen waterkwaliteits – en emissiedoelstellingen realiseerbaar en evalueerbaar moeten zijn, al dan niet door de wet- en regelgeving aan te passen aan de KRW. Vanuit de KRW zullen overigens naast chemische ook ecologische doelstellingen worden geformuleerd. Het Nationaal bestuursakkoord Water (NBW) beoogt een kader te scheppen.

Mede als gevolg van de implementatie van de Kaderrichtlijn Water vervallen een aantal andere Europese richtlijnen, waaronder de Drinkwaterrichtlijn en de Viswaterrichtlijn (zie boven). De eisen hiervoor worden opgenomen in de KRW. Dat geldt tevens voor de inwinning, toetsing en rapportage van de benodigde gegevens. Het is goed denkbaar, dat dit een verbetering van de efficiëntie oplevert, en daarmee een kostenbesparing.

Het RIZA schat de kosten van optimalisatie van de ecologische gegevensinwinning en aanpassing aan de eisen van de EU-KRW op ongeveer 150 k€ per jaar (dit is exclusief inwinning geografische en morfologische gegevens).

De kwaliteit van de huidige waterkwaliteitsmetingen is goed, en ook de inwinning via een gestandaardiseerd formaat verloopt inmiddels goed. Wel is, met het oog op de eisen van de EU-KRW, nog een aantal verbeterlagen gewenst:

- ▶ Vooralsnog is gekozen voor rapportage van de CIW-locaties. De ligging van de CIW-locaties is niet representatief voor de waterkwaliteit in de meest voorkomende watertypen. De huidige locaties liggen vooral in de grotere watertypen. Dit maakt de gegevens minder geschikt voor de beoordeling van kleinere watertypen die de KRW aanvullend vraagt. Naar verwachting zal de selectie van locaties aangepast worden.
- ▶ Momenteel bepalen de waterbeheerders zelf welke stoffen zij meten (ook op CIW-locaties). Hierdoor verschilt het pakket van gemeten stoffen landelijk, met gevolgen voor de betrouwbaarheid van de indicator.

Voor genoemde aspecten wordt door de CIW geprobeerd meer afstemming te realiseren, door middel van de CIW-leidraad monitoring, maar uiteindelijk zijn de waterbeheerders zelf verantwoordelijk voor hun monitoring. Momenteel is met name de inwinning van biologische gegevens nog onvoldoende. Met het oog op de KRW passen de meeste waterbeheerders hun biologische monitoringprogramma's aan. Daartoe wordt een 'guidance' voorbereid.

Een beleidsmatig interessante uitsnede van de stofgerichte indicatoren zijn de stoffen waarvoor reductiedoelstellingen zijn geformuleerd. Meest relevant zijn reductiedoelstellingen voor prioritair gevaarlijke stoffen (EU-KRW) en reductiedoelstellingen die zijn opgenomen in convenanten met bepaalde doelgroepen (voornamelijk. industrietakken, maar ook elektriciteitsproducenten, glastuinbouw en bloembollensector).

Meer dan de huidige doelstellingen in het rijksbeleid (rijksbegroting en rijksnota's) wordt de KRW specifiek, meetbaar en tijdgebonden geformuleerd. De KRW moet in 2015 resulteren in een goede chemische toestand en een goed ecologisch potentieel of een goede ecologische toestand van het oppervlaktewater, afhankelijk van het type watersysteem. De KRW gaat invulling geven aan de stroomgebiedsbenadering waarvoor de stroomgebiedbeheersplannen in 2009 worden vastgesteld.

De onderwerpen economische analyses, emissies en maatregelen komen daarmee veel sterker naar voren. Tot 2009 zijn voorbereidingsactiviteiten en rapportageverplichtingen voorzien. De doelstelling van de KRW is ambitieus, waarbij geen functiegerichte waterkwaliteitsdoelstellingen meer worden onderscheiden. De normen en maatregelen die wel invulling gaan geven aan de KRW zijn nog niet vastgesteld en van kracht. Duidelijk is dat de rijksoverheid verantwoordelijk is, immers Brussel zal het Rijk aanspreken bij het niet nakomen van verplichtingen die voortvloeien uit de KRW. Het Rijk heeft een regisserende rol bij de implementatie en uitvoering van de KRW. Beleidsdocumenten laten vooralsnog in het midden hoe deze rol geëvalueerd zal worden. Hoewel de implementatie van de KRW een belangrijke doelstelling van het waterbeleid is, worden in de rijksbegroting 2003 en 2004 geen aanknopingspunten gevonden voor het volgen van (de vorderingen van) die implementatie.

In de begroting van 2004 is de opsporing van activiteiten die geen vergunning hebben niet meer opgenomen. Het Ministerie van V&W hanteert geen indicatoren om haar inspanningen in dezen te evalueren, maar er wordt verwezen naar de rapportages van de Inspectie V&W. Tevens verwijst de recente begroting op dit punt naar implementatie van de KRW.

Belangrijk doel van de KRW is het bevorderen van duurzaam watergebruik. De KRW heeft daarvoor het gebruik van economische instrumenten een belangrijke plaats gegeven. Uitgangspunt bij het gebruik van economische instrumenten is het beginsel van de vervuiler betaalt of de gebruiker betaalt. Tevens is een economische analyse van het watergebruik verplicht gesteld. Het vervuiler betaalt principe wordt geconcretiseerd in de verplichting zorg te dragen dat uiterlijk in 2010 het waterprijsbeleid adequate prikkels bevat voor de gebruikers van water.

Tabel 12. Uitwerking van de lijst met waterdiensten op grond van de Kaderrichtlijn Water (RIZA)

Waterdiensten	Relatie met KRW	Aanbieder definitie waterdienst	Gebruiker
Productie en levering van water (voor drinkwater, proceswater (inclusief irrigatie), koelwater doeleinden)	Onttrekking, opstuwung, opslag, behandeling, distributie	Waterbedrijven, landbouw, bedrijven, huishoudens, waterschap, Rijk	Landbouw, huishoudens, bedrijven
Inzameling en afvoer van hemelwater en afvalwater	Verzamelen, opstuwung, opslag	Gemeenten, landbouw	Huishoudens, (kleine) bedrijven, landbouw
Zuivering van afvalwater	Verzamelen, opslag, behandelen afvalwater	Waterschap, bedrijven, huishoudens, landbouw	Landbouw, huishoudens, bedrijven
Lozing van afvalwater	Lozen	Waterbeheerder, bedrijven, huishoudens, landbouw, waterschap, Rijk, gemeenten	Landbouw, huishoudens, bedrijven
Drainage/ontwatering	Verzamelen, opslag, lozen	Waterschap, Rijk, gemeenten, bedrijven, huishoudens, landbouw	Landbouw, huishoudens, bedrijven, natuurbeheerder
Beheer oppervlaktewater kwantiteit	Opstuwung, opslag distributie	Rijk, waterschap, gemeenten	Landbouw, huishoudens, bedrijven, natuurbeheerder
Beheer oppervlaktewater kwaliteit	Opstuwung, opslag behandeling, distributie	Rijk, waterschap, gemeenten	Landbouw, huishoudens, bedrijven, natuurbeheerder
Waterkracht	Opstuwung, opslag, lozen	Rijk, waterschap	Huishoudens, bedrijven, landbouw

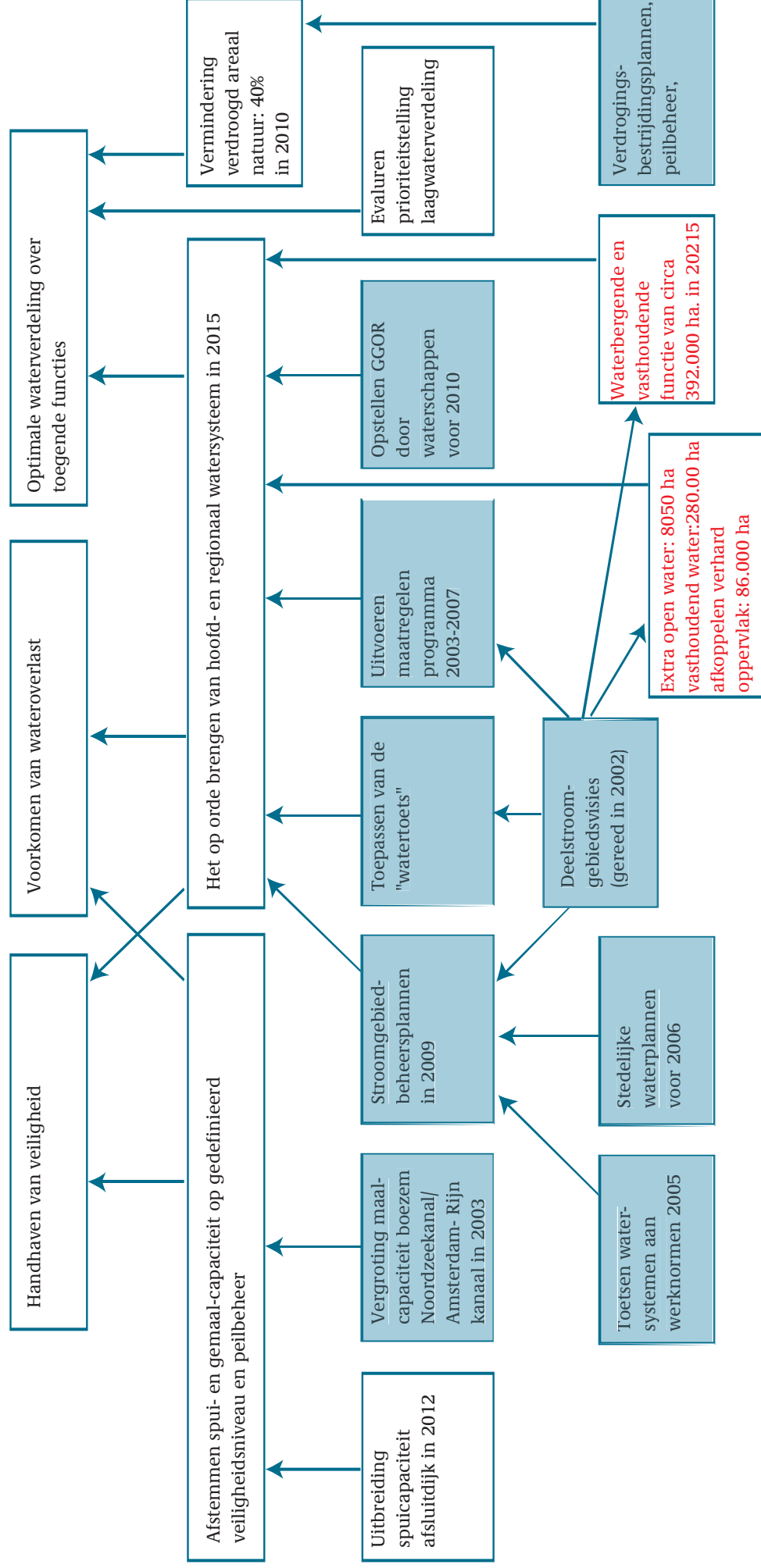

Kostenterugwinning kan worden beschouwd als een belangrijke invulling van het waterprijsbeleid en daarmee van het vervuiler of gebruiker betaalt principe. Waterdiensten in de EU-KRW zijn alle diensten die ten behoeve van huishoudens, openbare instellingen en andere economische actoren voorzien in: onttrekking, opstuwing, opslag, behandeling en distributie van oppervlaktewater of grondwater, installatie voor de verzameling en behandeling van afvalwater, die daarna op het oppervlaktewater lozen.

Er is nog interdepartementaal overleg over de definitieve invulling van hetgeen onder waterdiensten wordt verstaan.

Bij de economische beschrijving van stroomgebieden wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de NAMWA (National Accounting Matrix including Water Accounts). In de NAMWA staan echter niet alle gegevens die van belang zijn voor de beschrijving van stroomgebieden. De NAMWA is gebaseerd op gegevens van VEWIN, UvW en CBS. NAMWA kost jaarlijks 100 k€, voor de gegevens inwinning van de jaarlijkse waterenquôte is additioneel circa 150 k€ per jaar nodig.

Kwantiteitsbeheer

Legenda:

■ niet in Rijksbegroting 2003, wel in Partners voor water

■ Rode letters: wijzigingen en aanwijzingen in Rijksbegroting 2004

De doelenboom is een schematische weergave van het waterbeleid zoals dat is verwoord in de betreffende beleidsdocumenten. Bij het opstellen van de doelenbomen is zo dicht mogelijk bij deze beleids teksten aangesloten, maar interpretatie is onvermijdelijk. Waar relevant is deze interpretatie expliciet verwoord in het hoofdstuk kwantiteitsbeheer

6. Water kwantiteitsbeheer

6.1 Beleidstheorie

In onderstaande analyse is gebruik gemaakt van de begroting van V&W voor het jaar 2004 (persexemplaar). De doelstellingen van de begrotingsparagraaf 'Waterkwantiteitsbeheer' zijn volgens de V&W 2004 begroting: 'Het handhaven van veiligheid, het voorkomen van wateroverlast en het optimaal verdelen van water over de toegekende functies.' Centraal in het waterkwantiteitsbeleid staat het 'Regeringsstandpunt Waterbeleid 21e eeuw' (WB21) waarin aangegeven wordt hoe in de toekomst de bovengenoemde beleidsdoelstellingen gehaald moeten worden. Om dit waterbeleid te kunnen implementeren zijn afspraken gemaakt met provincies, waterschappen en gemeenten in het 'Nationaal Bestuursakkoord Water' (NBW). Doelstelling van dit bestuursakkoord is om in 2015 het Nederlandse watersysteem op orde te hebben volgens de principes van WB21.

De doelstellingen van het waterkwantiteitsbeheer zijn deels concreet, met name de eerste twee: Handhaven van de veiligheid en Voorkomen van wateroverlast. De doelstelling Optimale waterverdeling over toegekende functies is vaag en wordt eigenlijk nergens concreet gemaakt. De doelen zijn grotendeels onderling consistent. Zowel Handhaven van veiligheid als Voorkomen van wateroverlast zijn gebaat bij bijvoorbeeld verlaging van afvoeren en peilen en verbetering van dijken.

De derde doelstelling (Optimale waterverdeling) kan hierbij in de klem komen, met name waar het de optimale watervoorziening voor landbouw en natuur betreft. Wel wordt in de begroting duidelijk gesteld dat veiligheid en voorkomen van wateroverlast prioriteit hebben, pas daarna komt een optimale waterverdeling over toegekende functies

Het onderdeel Waterkwantiteitsbeheer is om twee redenen bijzonder:

- 1) De verwachting is dat in de toekomst het huidige Nederlandse watersysteem niet meer toereikend is. Als gevolg van klimaatverandering zal de neerslag toenemen en daardoor ook de rivierafvoer. Tegelijkertijd zal ook de kans op langdurige droogte toenemen. Tezamen met de nu al optredende bodemdaling, de bevolkingsgroei en de verstedelijking vergt dit een forse (dure) aanpassing van het watersysteem.
- 2) V&W is voor de realisatie van dat verbeterde watersysteem afhankelijk van de inzet van gemeenten, provincies en waterschappen. Zelf heeft V&W maar een beperkte invloed hierop. Daarom is het afgesloten Nationaal Bestuursakkoord Water (tussen genoemde partijen) essentieel in de realisatie van de V&W-beleidsdoelstellingen.

De onderbouwing van de voorgestelde aanpassingen van het watersysteem is goed, afgezien van de onontkoombare wetenschappelijke onzekerheid die met het onderwerp klimaatverandering gepaard gaat. Gesteld kan worden dat V&W middels de WB21-studie voldoende gedaan heeft om te onderbouwen waarom het watersysteem moet worden aangepast.

Hiermee komen we aan een aantal zwakke punten in de beleidstheorie: enerzijds moet er veel gebeuren, anderzijds is V&W daarbij sterk afhankelijk van de 'goodwill' van anderen. Omdat de invloed van V&W op provincies, waterschappen en gemeenten beperkt is, is de relatie tussen ambitieuze doelen (van V&W) en middelen (van andere partijen) vaak vaag. Bovendien kan en wil V&W niets afdwingen: het NBW 'is niet in rechte afdwingbaar' en V&W stelt weinig extra geld ter

beschikking (voor de periode 2004-2007 is dat 100 miljoen euro op geschatte totale kosten van 1,3 miljard euro).

Zoals gezegd wordt het daadwerkelijk aanpassen (noodzakelijkerwijs) grotendeels aan provincies, waterschappen en gemeentes overgelaten. Uit de doelenboom blijkt dan ook dat de meeste maatregelen om de V&W beleidsdoelstellingen te realiseren niet in de V&W-begroting worden genoemd, maar in het NBW (de grijze hokjes). Daarbij vallen twee zaken op: allereerst betreft het vooral procesafspraken. Provincies, gemeenten en waterschappen hebben afgesproken in de komende jaren plannen, visies, maatregelenprogramma's, et cetera. op te stellen die moeten leiden tot een verbeterd watersysteem in 2015. Of die plannen daar inderdaad toe zullen leiden is uiteraard nu nog onbekend. Op dit ogenblik zijn enkel de deelstroomgebiedvisies (deels) gereed en daaruit zijn al wel een aantal concrete doelstellingen en maatregelen rondom extra ruimte voor waterberging naar voren gekomen (zie de doelenboom).

De toepassing van de watertoets (die moet bijdragen aan het op orde brengen van hoofd- en regionaal watersysteem) is in 2003 al geëvalueerd. Uit deze evaluatie blijkt niet of en hoe de watertoets heeft bijgedragen aan genoemde doelstelling. Dit is niet hoopgevend voor de andere voorziene evaluaties. Het risico bestaat dat alle procesafspraken uit de doelenboom gehaald worden (bijvoorbeeld de watertoets wordt breed toegepast, de GGOR wordt opgesteld, de stroomgebiedbeheersplannen zijn tijdig af, et cetera.) terwijl de beleidsdoelstelling 'Het op orde brengen van het watersysteem' hiermee nog niet gehaald wordt.

Bij dit alles blijft de doelstelling 'Optimale waterverdeling over functies' enigszins onderbelicht. Voor de relatie tussen waterkwantiteitsbeheer en de functie 'Natuur' is in de V&W-begroting een concrete doelstelling voor het areaal verdroogde natuur opgenomen (areaal verdroogde natuur in 2010 40 % minder dan in 1985). Dit areaal wordt weergegeven in de verdrogingkaart die elke twee jaar moet verschijnen. De laatste kaart is verschenen in 2000 terwijl momenteel onduidelijk is wanneer de volgende verschijnt. Naar aanleiding van de discussie over de gevolgde methodiek en de definitie van de uitgangssituatie (1985) is in de Evaluatie Nota Water afgesproken dat 1994 als uitgangssituatie wordt gehanteerd. Al met al is de indicator rondom het areaal verdroogde natuur discutabel. Voor de relatie tussen waterkwantiteitsbeheer en de functie 'Landbouw' zijn geen doelstellingen of indicatoren in de V&W-begroting of in NBW opgenomen, terwijl dit toch een bijzonder belangrijke relatie is. In het project 'Waterlood' is ook al gekeken naar mogelijkheden om het effect van (een sub-optimaal) waterbeheer op de landbouw te kwantificeren. Dit heeft geresulteerd in het begrip Doelrealisatie. De doelrealisatie wordt voor elke functie weergegeven als de werkelijke opbrengst (bij het geldende waterbeheer) gedeeld door de opbrengst onder het ideale waterbeheer. Door de doelrealisatie te aggregeren voor een gebied kan mogelijk een maat voor de optimale waterverdeling over de toegekende functies worden afgeleid. Dit moet nog verder worden ontwikkeld.

Op grond van het bovenstaande worden in dit hoofdstuk een drietal typen indicatoren voorgesteld: indicatoren om het nakomen van de (in NBW) gemaakte afspraken tussen Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten te monitoren (bijvoorbeeld het tijdig gereed komen van de stroomgebiedbeheersplannen). De met het oog op waterkwantiteitsbeheer belangrijkste afspraken uit NBW worden in dit hoofdstuk behandeld. In NBW staan nog meer afspraken die echter voor waterkwantiteitsbeheer minder relevant zijn.

Het nakomen van de afspraken uit NBW is wel een eerste voorwaarde maar nog geen afdoende waarborg voor het halen van de V&W-beleidsdoelstellingen. Daarom wordt een tweede type

indicator voorgesteld: indicatoren om de voortgang van de voorgestelde maatregelen te monitoren (bv. het gerealiseerde extra oppervlak voor waterberging).

Ook het daadwerkelijk uitvoeren van de afgesproken maatregelen (doen wat we gezegd hadden dat we zouden doen) is een essentiële voorwaarde voor het halen van de V&W beleidsdoelstellingen, maar ook dan is nog steeds niet gewaarborgd dat de V&W-beleidsdoelstellingen inderdaad gehaald worden. Daarom is nog een derde type indicator nodig: indicatoren om het realiseren van de V&W doelen en tussendoelen te monitoren. Dit type indicatoren ontbreekt nog grotendeels in de V&W begroting maar ook in het NBW en moet dus nog ontwikkeld worden. In 'Water in beeld' is al wel een aantal van dergelijke indicatoren opgenomen. Het blijft moeilijk om het realiseren van de doelstelling 'Een optimale waterverdeling over toegekende functies' te monitoren omdat indicatoren daarvoor nu nog ontbreken.

Tabel 13. Doelen, maatregelen en indicatoren Waterkwantiteitsbeheer.

Doel of maatregel	Indicator	Categorie
DOELEN		
Handhaven veiligheid	% kustlijn dat niet aan de voorgeschreven veiligheidsnormen voldoet	effect
	% hoofdwatersysteem dat niet aan de voorgeschreven veiligheidsnormen voldoet	effect
	% regionale watersystemen dat niet aan de voorgeschreven veiligheidsnormen voldoet	effect
Voorkomen wateroverlast	% regionaal watersysteem waar niet aan de werknormen voor wateroverlast wordt voldaan	effect
Optimale waterverdeling over functies	doelrealisatie landbouw	effect
	de mate van afwijking bij droogte van de 'nulsituatie'	effect
Vermindering verdroogd areaal natuur: 40% in 2010	areaal verdroogde natuur ten opzichte van 1994	effect
Het op orde brengen van hoofd- en regionaal watersysteem in 2015	zie indicatoren bij 'maatregelen'	
Afstemmen spui- en gemaal-capaciteit op gedefinieerd veiligheidsniveau en peilbeheer	het aantal gevallen waarin spui- en gemaalcapaciteit niet in overeenstemming is met vastgesteld niveau voor veiligheid en peil	effect
MAATREGELLEN		
Uitbreiding spuicapaciteit afsluitdijk in 2012	voortgang uitbreiding	prestatie
Vergroting maalcapaciteit boezem Noordzeekanaal/Amsterdam-Rijnkanaal in 2003	voortgang uitbreiding	prestatie
Stroomgebiedbeheersplannen gereed in 2009	voortgang stroomgebiedbeheersplannen	prestatie
Waterbergende en vasthoudende functie van circa 392.000 ha in 2015	aantal ha gerealiseerd extra oppervlak voor vasthouden en bergen van water	prestatie
8050 ha extra open water, 280.000 ha extra voor vasthouden water, 86.000 ha extra afgekoppeld verhard oppervlak, voor 2015	aantal ha gerealiseerd	prestatie
Toepassen van de 'watertoets'	evaluatie watertoets gereed	prestatie
Toetsen watersystemen aan werknormen voor 2005	voortgang toets	prestatie
Stedelijke waterplannen voor 2006	voortgang stedelijke waterplannen	prestatie
Evalueren prioriteitsstelling laagwaterverdeling	evaluatie gereed	prestatie
Stellen kaders GGOR voor 2005 door provincies	voortgang bij provincies	prestatie
Opstellen GGOR voor 2010 door waterschappen	voortgang bij waterschappen	prestatie
Uitvoeren maatregelenprogramma's 2003-2007	uitvoering maatregelenprogramma's	prestatie

 indicator letterlijk uit V&W-begroting 2003/2004

 indicator uit ander document (meestal NBW of WB21)

 nieuwe indicator voorgesteld door deskundige

Tabel 14. Uitvoering Waterkwantiteitsbeheer: wie doet wat.

Doel of maatregel	Wie doet wat?
DOELEN	
Handhaven van veiligheid	provincies (toezicht) en waterschappen (uitvoering) dragen zorg voor de regionale watersystemen, het Rijk is verantwoordelijk voor de hoofdwatersystemen waaronder de kustlijn
Voorkomen van wateroverlast	provincies (toezicht) en waterschappen (uitvoering) dragen zorg voor de regionale watersystemen, het Rijk is verantwoordelijk voor de hoofdwatersystemen waaronder de kustlijn
Optimale waterverdeling over functies	speelt vooral op regionaal niveau, dus zijn provincies en waterschappen verantwoordelijk
Vermindering verdroogd areaal natuur: 40% in 2010	provincies en waterschappen voeren anti-verdrogingsprojecten uit
Het op orde brengen van hoofd- en regionaal watersysteem in 2015	zie de verschillende maatregelen
Afstemmen spui- en gemaal-capaciteit op gedefinieerd veiligheidsniveau en peilbeheer	V&W
MAATREGELEN	
Uitbreiding spuicapaciteit afsluitdijk in 2012	V&W
Vergroting maalcapaciteit boezem Noordzeekanaal/Amsterdam-Rijnkanaal in 2003	V&W
Stroomgebiedbeheersplannen gereed in 2009	provincies? (staat niet duidelijk in NBW)
Waterbergende en vasthoudende functie van circa 392.000 ha in 2015	provincies en waterschappen
8050 ha extra open water, 280.000 ha extra voor vasthouden water, 86.000 ha extra afgekoppeld verhard oppervlak, voor 2015	provincies en waterschappen
Toepassen van de 'watertoets'	provincies, waterschappen, gemeenten passen watertoets toe, V&W is verantwoordelijk voor evaluatie
Toetsen watersystemen aan werknormen voor 2005	waterschappen
Stedelijke waterplannen voor 2006	gemeenten
Evalueren prioriteitsstelling laagwaterverdeling	V&W
Stellen kaders GGOR voor 2005 door provincies	provincies
Opstellen GGOR voor 2010 door waterschappen	waterschappen
Uitvoeren maatregelenprogramma's 2003-2007	provincies, gemeenten en waterschappen

Tenslotte kunnen we een belangrijk neveneffect identificeren van de in het NBW voorgestelde maatregelen: door delegatie van taken aan waterschappen en provincies en doorberekening van de kosten aan burgers ontstaan mogelijke forse lastenverzwaringen. Daarom is ook voor het onderwerp kwantiteitsbeheer een kostenplaatje van het waterbeheer belangrijk. Zo'n kostenplaatje is al opgenomen in 'Water in Beeld' en blijft in de toekomst een belangrijke indicator.

In tabel 14 is per beleidsdoelstelling en maatregel weergegeven wie primair verantwoordelijk is voor het realiseren ervan.

6.2 Informatievoorziening

In tabel 15 wordt voor alle voorgestelde indicatoren geanalyseerd of er al gegevens beschikbaar zijn en zo ja wat de kosten voor inwinning zijn. Uit de tabel trekken we de volgende conclusies:

- Voor slechts een klein deel van de indicatoren zijn nu al gegevens beschikbaar, bijvoorbeeld via CIW.

- Een deel van de nieuwe indicatoren waarvan in NBW is afgesproken wie ze gaat verzamelen betreft procesafspraken waarvan niet duidelijk is of ze leiden tot de gestelde beleidsdoelstellingen van V&W.
- Een aantal indicatoren moet nog ontwikkeld worden, met name rondom de doelstelling ‘een optimale waterverdeling over toegekende functies’.
- Over de kosten van gegevensverzameling is nog weinig bekend, ook al omdat veel indicatoren nog ontwikkeld moeten worden.

Tabel 15 geeft voor iedere doelstelling van het beleid de indicatoren weer, met daaraan gekoppeld de voor de evaluatie benodigde gegevens, een beoordeling of deze gegevens geschikt zijn voor de evaluatie, en of ze actueel genoeg zijn (structurele inwinning). Tevens wordt aangegeven wie de gegevens inwint, en wie ze bewerkt tot informatie die gebruikt kan worden voor de evaluatie.

6.3 Veranderingen

De meeste maatregelen om de V&W-beleidsdoelstellingen te realiseren staan niet in de V&W begroting, maar in het NBW. Het betreft vooral procesafspraken. Provincies, gemeenten en waterschappen hebben afgesproken in de komende jaren plannen, visies, maatregelenprogramma's, et cetera. op te stellen die moeten leiden tot een verbeterd watersysteem in 2015. Of die plannen daar inderdaad toe zullen leiden is uiteraard nu nog onbekend. Op dit ogenblik zijn enkel de deelstroomgebiedsvisies (deels) gereed en daaruit is al wel een aantal concrete doelstellingen en maatregelen rondom extra ruimte voor waterberging naar voren gekomen.

Tabel 15. Waterkwantiteitsbeheer: Informatie per indicator en herkomst daarvan.

Doel of maatregel	Indicator	Wens	Wat is beschikbaar	Geschikt?	Actualiteit	Samenbundelen	Productie informatie door	Kosten inwinning
DOELEN								
Handhaven van veiligheid	% kustlijn dat niet aan de voorgescreven veiligheidsnormen voldoet % hoofdwatersysteem dat niet aan de voorgescreven veiligheidsnormen voldoet % regionale watersystemen dat niet aan de voorgescreven veiligheidsnormen voldoet % regionaal watersysteem waar niet aan de werknormen voor wateroverlast wordt voldaan		nog niet nog niet	ja ja	t-1 t-1	CIW CIW	Rijkswaterstaat Rijkswaterstaat	
Voorkomen van wateroverlast	de werknormen voor wateroverlast wordt voldaan		nog niet			-	waterschappen	
Optimale waterverdeling over functies	doelrealisatie landbouw de mate van afwijking bij droogte van de 'nulsituatie'	indicator afkomstig uit 'Watermood' Vergt nog een ontwikkelingstraject maar bied perspectief om het begrip 'Optimale waterverdeling over functies' te operationaliseren nieuwe indicator in V&W begroting 2004, definitie en inwinning onduidelijk					waterschappen gaan dit verzamelen	
Vermindering verdroogd areaal natuur: 40% in 2010	areaal verdroogde natuur ten opzichte van 1985	elke twee jaar bepalen	verdrogings-kaart 2000	omstreden (deskundigen-oordeel)	actualisatie volgt in 2003	IPO	provincies	
Het op orde brengen van hoofd- en regionaal watersysteem in 2015	zie indicatoren bij 'maatregelen'							
Afstemmen spui- en gemaal-capaciteit op gedefinieerd veiligheidsniveau en peilbeheer	het aantal gevallen waarin spui- en gemaalcapaciteit niet in overeenstemming is met vastgesteld niveau voor veiligheid en peil	lijkt een zinvolle indicator	indicator opgenomen in V&W begroting 2003 en al weer verdwenen in 2004. Is nog niet in Water in Beeld opgenomen. Onduidelijk wie voor inwinning zorgt					
MAATREGELLEN								
Uitbreiding spui-capaciteit afsluitend in 2012	voortgang uitbreiding	idem	onduidelijk waar dit gerapporteerd wordt. Niet in Water in Beeld. Gegevens beschikbaar bij Rijkswaterstaat (?)					
Vergroting maalcapaciteit boezem Noordzeekanaal/Amsterdam-Rijnkanaal in 2003	voortgang uitbreiding	idem	onduidelijk waar dit gerapporteerd wordt. Niet in Water in Beeld. Gegevens beschikbaar bij Rijkswaterstaat (?)					
Stroomgebiedbeheersplannen gered in 2009	voortgang stroomgebiedbeheersplannen	indicator is nog niet gerapporteerd. In NBW is nog niet vastgelegd wie verantwoordelijk is voor evaluatie.						
Waterbergende en vasthoudende functie van circa 392.000 ha in 2015	aantal ha gerealiseerde extra oppervlak voor vasthouden en bergen van water	idem	nog niet beschikbaar		nog onduidelijk	CIW	IPO, UvW	

Tabel 15. Vervolg

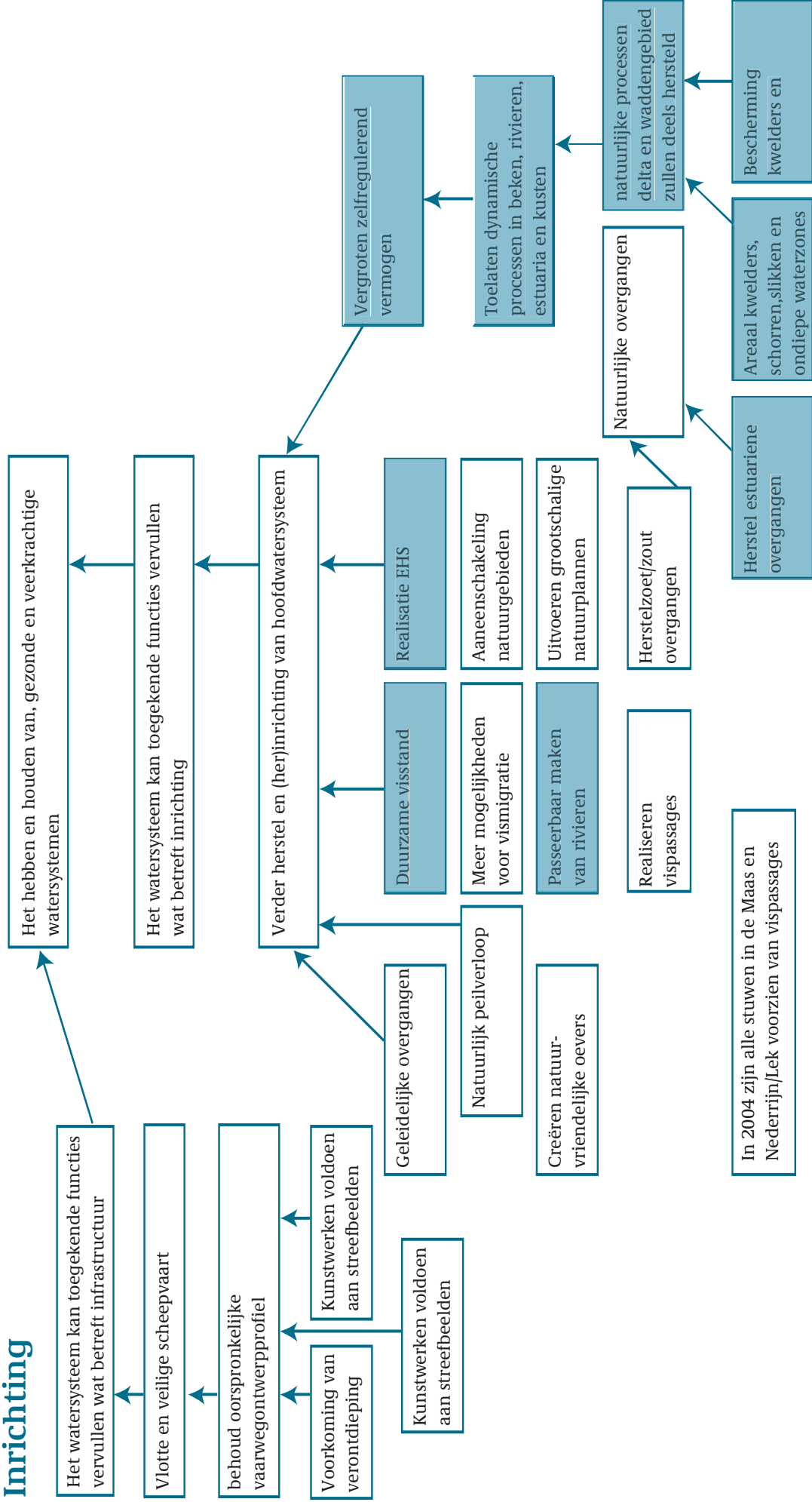
Doel of maatregel	Indicator	Wens	Wat is beschikbaar	Geschikt?	Actualiteit	Samen-bundelen	Productie informatie door	Kosten inwinning
MAATREGELN								
1) 8050 ha extra open water, 2) 280.000 ha extra voor vasthouden water, 3) 86.000 ha extra afgekoppeeld. verhard oppervlak, voor 2015	aantal ha gerealiseerd	1) en 2): idem	1) en 2): nog niet beschikbaar		?	1) en 2) CIW	1) en 2) IPO, UvW	
Toepassen van de 'watertoets'	evaluatie watertoets gereed	3) idem	3) beschikbaar m.i.v. 2000	3) ja	3) t-1	3) CIW	3) UvW	
Toetsen watersystemen aan werknormen voor 2005	voortgang toets	indicator is nog niet gerapporteerd. In NBW is vastgelegd dat V&W verantwoordelijk is voor evaluatie.						
Stedelijke waterplannen voor 2006	voortgang stedelijke waterplannen	indicator is nog niet gerapporteerd. In NBW is vastgelegd dat UvW verantwoordelijk is voor evaluatie.						
Evalueren prioriteitsstelling laagwaterverdeling	evaluatie gereed	indicator is nog niet gerapporteerd. In NBW is vastgelegd dat VNG verantwoordelijk is voor evaluatie.						
Stellen kaders GGOR voor 2005 door provincies	voortgang bij provincies	idem	idem	ja	t-1	CIW	RIZA, IPO, UvW	
Opstellen GGOR voor 2010 door waterschappen	voortgang bij waterschappen	idem	idem	ja	t-1	CIW	RIZA, IPO, UvW	
Uitvoeren maatregelen-programma's 2003-2007	uitvoering maatregelenprogramma's	indicator is nog niet gerapporteerd. In NBW is vastgelegd dat UvW verantwoordelijk is voor evaluatie.						

 rijksbegroting

 overige beleidsdocumenten

 oordeel deskundige

Inrichting

De doelenboom is een schematische weergave van het waterbeleid zoals dat is verwoord in de betreffende beleidsdocumenten. Bij het opstellen van de doelenbomen is zo dicht mogelijk bij deze beleidsteksten aangesloten, maar interpretatie is onvermijdelijk. Waar relevant is deze interpretatie expliciet verwoord in het hoofdstuk inrichting

Legenda:

■ niet in Rijksbegroting 2003, wel in Partners voor water

■ Rode letters: wijzigingen en aanvullingen in Rijksbegroting 2004

7 Infrastructuur en inrichting watersystemen

7.1 Beleidstheorie

De hoofddoelstelling van het integrale waterbeleid is ‘Het hebben en houden van een veilig en bewoonbaar land en het instandhouden en versterken van gezonde en veerkrachtige watersystemen’. Zo beoogt de regering de garantie voor een duurzaam watergebruik zoals verwoord in de Vierde nota waterhuishouding (Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 26 401, nr. 1). Met name het tweede deel van deze doelstelling heeft betrekking op het beleid inzake waterbeheer, waar herstel en inrichting (van stroomgebieden) onderdeel van zijn. Een aantal aspecten van de infrastructuur en inrichting van stroomgebieden wordt behandeld onder het thema ‘veiligheid’ (artikel 13 rijksbegroting).

De ruimtelijke aspecten van watersystemen zijn allen gerelateerd aan functies van stroomgebieden. De functie scheepvaart stelt met name eisen aan de infrastructuur. De andere functies die met name worden genoemd zijn drinkwater, recreatie, natuur en visserij. Deze leiden met name tot doelstellingen en maatregelen met betrekking tot de inrichting van watersystemen.

Behalve de Nederlandse beleidslijnen geven ook internationale afspraken richting aan de inrichting van stroomgebieden en de Nederlandse kust. Algemene afspraken zijn vastgelegd in de Wetlandsconventie. De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) legt een sterk accent op het ecologisch functioneren van de watersystemen. Ook de inrichting van stroomgebieden dient te worden afgestemd op het ecologisch goed functioneren van watersystemen. Ook hiervoor geeft de EU aanwijzingen in bijvoorbeeld Natura 2000 en de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR).

Tabel 16. Doelen en indicatoren Herstel en Inrichting Watersystemen.

(Tussen)doel	Indicator	Categorie
Het hebben en houden van bewoonbare, gezonde en veerkrachtige watersystemen	optelsom van alle hieronder genoemde indicatoren	
Het watersysteem kan toegekende functies vervullen wat betreft infrastructuur	idem	
Vlotte en veilige scheepvaart	aantal ongelukken/belemmeringen	effect
Behoud oorspronkelijke vaarwegontwerpprofiel	aantal vaarwegen met vaarbeperking doordat actuele vaarwegprofiel afwijkt van het vaarwegklasseprofiel	prestatie
Voorkoming van verondieping van vaarwegen	aantal knelpunten (Definitie knelpunt in ontwikkeling)	prestatie
Zorgen voor inrichting die transport mogelijk maakt	% vaarwegen die niet voldoen aan functie eisen transport	prestatie
Kunstwerken voldoen aan streefbeelden BPRW	afwijking van streefbeelden	effect
Het watersysteem kan toegekende functies vervullen wat betreft inrichting	prestaties op functie-eisen	prestatie
	gebiedsgerichte aanpak	proces
	binnen gebiedsgerichte aanpak zoveel mogelijk naar win-win situaties gestreefd	Proces
	samenwerking regionale beheerders	proces
Voldoen aan functie-eisen vanuit drinkwater, recreatie, natuur en visserij	afwijking van functie-eisen	effect
Verder herstel en (her)inrichting van hoofdwatersysteem	realisatie, besteding H&I gelden	prestatie
Geleidelijke overgangen land/water	ecotopen, oevervegetatie, broed- en trekvogels	effect

Tabel 16. Vervolg.

(Tussen)doel	Indicator	Categorie
Opheffen barrières (kanalen)	aantal fauna uitstap plaatsen	prestatie
	aantal km natuurvriendelijke oever	prestatie
	aantal verdrinkingslachtoffers	effect
	aantal ecoducten	prestatie
	aantal opgeheven barrières (zie ook meer mogelijkheden vismigratie)	prestatie
Creëren natuurvriendelijke oevers	aantal kilometer gerealiseerde natuurvriendelijke oever	prestatie
	voorkomen flora en fauna	effect
Natuurlijk peilverloop	maat ontwikkelen voor 'natuurlijk	
Duurzame visstand	ecologische stabiliteit (geldt alleen voor zoetwater)	effect
Meer mogelijkheden voor vismigratie	aanwezigheid zalm en zeeforel en andere trekvis soorten, waaronder diadrome vis	effect
Passeerbaar maken van rivieren	aantal Zoet-zout overgangen	prestatie
	aantal Barrières	
	Voorkomen zalm en zeeforel	effect
Realiseren vispassages	% gerealiseerde vistrappen	prestatie
In 2004 zijn alle stuwen in de Maas en Nederrijn/Lek voorzien van vispassages	aantal ontbrekende vispassages	prestatie
Realisatie EHS	% realisatie EHS, indicator nog nader specificeren naar verworven of ingericht gebied.	prestatie
Aaneenschakeling natuurgebieden	aantal kilometer verbinding natuurgebieden	prestatie
	aantal nieuw verbonden natuurgebieden	effect
	Afname/toename biodiversiteit/ecotopen	
Uitvoeren grootschalige natuurprojecten: 7000 ha in 2015	% ingerichte ha NURG IJsselmeergebied en Zuid-Hollandse delta	prestatie
Vergroten zelfregulerend vermogen	verandering ecotopen, verandering processen (fysische- en morfologische maten)	effect
Toelaten dynamische processen in beken, rivieren, estuaria en kusten	Verandering ecotopen, broedvogels, oevervegetatie, macrofauna, vis en morfologie	effect
Natuurlijke overgangen zoet-zout	nog niet bekend.	prestatie
	herstel oorspronkelijk populaties, indicator ontwikkelen	effect
Herstel zoet-zout overgangen	nog niet bekend	prestatie
	herstel oorspronkelijk populaties, indicator ontwikkelen	effect
Herstel estuariene overgangen	nog niet bekend	Prestatie
	herstel oorspronkelijk populaties, indicator ontwikkelen	effect
Natuurlijke processen delta en waddengebied zullen deels hersteld worden	proces. Sedimentatie/erosie karakteristiek, getijdenslagen e.d.	effect
	aantal soorten watervogels	effect
Areaal kwelders, schorren, slikken en ondiepe waterzones	toename areaal	prestatie
	verandering aantal steltlopers	effect
Bescherming kwelders en schorren	aantal ha behouden areaal	prestatie
	aantal ha verloren areaal	effect

 rijksbegroting

 overige beleidsdocumenten

 oordeel deskundige

Net als bij het thema 'kwaliteit van water en waterbodems' is de opmerking van toepassing dat de functies die in de doelstellingen centraal staan (recreatie, drinkwater, visserij, scheepvaart en natuur, niet of nauwelijks zijn geoperationaliseerd in eisen die zij stellen aan infrastructuur en inrichting. Omdat in de praktijk blijkt dat veiligheid, scheepvaart en natuur bepalend zijn voor de wijze van inrichting en de financiële consequenties, zijn in de rijksbegroting alleen voor die twee functies concrete doelstellingen en prestatie-indicatoren genoemd. Die indicatoren dekken echter niet het totale werkveld van Herstel en Inrichting en geven maar deels een representatief beeld.

Verder valt op dat de benoemde indicatoren alle kwantitatief van aard zijn en niets zeggen over de kwaliteit van een maatregel. Ze maken het mogelijk de vorderingen in de uitvoering van maatregelen te volgen (kwantiteit). Die vorderingen vertellen echter weinig over de mate waarin die maatregelen, samen met de andere instrumenten, bijdragen aan de realisering van de doelstellingen waartoe ze dienen (kwaliteit). Zo is het bijvoorbeeld de vraag of het percentage gerealiseerde vistrappen een valide indicator is voor de doelstelling 'duurzame visstand'. Meerdere indicatoren spelen daar een rol, zoals het voorkomen van trekvis in de rivieren.

De ruimtelijke onderdelen van het waterbeleid, die in de doelenboom zijn opgenomen, zijn kennelijk noodzakelijk om het bereiken van de functie-eisen die drinkwater, recreatie, natuur en visserij stellen, mogelijk te maken. Daarbij ontbreken veelal indicatoren met behulp waarvan de effecten op die functies en functie-eisen beoordeeld kunnen worden.

Alleen voor het uitvoeren van grootschalige natuurontwikkelingsprojecten worden concrete, specifieke, meetbare en tijdgebonden doelstellingen en een daarbij passende indicator, hectare Natte natuur, genoemd. De overige doelstellingen, het creëren van natuurlijke overgangen tussen zout en zoet, geleidelijke overgang tussen land en water, natuurlijker peilverloop zijn in de rijksbegroting niet evalueerbaar omschreven. Daarvan zijn voor natuurlijke overgang tussen zoet en zout en natuurlijk peilverloop geen (valide) indicatoren benoemd. Voor een natuurlijk peilverloop zijn zelfs helemaal geen maatregelen/middelen benoemd.

De doelstellingen zijn over het algemeen onderling consistent, behalve dat uit de beleidstekst niet duidelijk naar voren komt of het realiseren van natuurvriendelijke oevers bijdraagt aan een geleidelijke overgang tussen land en water.

Alleen voor natuurlijk peilverloop is geen doel-middel relatie beschreven, verder zijn alle doel-middel relaties plausibel. Ze kwamen niet allemaal even logisch naar voren in de rijksbegroting, maar met een aanvulling vanuit de relevante beleidstukken (NW4 en BPRW) kunnen de doel-middel relaties plausibel beschreven worden.

De causale ketens zijn in de rijksbegroting niet altijd even helder onderbouwd. Hoe men tot de genoemde speerpunten is gekomen is niet duidelijk en nergens in de beleidstekst worden (verantwoordelijke) actoren genoemd. Zo wordt bijvoorbeeld vermeld dat natuurontwikkeling in rijkswateren via diverse instrumenten, afspraken en overlegtrajecten wordt bereikt, maar welke dat zijn wordt uit de beleidstekst niet duidelijk.

In de rijksbegroting worden geen actoren verantwoordelijk gesteld voor het behalen van doelstellingen of uitvoeren van maatregelen, met uitzondering van de EU voor de Kaderrichtlijn Water (KRW).

Een aantal op dit thema aangesproken actoren worden wel genoemd in de actielijst uit NW4.

Voor de bijdragen aan het herstellen van zoet-zout overgangen, het aanleggen van kilometers natuurvriendelijke oever en het realiseren van een natuurlijk peilverloop worden in de beleidsteksten geen actoren genoemd, maar zijn op basis van ervaringskennis de betrokken partijen in de tabel genoemd.

Tabel 17. Uitvoering Herstel en Inrichting Watersystemen: wie doet wat.

(Tussen)doel	Wie doet wat?	
Het hebben en houden van bewoonbare, gezonde en veerkrachtige watersystemen	Waterschappen, LNV, provincie, gemeenten, V&W, Milieu- en natuurgroeperingen	vergroten van de veerkracht van kleine wateren door herstel van natuurlijke stromingspatronen
Het watersysteem kan toegekende functies vervullen wat betreft infrastructuur	VROM, V&W, LNV	versterking van de samenhang tussen waterbeheer, ruimtelijke ordening en natuurontwikkeling.
Vlotte en veilige scheepvaart	V&W, Justitie, BZK, provincies Gemeenten., bedrijfsleven vaarwegbeheerder	
Behoud oorspronkelijke vaarwegontwerpprofiel	vaarwegbeheerder	
Voorkoming van vertoondieping van vaarwegen	vaarwegbeheerder	
Zorgen voor inrichting die transport mogelijk maakt	vaarwegbeheerder	
Kunstenwerken voldoen aan streefbeeld BPRW	vaarwegbeheerder	
Het watersysteem kan toegekende functies vervullen wat betreft inrichting	V&W (plus Waterschappen, LNV, provincie, gemeenten)	
Voldoen aan functie-eisen vanuit drinkwater, recreatie, natuur en visserij	Recron Drinkwaterbedrijven? OVB en Vis Beheers Commissies Natuurbehoud/beheer/beschermings-organisaties	
Verder herstel en (her)inrichting van hoofdwatersysteem	V&W, LNV	
Geleidelijke overgangen land/water	V&W, LNV, waterschap	
Creëren natuurvriendelijke oevers	V&W, LNV, waterschap, grondeigenaren, terreinbeheerders	
Opheffen barrières	V&W, LNV, waterschappen, terreinbeheerders, provincie	aanleggen vispassages, ecodeucten, fauna uitstap plaatsen
Natuurlijk peilverloop	(V&W, provincie, waterschappen, gemeenten, VROM, LNV)	Herziening peilbesluiten IJsselmeergebied
<i>Duurzame visstand</i>		V&W, LNV, provincies, visstandbeheerscommissies, waterschappen en OVB
Meer mogelijkheden voor vismigratie	Visstandbeheerscommissies , V&W, waterschappen, OVB	
Passeerbaar maken van rivieren	V&W, LNV, waterschappen	
Realiseren vispassages	V&W, waterschappen	
In 2004 zijn alle stuwen in de Maas en Nederrijn/Lek voorzien van vispassages	V&W	
<i>Realisatie EHS</i>	V&W, provincies, waterschappen, gemeenten en LNV	versterking EHS in de Randmeren door
Aaneenschakeling natuurgebieden	V&W, LNV en provincie	
Uitvoeren grootschalige natuurprojecten: 13500 ha in 2015	V&W, provincie	onderzoek en planvorming voor natuurontwikkeling IJsselmeergebied
	V&W, LNV, provincie	realisering grootschalige natte natuurgebieden)
	V&W, LNV, provincie	realisering van grootschalige natte natuurgebieden met recreatie mogelijkheden
Vergroten zelfregulerend vermogen	V&W, provincie, waterschappen, gemeenten VROM, LNV, Vlaams Gewest	samen met Vlaams Gewest wordt een langetermijnvisie voor gebruik en inrichting van het Westerschelde-estuarium ontwikkeld

Tabel 17. vervolg

(Tussen)doel	Wie doet wat?	
Toelaten dynamische processen in beken, rivieren, estuaria en kusten	Waterschappen, LNV, provincie, gemeenten, V&W	uitvoering nationaal programma zoet-zout, uitvoering beekherstelplan, uitvoering ruimte voor de rivier
Natuurlijke overgangen zoet-zout	LNV, V&W, provincie waterschappen., gemeenten, terreinbeheerders landschapsorganisaties, staatsbosbeheer, natuurmonumenten)	
Herstel zoet-zout overgangen	(V&W, provincie, waterschappen, gemeenten, VROM. LNV)	uitvoering Nationaal Programma zoet-zout, Stapsgewijze openstelling van de Haringvlietsluizen, verkenning herstel estuariene dynamiek Volkerak Zoommeer, verkenning estuariene dynamiek Lauwersoog, vispassages Afsluitdijk vanuit nationale prioriteit. Vanuit regionale prioriteit herstel sluffers, binnendijs brak en vispassages
Herstel estuariene overgangen	(V&W, provincie, waterschappen, gemeenten, VROM. LNV)	verkenning van de mogelijkheden voor versterking van het estuarien karakter van de Oosterschelde
Natuurlijke processen delta en waddengebied zullen deels hersteld worden	Waterschappen, LNV, provincie, gemeenten, V&W	zie nationaal programma en uitvoering dynamisch kustbeheer
Areaal kwelders, schorren, slikken en ondiepe waterzones	V&W	
Bescherming kwelders en schorren	V&W	

Tabel 18 geeft voor iedere doelstelling van het beleid de indicatoren weer, met daaraan gekoppeld de voor de evaluatie benodigde gegevens, een beoordeling of deze gegevens geschikt zijn voor de evaluatie, en of ze actueel genoeg zijn (structurele inwinning). Tevens wordt aangegeven wie de gegevens inwint, en wie ze bewerkt tot informatie die gebruikt kan worden voor de evaluatie.

Tabel 18. Herstel en Inrichting: Informatie per indicator en herkomst daarvan.

(Tussen)doel	Indicator	Wens	Wat is beschikbaar	Geschikt?	Actualiteit	Samen-bundelen	Productie informatie	Kosten inwinning
Het hebben en houden van bewoonbare, gezonde en veerkrachtige watersystemen Het watersysteem kan toegekende functies vervullen wat betreft infrastructuur	aantal ongelukken/belemmeringen aantal vaarwegen met vaarbeperking doordat actuele vaarwegprofiel afwijkt van het vaarwegklasseprofiel							
Vlotte en veilige scheepvaart	aantal ongelukken/belemmeringen							
Behoud oorspronkelijke vaarwegontwerpprofiel	aantal vaarwegen met vaarbeperking doordat actuele vaarwegprofiel afwijkt van het vaarwegklasseprofiel							
Voorcoming van verondieping van vaarwegen	aantal kneelpunten (Definitie knelpunt in ontwikkeling)							
Zorgen voor inrichting die transport mogelijk maakt	% vaarwegen die niet voldoen aan functie-eisen transport							
Kunstenwerken voldoen aan streefbeeld BPRW	afwijking van streefbeeld							
Het watersysteem kan toegekende functies vervullen wat betreft inrichting	prestaties op functie-eisen gebiedsgerichte aanpak binnen gebiedsgerichte aanpak zoveel mogelijk naar win-win situaties gestreefd samenwerking regionale beheerders							
Voldoen aan functie eisen vanuit drinkwater, recreatie, natuur en visserij	afwijking van functie-eisen; zie ook discussie in eerste lid artikel 14 over water(bodem) kwaliteit							
Verder herstel en (her)inrichting van hoofdwatersysteem	realisatie, besteding H&I gelden		RIZA en RIKZ zetten voortgangs rapportage H&I op.		2003	RIZA/RIKZ	RIZA/RIKZ	2003: 50 k€ 2004: 95 k€
Geleidelijke overgangen land/water	ecotopen, oevervegetatie, broedvogels					Floron, Sovon en RIZA	Floron, Sovon en RIZA	
Opheffen barrières (kanalen)	aantal fauna uitstap plaatsen		aantal fauna uitstap plaatsen aangelegd binnen RWS H&I programma		2003	DNB		

Tabel 18. vervolg

Indicator	Wens	Wat is	Geschiedt? beschikbaar	Actualiteit	Samen-bundelen	Productie informatie	Kosten inwinning
Ophelven barrières (kanalen)	aantal km natuurvriendelijke oever	aantal km. Nvo t/m 2001		2001	DWW	DWW	190 k€ per vijf jaar
	aantal verdrinkingslachtoffers	Verdrinkings-slachtoffers Twentekanalen					
Creëren natuurvriendelijke oevers	aantal kilometer gereelseerde natuurvriendelijke oever	km. Angelegde natuurvriendelijke oever	Op hoofdlijnen	vijf jaarlijks	DWW		Eenmalig 190 k€
	Voorkomen flora en fauna	aantal voorkomende soorten		+	publieke en private professionele en amateur organisaties	CBS natuur-statistieken	
Natuurlijk peilverloop	?						
Duurzame visstand	ecologische stabiliteit	in Rijkswateren	in beleidstekst genoemd, maar niet dekkend voor de doelstelling	?	OVB?/Visbeheers-commissies?	OVB? Visbeheers-commissies?	
Meer mogelijkheden voor vismigratie	aanwezigheid zalm en zeeforel en andere soorten trekvis	Voorlopende studies	onderzoek nodig naar passeerbaarheid zoet-zout overgangen				
	aantal Zoet-zout overgangen	voor grote rivieren bekend. Overzicht regio en overgangen Rijk-regio bij RIKZ			RIZA/RIKZ	RIZA/RIKZ	
Realiseren vispassages	aantal Barrières						
	Voorlopende zalm en zeeforel						
%	gereelseerde vistrappen	aantal nieuwe vistrappen	onderzoek nodig naar effectiviteit vistrappen			RIZA/RIKZ	circa 4000€ voor Rijkswateren. zeer veel hoger bedrag voor overzicht regionale wateren

Tabel 18. vervolg

(Tussen)doel	Indicator	Wens	Wat is	Geschikt? beschikbaar	Actualiteit	Samen- bundelen	Productie informatie	Kosten inwinning
In 2004 zijn alle stuwen in de Maas en Nederrijn/Lek voorzien van vispassages Realisatie EHS Aaneenschakeling natuurgebieden	aantal ontbrekende vispassages				2003	RIZA		
	% realisatie EHS van taakstelling							
	aantal kilometer verbinding natuurgebieden							
	aantal nieuw verbonden natuurgebieden							
	Afname/toename biodiversiteit/ ecotopen							
Uitvoeren grootschalige natuurprojecten: 13.500 ha in 2015 Vergroten zelfregulerend vermogen	% ingerichte ha NURG IJsselmeer-gebied en Zuid-Hollandse delta	aantal ingerichte ha natte natuur	jaarlijkse voortgangsrapportage		2003	DIG	DIG	
	verandering ecotopen , ontwikkelen							
Toelaten dynamische processen in beken, rivieren, estuaria en kusten	verandering ecotopen, broedvogels, oevervegetatie, macrofauna.							
Natuurlijke overgangen zoet-zout	toename % (niet)natuurlijke overgangen							
	ecotopen, vis, oeverplanten, watervogels							
Herstel zoet-zout overgangen	aantal herstelde gradiënten					RIKZ		circa 75 k€
		indicatoren dienen nader bepaald te worden aan gegevens		structurele evaluatie blijkt moeilijk door verscheidenheid	2002	RIKZ		
Herstel estuariene overgangen		indicatoren dienen nader bepaald te worden				RIKZ		
		indicatoren dienen nader bepaald te worden						

Tabel 18. vervolg

(Tussen)doel	Indicator	Wens	Wat is	Geschikt? beschikbaar	Actualiteit	Samen- bundelen	Productie informatie	Kosten inwinning
Natuurlijke processen delta en waddegebied zullen deels hersteld worden	aantal herstelde Ecotopen		ecotopen Waddenregio	alleen in Delta zijn ecotopen vastgelegd. In de Waddenzee veel minder				circa 170 k€ in 2004-2005. Eens in vijf jaar herhalen.
	aantal soorten watervogels	aantal soorten watervogels						
Areeal kwelders, schorren, slikken en ondiepe waterzones	toename areaal	aantal ha kwelders en schorren	regionale studies bij RD's					
	verandering aantal steltlopers	Populatie aantal steltlopers per soort						
Bescherming kwelders en schorren	aantal ha behouden areaal	aantal ha kwelders en schorren per locatie	regionale studies bij RD's			bijvoorbeeld. RWS Directie Noord Nederland		
	aantal ha verloren areaal		regionale studies bij RD's			bijvoorbeeld. RWS Directie Noord Nederland		

rijksbegroting

overige beleidsdocumenten

oordeel deskundige

7.2 Informatievoorziening

Gegevens over het aantal kilometer natuurvriendelijke oever werden incidenteel verzameld door DWW. Dit omdat er geen opdracht en geen middelen (budget) waren om de gegevens structureel in te winnen. De kwaliteit van de gegevens is relatief en afhankelijk van de beschrijving van de streefbeelden. De beschrijving van de streefbeelden en de aangelegde oevers laat vaak te wensen over. Dit komt onder andere door het ontbreken van richtlijnen voor gegevensinwinning. De inwinning heeft tot nu toe plaatsgevonden door een scala aan bureaus op vele verschillende wijzen en locaties. De rode lijn die voortkomt uit deze gegevens lijkt betrouwbaar, maar de kwaliteit zou beter kunnen. De kwaliteit zou verbeterd kunnen worden door eens per beleidscyclus het rendement van de natuurvriendelijke oevers te monitoren.

In plaats van DWW zou desgewenst RIZA de gegevens kunnen inwinnen. De kosten ervan blijven dan hetzelfde. Deze kosten voor het inwinnen van informatie met betrekking tot aantal kilometers en het rendement, bedraagt éénmalig 190.000 € in de vijf jaar. Mocht de informatie jaarlijks ingewonnen worden, dan worden de kosten hoger.

De informatie over de gerealiseerde vistrappen moet bij elkaar gesprokkeld worden. De gegevens blijven veelal beperkt tot de Rijkswateren. Deze worden niet structureel ingewonnen, maar zijn aanwezig op base van expertisekennis bij RIZA en het OVB (organisatie ter verbetering van binnenvisserij).

Alleen voor Noord-Nederland wordt door RIKZ gestructureerde informatie ingewonnen over de vispassages in de regio en de overgangen tussen Rijk en regio.

De passeerbaarheid van de kustlijn (met name Haringvliet en Afsluitdijk) voor migrerende vissen wordt niet bijgehouden. Structurele gegevensinwinning is niet voorhanden. Wel is er recent een onderzoeksrapport verschenen (Buijse, 2003), waar mogelijk bruikbare informatie in staat. RIZA en RIKZ zouden in samenwerking met het OVB deze informatie kunnen genereren. Naar schatting kan dit in ongeveer vijf werkdagen (circa 4000€). Dit geldt alleen voor inwinning van gegevens over vistrappen in de Rijkswateren. Voor de regionale wateren stijgen de kosten exponentieel.

Voor Noord Nederland wordt door RIKZ gestructureerde informatie ingewonnen over de vispassages in de regio en de overgangen tussen Rijk en regio.

Gegevens over herstel zoet-zout overgangen en herstelde gradiënten zijn deels bij RIKZ bekend, maar er moet nog goed nagedacht worden over goede indicatoren. Ook dient evaluatie en monitoring daarop afgestemd worden.

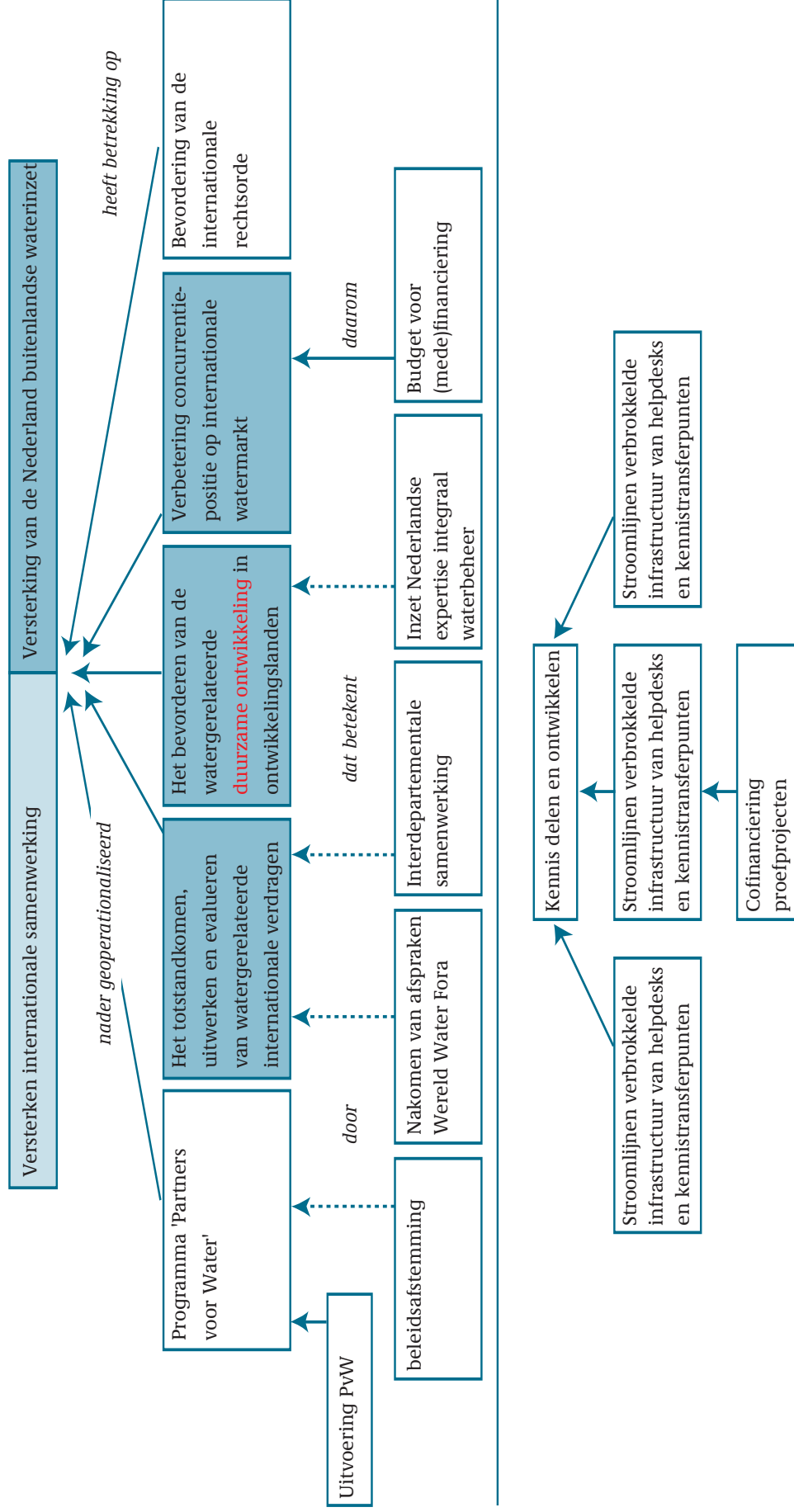
De Delta is redelijk goed vastgelegd in ecotopen, de Waddenregio veel minder, en zeker niet wat betreft de herstelde zoet-zout overgangen/gradiënten. Als het vastleggen van de ecotopen in de herstelgebieden en het noorden des lands gewenst is, dan zal dat nog heel wat geld kosten. Gegevens over kwelders en schorren zouden beschikbaar kunnen zijn bij Regionale Directies die hieraan werken (onder andere DNN). De gegevens komen voort uit regionale evaluaties en expertisekennis. Inwinning vindt niet systematisch plaats, en ook niet centraal op landelijk niveau. De voortgang van de realisatie van Natte Natuurontwikkelingsprojecten wordt geïndiceerd door het percentage gerealiseerde ha van de doelstellingen Natte natuur NURG, IJsselmeer en Zuid Hollandse Delta (op basis van beleidstekst). Over NURG rapporteert de Dienst Landelijk Gebied jaarlijks in een voortgangsrapportage die onder andere aan het Hoofdkantoor Rijkswaterstaat gestuurd wordt. Over ICES-IJsselmeer rapporteert RDIJ.

Er kan nog geen goed inzicht verkregen worden in de mate van doelbereiking en effectiviteit voor H&I. Dit komt vooral doordat nog volledig onduidelijk is of de genomen H&I-maatregelen wel kwalitatief bijdragen aan de H&I-doelstellingen. Tot op heden worden doelstellingen, maatregelen en indicatoren vooral kwantitatief omschreven; dat wil zeggen, eigenlijk hebben de genoemde indicatoren betrekking op de mate van inzet van afgesproken middelen om de doelen te bereiken. Zo blijken vistrappen bijvoorbeeld wel aangelegd te zijn, maar functioneren ze kennelijk niet altijd naar behoren. Voor de doelen zelf zijn in dit verband geen indicatoren genoemd. Voor de wel genoemde indicatoren is de stand van zaken goed bekend.

7.3 Veranderingen

De rijksbegrotingen zijn summier in de wijze waarop over de inhoudelijke doelstellingen van dit thema verantwoording zal worden afgelegd. De basis is dat de inrichting van stroomgebieden zal worden afgestemd op de functies die ze vervullen. Wat de eisen zijn die functies aan de inrichting van stroomgebieden stellen en in hoeverre daaraan tegemoet kan/wil worden gekomen, wordt nergens duidelijk toegelicht. Effect- en prestatieindicatoren die kunnen helpen de w-vragen te beantwoorden ontbreken nagenoeg. Alleen voor een aantal afgeleide maatregelen worden prestatie-indicatoren benoemd. Daarom zijn aanvullende indicatoren voorgesteld, afgeleid en in overeenstemming met de bedoeling van het vigerende beleid, als voorbeeld. Wel zijn veel afspraken vastgelegd, bijvoorbeeld in het Nationaal Bestuursakkoord Water en door de watertoets, die voor de uitvoering van het beleid op dit thema moeten zorgen, maar vaak zijn deze niet duidelijk (genoeg) en/of evalueerbaar beschreven. Procesindicatoren ontbreken dan ook geheel. Niet alleen de aanvullende indicatoren, maar ook de bestaande indicatoren blijken niet vanzelfsprekend als evaluatie-instrument gehanteerd te kunnen worden en van informatie kunnen worden voorzien. Voor de rijkswateren lijken de meeste ecologische gegevens betrekkelijk eenvoudig beschikbaar gemaakt te kunnen worden, voor zover ze nog niet beschikbaar zijn en voor andere doeleinden bruikbaar gemaakt zijn. Gegevens over de geschiktheid van watersystemen voor andere functies dan natuur zijn veelal nauwelijks bekend en worden veelal niet systematisch ingezameld. Dat geldt ook voor de eisen die scheepvaart stelt aan vaarwegen, voor zover die niet in artikel 13, onder het thema veiligheid aan de orde zijn.

Verbinden door kennis

Legenda:

- wel in Rijksbegroting 2003, niet in Rijksbegroting 2004
- niet in Rijksbegroting 2003, wel in Partners voor water
- Rode letters: wijzigingen en aanwijzingen in Rijksbegroting 2004

De doelenboom is een schematische weergave van het waterbeleid zoals dat is verwoord in de betreffende beleidsdocumenten. Bij het opstellen van de doelenbomen is zo dicht mogelijk bij deze beleidsstukken aangesloten, maar interpretatie is onvermijdelijk. Waar relevant is deze interpretatie expliciet verwoord in het hoofdstuk verbinden door kennis.

8 Verbinden door Kennis

8.1 Beleidstheorie

Het Ministerie van V&W stelt zich ten doel de Nederlandse buitenlandse waterinzet te versterken door de inzet van kennis en deskundigheid: de rijksbegroting 2003, 2004 en de nota Partners voor water. Kennisuitwisseling staat eveneens centraal bij de droogtestudies. Dit deelt de rijksbegroting 2003 mee. Op de droogtestudies (zie ook hoofdstuk 6 *waterkwantiteitsbeheer*) is het Nationaal Bestuursakkoord Water van toepassing. Medio 2003 is in het Nationaal Bestuursakkoord Water afgesproken dat rijksoverheid, IPO, UvW en VNG kennis delen en tezamen kennisontwikkeling bevorderen.

De doelenboom toont hoe in de rijksbegroting(en) en onderliggende beleidsdocumenten is vastgelegd wat we willen bereiken en wat we daarvoor gaan doen. Deze doelenboom is een mogelijke analytische weergave van het rijksbeleid, die de analyse van voor evaluatie beschikbare informatie en gegevens ondersteunt. Diezelfde documenten geven aanwijzingen hoe de evaluatieve w-vragen beantwoord dienen te worden.

Aanvullend op de (blauwe) indicatoren die genoemd zijn in de rijksbegroting 2003 en 2004, achten we voor evaluatie van de doelen en middelen uit de doelenboom nog een aantal indicatoren van belang. Deze indicatoren zijn mede gebaseerd op beoordeling van de beleidstheorie en de veronderstelde relaties tussen doelen en middelen. Die indicatoren zijn paars gekleurd in de tabellen. Een effect-indicator heeft betrekking op de doelstellingen en niet op de achterliggende processen (prestatie-indicator).

In de rijksbegroting 2003 wordt nauwelijks duidelijk op welke wijze het programma 'Partners voor water' bijdraagt aan het realiseren van de doelstellingen van het verbinden door kennis: het versterken van internationale samenwerking. De nota 'Partners voor water' is daarom een onmisbare toelichting op de rijksbegroting. Na lezing daarvan lijken de doelstellingen weliswaar aannemelijk, maar de tussen- en einddoelen zijn niet specifiek, tijdgebonden en meetbaar geformuleerd. De rijksbegrotingen en andere documenten bieden nauwelijks houvast bij de beoordeling van of bereikt wordt wat tot doel is gesteld.

De rijksbegroting 2004 bevat meer dan zijn voorganger aanwijzingen over proces- en tussendoelstellingen. De bijdrage van bepaalde instrumenten aan specifieke doelstellingen wordt echter in het midden gelaten. De documenten benoemen eveneens geen toetsingscriteria of -momenten. Een periodieke voortgangsrapportage zou tenminste aandacht kunnen besteden aan de beleidsafstemming, de beoogde samenwerking en naleving van gemaakte afspraken. Samen met inzicht in de inzet van Nederlandse deskundigheid en de resultaten daarvan zouden dergelijke rapportages bij kunnen dragen aan de beleidsverantwoording maar ook aan toekomstige beleidsontwikkeling.

In augustus is door de Staatssecretaris van V&W de voortgangsrapportage Partners voor water 2002 aan de kamer aangeboden. Tevens wordt in de aanbiedingsbrief gerefereerd aan het evaluatieonderzoek dat door Berenschot is uitgevoerd. In dit onderzoek wordt geadviseerd om de doelen verder uit te werken. Dit zal de evalueerbaarheid van het programma vereenvoudigen.

Tabel 19. Doelen en indicatoren Verbinden door Kennis.

(Tussen)doel	Indicator	categorie
Versterking van de Nederlands buitenlandse waterinzet	soort, omvang en beschrijving inbreng, deelnemende partijen bij projecten met deze doelstelling	prestatie
Het totstandkomen, uitwerken en evalueren van watergerelateerde internationale verdragen en afspraken	Nederlandse betrokkenheid en inbreng	prestatie
Bevorderen van de watergerelateerde duurzame ontwikkeling in ontwikkelingslanden		
Verbetering concurrentiepositie op internationale watermarkt		
Bevordering van de internationale rechtsorde		
Kennis delen en ontwikkelen		
Beleidsafstemming		
Nakomen van afspraken World Water Forum	aangaan en opvolging van afspraken	prestatie
Samenwerking		
Inzet Nederlandse expertise integraal waterbeheer		
Uitvoering programma 'Partners voor water'	periodieke evaluatie van het programma	prestatie
Budget 'Partners voor water'	uitputting budget	prestatie
Concrete proefprojecten Nationaal Bestuursakkoord Water	soort (?), omvang en deelnemende partijen aan projecten	prestatie
Invulling geven aan ICES-KIS-3 thema 'Leven met Water'		
Stroomlijnen verbrokkelde infrastructuur van helpdesks en kennisoverdrachtspunten	organisatieoverzicht van de kennisinfrastructuur	prestatie

Wie doet wat?

In de rijksbegroting 2004 en in de nota 'Partners voor water' worden vele actoren benoemd van wie een bijdrage aan de versterking van de Nederlandse waterinzet wordt verwacht: andere Ministeries, bedrijven, kennisinstituten en andere organisaties. Het lijkt een complete set actoren, maar ze blijven buiten de rijksoverheid vaak onherkenbaar. Voor de evaluatie van het waterbeleid op dit punt is het immers van belang welke kennisinstituten, welke bedrijven of bedrijfsorganisaties en welke andere organisaties bedoeld worden. Wat van de verschillende actoren verwacht wordt en wat ze doen wordt, voor zover wij weten, nergens nader omschreven. Wel wordt in de nota 'Partnership voor water' geconstateerd dat bij de partners draagvlak bestaat voor het versterken van afstemming en strategische samenwerking. Partners zijn de overheid (de Ministeries van V&W, VROM, EZ, BuZa (DGIS), en de Unie van Waterschappen), de kennisinstituten, de banken, de contractors, de consultants en de waterleidingbedrijven. Opmerkelijk is dat het Ministerie geen buitenlandse of internationale gesprekspartners benoemt.

Tabel 20. Uitvoering 'Verbinden door Kennis': wie doet wat?

Wat verwacht V&W?	Van wie?	Indicator	Aard
Samenwerking? Kapitaal?	V&W, Buitenlandse		
Kennis? Draagvlak?	Zaken, EZ, LNV, VROM		
	Bedrijfsleven		
	Kennisinstituten		
	Andere (maatschappelijke?) organisaties		

8.2 Informatievoorziening

De informatievoorziening zou, net als in de vorige hoofdstukken besproken worden aan de hand van de hiervoor genoemde en ontwikkelde indicatoren. We hebben geconstateerd dat de rijksoverheid, in de onderzochte documenten, slechts summier verantwoordt wat ze wil bereiken, hoe ze dat zou willen doen en wat van haar voornemens en inspanningen terecht is gekomen. indicatoren voor de toetsing van de (inter)nationale samenwerking ontbreken daardoor volledig. Gezien de doelstellingen van het Ministerie en zijn rol en positie in internationale overleg- en organisatiestructuren zoals de EU is zijn opstelling niet verwonderlijk. Het lijkt dan ook niet reëel de relaties tussen maatschappelijke doelstellingen, effecten en streefwaarden te toetsen aan effectindicatoren. Tegelijkertijd lijkt het wenselijk dat het Ministerie zijn intenties, verwachtingen en inspanningen duidelijker onder woorden brengt dan in de beschouwde documenten naar onze mening het geval was. Er is behoefte aan een heldere beschrijving van doelstellingen, tussendoelstellingen, middelen, maatregelen, instrumenten en daartoe aangewezen actoren in onderlinge samenhang. Naar onze verwachting zal het daarmee in ieder geval mogelijk worden, na te denken over de beoordeling van de inzet van instrumenten voor geoperationaliseerde doelstellingen, zodat prestatie-indicatoren en bijbehorende streefwaarden kunnen worden ontwikkeld.

Tabel 21 geeft voor iedere doelstelling van het beleid de indicatoren weer, met daaraan gekoppeld de voor de evaluatie benodigde gegevens, een beoordeling of deze gegevens geschikt zijn voor de evaluatie, en of ze actueel genoeg zijn (structurele inwinning). Tevens wordt aangegeven wie de gegevens inwint, en wie ze bewerkt tot informatie die gebruikt kan worden voor de evaluatie.

8.3 Veranderingen

Voor het thema 'verbinden door kennis' zijn weinig veranderingen te voorzien. Het programma 'Partnes voor water' wordt in de begroting 2004 gecontinueerd. Binnen het NBW wordt een aantal intenties betreffende delen van kennis afgesproken. Het verdient aanbeveling om binnen de afspraken over monitoring en evaluatie binnen het NBW expliciet aandacht te besteden aan het verbinden door kennis.

Tabel 21. Verbinden door Kennis: Informatie per indicator en herkomst daarvan.

(Tussen)doel	Indicator	Wens	Wat is beschikbaar	Geschikt?	Actualiteit	Samen-bundelen	Productie informatie	Kosten inwinning
Versterking van de Nederlands buitenlandse waterinzet	soort, omvang en beschrijving inbreng, deelnemende partijen bij projecten met deze doelstelling	jaarlijkse voortgangsrapportage		ja	t-1	Programma bureau Partner voor water		
Het totstandkomen, uitwerken en evalueren van watergerelateerde internationale verdragen en afspraken	Nederlandse betrokkenheid en inbreng			nee				
Bevorderen van de watergerelateerde duurzame ontwikkeling in ontwikkelingslanden	indicator ontwikkelen							
Verbetering concurrentiepositie op internationale watermarkt	indicator ontwikkelen							
Bevordering van de internationale rechtsorde	indicator ontwikkelen							
Kennis delen en ontwikkelen	indicator ontwikkelen							
Beleidsafstemming	indicator ontwikkelen							
Nakomen van afspraken WWF	aangaan en opvolging van afspraken							
Samenwerking	indicator ontwikkelen							
Inzet Nederlandse expertise integraal waterbeheer	indicator ontwikkelen							
Uitvoering programma 'Partners voor water'	periodieke evaluatie van het programma	voortgangsrapportage		ja	t-1			
Budget 'Partners voor water'	uitputting budget							
Concrete proefprojecten NBW	soort (?), omvang en deelnemende partijen aan projecten	Afspreken over monitoring en evaluatie worden in het NBW gemaakt				NBW		
Invulling geven aan ICES-KIS-3 thema 'Leven met Water'	indicator ontwikkelen							
Stroomlijnen verbrokkelde infrastructuur van helpdesks en kennistransferpunten	organisatieoverzicht van de kennisinfrastructuur							

9 Informatiehuishouding

In de voorgaande hoofdstukken is per thema een analyse gemaakt van de informatiebehoefte en de beschikbaarheid van deze informatie. In dit hoofdstuk wordt dezelfde informatie gegroepeerd naar de actoren nogmaals weergegeven. Dit hoofdstuk heeft een sterk opsommend karakter. Voor de achterliggende informatie bij de onderwerpen wordt verwezen naar de voorgaande hoofdstukken. In een enkel geval is aanvullende informatie over informatieproductie en -verzameling opgenomen die niet in voorgaande hoofdstukken is genoemd (met name bij niet-waterbeheerders)

In paragraaf 9.1 wordt, gegroepeerd per actor, beschreven welke informatie beschikbaar is en welke ontbreekt. 'Ontbreken' betekent daarbij, dat in het kader van deze analyse door de betrokken onderzoekers de informatie niet kon worden achterhaald. In paragraaf 9.2 wordt beschreven wie de informatie verzamelt bij de actoren en deze samenvoegt. Tenslotte wordt in paragraaf 9.3 aangegeven welke veranderingen in de informatiebehoefte te voorzien zijn op basis van al eerder gesignaleerde ontwikkelingen.

Voor een goede informatiehuishouding is het essentieel dat de doelstellingen en maatregelen SMART worden geformuleerd. In een kader is een voorbeeld uitgewerkt.

SMART-maken van doelstellingen: een voorbeeld met vragen

Veerkracht kleine wateren.

De doelstelling 'Veerkracht van kleine wateren zal worden vergroot door herstel van natuurlijke stromingspatronen (bijvoorbeeld natuurlijke beken, minder dichte en diepe ontwatering op hogere gronden)' is in de NW4 te vinden. Verantwoordelijk zijn de waterschappen en als betrokken actoren worden LNV, provincies, gemeenten en V&W genoemd. De actie wordt uitgevoerd in de periode 1998 tot 2006.

Is de doelstelling specifiek?

Hoewel het begrip veerkracht niet is gedefinieerd, is de doelstelling behoorlijk specifiek te noemen. Niet duidelijk is voor welk deel van de wateren het genoemde herstel gerealiseerd moet worden.

Is de doelstelling meetbaar (en evalueerbaar)?

Het is onduidelijk welke bijdrage van de betrokken actoren wordt gevraagd; deze rollen zijn daardoor niet evalueerbaar. Inhoudelijk is niet duidelijk wat onder natuurlijke stromingspatronen en herstel van die patronen wordt verstaan.

Is de doelstelling acceptabel en realistisch?

Acceptatie van de doelstelling door beheerders zal sterk samenhangen met beschikbare middelen. In NW4 wordt geen informatie gegeven over de financiering van het herstel. Daarmee is het onduidelijk in hoeverre de doelstelling realistisch is.

Is de doelstelling tijdgebonden?

Ja. Niet duidelijk is echter of na de genoemde periode het doel moet zijn gerealiseerd of dat dan alleen maar de actie afloopt.

Hoe wel te formuleren (bijvoorbeeld)?

Veerkracht van kleine stromende wateren zal worden vergroot door herstel van natuurlijke stromingspatronen. Hiertoe wordt van x % van de beken het natuurlijke meanderen, bepaald door een historisch of ander afgesproken hydrologisch regime en de natuurlijke oever hersteld. De dichte en diepe ontwatering op hogere gronden wordt met y % gereduceerd. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor het herstel (hoe is financiering geregeld?), provincies voor de grondwateronttrekkingen en LNV voor de natuurdoelstellingen. Betrokken actoren zijn daarnaast gemeenten en terreinbeheerders. De rol van V&W is ? (bijvoorbeeld evaluator) De actie wordt uitgevoerd in de periode 1998 tot 2006. De verantwoordelijken rapporteren jaarlijks (?) over de voortgang van het proces aan (?)...Evaluatie vindt plaats op (?).

In deze informatieanalyse wordt niet ingegaan op de technische infrastructuur voor het uitwisselen van informatie. In de standaardisatie van deze infrastructuur speelt de IDsW een belangrijke rol, zie kader.

Samenwerking gegevensuitwisseling

IDsW

Goed waterbeheer vergt een geïntegreerde aanpak en een intensieve samenwerking tussen de betrokkenen, kortom: integraal waterbeheer. Succesvolle samenwerking tussen waterbeheerders en watergerelateerde beleidsterreinen staat of valt met een doeltreffende gegevensuitwisseling. Een doeltreffende - en daarom grotendeels geautomatiseerde - gegevensuitwisseling vergt standaardisatie van gegevens. De IDsW (InformatieDesk standaarden Water) is verantwoordelijk voor het beheer en de verdere uitbouw van de bestaande gegevensstandaarden binnen de sector water. Als een van de eerste activiteiten zal de IDsW de bestaande standaarden gaan samenvoegen tot een IDsW-standaard.

Waarom gegevensuitwisseling?

Een soepele gegevensuitwisseling voor integraal waterbeheer is van belang voor:

- Beleidsafstemming met interne en externe partijen, onder meer in verband met de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW).
- Het doeltreffend inspelen op veranderende omstandigheden.
- Stroomlijning van de informatievoorziening voor efficiency-verbetering en transparantie.
- De ontwikkeling van nieuwe informatiesystemen doordat waterbeheerders samen kunnen optrekken en dus kosten besparen.

Waarom standaardisatie?

Veel informatiesystemen werken met verschillende definities en standaarden. Hierdoor is veel duur programmeerwerk of het handmatig kopiëren van data nodig voor onderlinge communicatie en gegevensintegratie. Gegevensstandaarden vereenvoudigen de communicatie tussen verschillende informatiesystemen en de integratie van hun gegevens.

De standaarden

De volgende gegevensstandaarden gaan op in de IDsW.

- Het Adventus Stelsel
- De CIW Water Informatie-infrastructuur
- Het IMWA-model
- Het OMEGA gegevenswoordenboek

De hoofdtaken

- Integratie, uitbouw en beheer van de bestaande standaarden.
- Invullen van wegwijsfunctie.
- Communicatie met gebruikers.

De IDsW is per 1 januari 2003 van start gegaan voor een periode van vier jaar en wordt na drie jaar geëvalueerd. De IDsW is gehuisvest bij het RIZA in Lelystad. De organisatie valt onder een stuurgroep waarin de volgende partijen participeren:

- Het ministerie van Verkeer en Waterstaat
- De Unie van Waterschappen
- Het Interprovinciaal Overleg
- Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
- Het Milieu- en Natuurplanbureau van het RIVM

De mogelijkheid dat ook andere partijen deelnemen staat echter nadrukkelijk open.

9.1 Informatieproductie

9.1.1 De rijksoverheid

De Ministeries van V&W, LNV en VROM zijn verantwoordelijk voor de monitoring in het kader van de doelstelling: Burgers meer inzicht geven in risico's. De effectmeting valt onder de verantwoordelijkheid van V&W-DCO.

RIKZ

Produceert de informatie over:

- chemische waterkwaliteit van zoute wateren (opgeslagen in DONAR),
- gegevens over ecologie (opgeslagen in DONAR),
- zoet-zout overgangen.

RIZA

Produceert de informatie over:

- chemische waterkwaliteit zoete rijkswateren (opgeslagen in DONAR),
- ecologie (opgeslagen in DONAR),
- GGOR,
- emissies naar water.

Regionale directies

De beheersdirecties van RWS produceren voor hun beheersgebied de gegevens betreffende:

- chemische waterkwaliteit,
- veiligheid primaire waterkeringen,
- zandsuppleties, (niet structureel beschikbaar),
- drinkwater,
- inrichting van de watersystemen,
- gegevens over veiligheid kust en kusterosie ,
- uitvoering Wvo,
- ecologie (opgeslagen in DONAR),
- zwemwaterkwaliteit,
- viswater,
- schelpdierwater,
- sanering waterbodem (uitvoeringsdetails ontbreken),
- OSPAR-rapportage verspreiden van zoute specie in de Noordzee,
- Onderhoudsbaggerwerk van (hoofd)vaarwegennet,
- aantal fauna-uitstapplaatsen in het RWS-H&I programma, productie door DNB,
- areaal en bescherming kwelders, schorren, slikken en ondiepe waterzones; regionale studies door RD's.

Topografische Dienst

De Topografische Dienst valt onder het Ministerie van Defensie (m.i.v. 1 jan 2004 is dit een ZBO) en maakt de topografische kaarten met bebouwing, kustwerken en grondgebruik. Hiervoor wordt onder andere gebruikgemaakt van de CBS-bodemstatistiek. Kosten voor analyse bedragen circa 10 k€.

CBS

Het CBS produceert informatie over:

- Bodemstatistiek,
- Emissies naar water.

RIVM

Tot 2003 produceerde het RIVM de gegevens over de kwaliteit van grondwater. Momenteel is dit ondergebracht bij NITG-TNO.

9.1.2 De provinciale overheid (en het IPO)

De provincies verzamelen de informatie betreffende:

- gegevens over ruimtelijke reservering voor zwakke schakels kust en contouren rond bebouwing. De gegevens zijn niet structureel beschikbaar,
- procesinformatie over het verlagen van hoogwaterstanden op de grote rivieren,
- beschikbare oppervlakte voor vasthouden en bergen (geen structurele inwinning),
- sanering waterbodems,
- vermindering verdroogd areaal,
- GGOR.

9.1.3 Waterschappen (en de UvW)

De Waterschappen verzamelen de informatie in hun beheersgebied over:

- de toestand van de primaire waterkeringen,
- procesinformatie over het verlagen van hoogwaterstanden op de grote rivieren,
- uitvoering Wvo,
- ecologie,
- chemische waterkwaliteit,
- gegevens zwemwaterkwaliteit,
- viswater,
- schelpdierwater,
- zuiveringsrendement RWZI's voor rapportage betreffende de stedelijk afvalwater richtlijn,
- sanering en onderhoud waterbodems,
- hergebruik baggerspecie (onduidelijk is wat er met de specie gebeurt),
- beschikbare oppervlakte voor vasthouden en bergen (geen structurele inwinning),
- GGOR,
- Door waterschappen gaan informatie verzamelen over het percentage regionale watersystemen dat voldoet aan de werknormen voor wateroverlast (afpraak).

9.1.4 Gemeenten en de VNG

Een enkele gemeente heeft informatie over hergebruik baggerspecie (onduidelijk is wat er met de specie gebeurt).

9.1.5 Overig

Diverse publieke en private professionele en amateur-organisaties zorgen voor gegevens over het voorkomen van flora en fauna. Omdat dit voor het doel van dit rapport niet essentieel is, wordt hiervan geen overzicht gegeven.

Drinkwaterbedrijven /VEWIN /RIWA

Bij de drinkwaterbedrijven is informatie beschikbaar over de kwaliteit en kwantiteit van het ingenomen /opgepompte water en over de inname-stops van oppervlaktewater voor de drinkwaterbereiding.

9.1.6 Geen informatie beschikbaar

Niet beschikbaar betekent: in het kader van deze analyse is dit (nog) niet door de onderzoekers achterhaald. De informatie kan in een enkel geval wellicht toch wel decentraal aanwezig zijn. Niet altijd kan worden aangegeven welke actor voor de ontbrekende informatie kan worden aangesproken, hoewel dat in veel gevallen de waterbeheerder zal zijn.

- Door DWW wordt een onderzoek gedaan naar de veiligheid van de Limburgse kaden. In dit onderzoek wordt nagegaan welke informatie bij waterschappen, provincies en Rijk aanwezig is. De resultaten zijn nog niet beschikbaar.
- Er is geen informatie bekend over HIS en VNK in relatie tot de doelstelling "burgers meer inzicht geven in kansen op overstromingen (en wateroverlast). Wel zijn vertragingen gemeld.
- Over het aantal goedgekeurde rampenplannen en oefeningen is geen informatie beschikbaar. Betrokken actoren zijn, gemeenten, provincies, VNG, IPO en UvW.
- Over buitendijks bouwen is geen informatie beschikbaar
- Er is onderzoek nodig naar de passeerbaarheid van zoet-zout overgangen.
- Met betrekking tot Herstel en Inrichting valt te constateren dat de productie van gegevens versnipperd is en dat veel informatie ontbreekt.
- Prestatiegegevens over doelgroepen betreffende emissiebeperkende maatregelen.
- Er zijn geen afspraken over productie en verzamelen van gegevens over de niet-primaire waterkeringen. Er loopt wel een onderzoek.
- (Optimale) waterverdeling over functies
- Met betrekking tot de indicatoren voor spui- en gemaalcapaciteit bestaat onduidelijkheid over het belang van de indicator en inwinning van de gegevens.
- Ruimtelijkeordeningsaspecten als watertoets, stedelijke waterplannen

9.2 Samenbundelen informatie

9.2.1 De rijksoverheid

RIKZ

- RIKZ verzamelt informatie over herstel van zoet-zout overgangen, kosten circa 75 k€.
Structurele evaluatie wordt bemoeilijkt door verscheidenheid aan gegevens.
- Gegevens gerelateerd aan kusterosie worden door de RWS meetdiensten verzameld in opdracht van het RIKZ, kosten circa 6800 k€.

DWW

Aantal km natuurvriendelijke oevers. Deze gegevens worden eens per vijf jaar verzameld door DWW, kosten 190 k€.

RIZA

- In samenwerking met RIKZ maken van een voortgangsrapportage H&I over 2003. Kosten in 2003 en 2004 samen 145 k€.
- Aantal ontbrekende vispassages in Maas, Rijn en Lek
- Zwemwaterenquête kosten circa 60 k€
- WVO-enquete, kosten circa 60 k€
- De drinkwaterrichtlijn (oppervlaktewater bestemd voor drinkwatervoorziening) vervalt op 22 december 2007. De daarin aangegeven parameters worden ingezameld door de drinkwaterwinningbedrijven en RIZA (onttrekking uit rijkswateren). Een structurele inwinning doet het RIZA (MWTL). Het RIZA koopt daarbij de (gecertificeerde) waterkwaliteitsgegevens van de drinkwaterbedrijven. De kosten daarvan zijn circa 200 k€.
- RIZA stelt jaarlijks voor het hoofdkantoor van RWS het Saneringsprogramma Rijkswateren op, kosten circa 75 k€ per jaar.

CBS

- Natuurstatistieken
- Gegevens over zuiveringsrendement zijn beschikbaar voor Nederland, per provincie en per waterbeheerder. De waterkwaliteitsbeheerders beschikken over de gegevens per RWZI. De effluentgegevens worden jaarlijks ingewonnen bij de waterkwaliteitsbeheerders door het CBS. De kosten van inwinning zijn onbekend. De rapportage aan de EU kost circa 5 k€.
- Bij de economische beschrijving van stroomgebieden wordt gebruik gemaakt van de NAMWA (National Accounting Matrix including Water Accounts). In de NAMWA staan echter niet alle gegevens die van belang zijn voor de beschrijving van stroomgebieden. De NAMWA is gebaseerd op gegevens van VEWIN, UvW en CBS. NAMWA kost jaarlijks 100 k€, voor de gegevens inwinning van de jaarlijkse waterenquête is additioneel circa 150 k€ per jaar nodig.

DLG

- Realisatie EHS ten opzichte van gepland
- Grootschalige natuurprojecten

VROM-Inspectie

- Data warehouse Emissieregistratie, kosten circa 3000 k€
- Samen met RIVM wordt jaarlijks over de kwaliteit van drinkwater gerapporteerd; ook de gegevens over de kwantiteit en kwaliteit van het ingenomen /gewonnen water zijn hierin opgenomen en de innamestops.

RIVM

- Door het RIVM wordt de Nitraatrichtlijn geëvalueerd; het verzamelt daartoe gegevens bij waterschappen (meestal via de CIW-enquête), provincies, RIKZ en RIZA (en sinds kort NITG-TNO)
- Tot 2003 verzamelde en rapporteerde RIVM over de kwaliteit van grondwater.

9.2.2 Provinciale overheid /IPO

- IPO wint gegevens in bij waterschappen en regionale directie betreffende de veiligheid van de primaire waterkeringen en rapporteert aan de Staatssecretaris van V&W.
- Momenteel besluit IPO over het voortbestaan van de MWLN rapportage. Voor deze rapportage verzamelt het IPO een veelheid aan gegevens. Het eventuele verdwijnen van deze rapportage betekent dat er een gat valt in de informatiehuishouding.
- Aanvullende informatie over met name de planologische aspecten in het kustgebied wordt niet-structureel verzameld door de provincies via het POK. Een nadere afspraak over inwinning en beheer van deze informatie is nodig.

9.2.3 Waterschappen /UvW

Door de UvW is de enquête waterbodemsanering opgeschort in afwachting van een nieuw op te zetten inwinning in het kader van het Tienjarensценario waterbodem. Het betekent dat er (tijdelijk) een gat valt in de informatiehuishouding.

9.2.4 CIW

In de CIW-enquête worden gegevens opgevraagd over de chemische waterkwaliteit van een selectie van de meetpunten bij waterschappen en regionale directies. Ook worden er (beperkt) ecologische gegevens opgevraagd. De chemische gegevens worden door RIZA in een database opgeslagen en voor diverse Europese en nationale rapportages gebruikt. De ecologische gegevens van de waterschappen worden opgeslagen in de STOWA-database Limnodata Neerlandica. Kosten van de jaarlijkse CIW-enquête zijn circa 200 k€; geschikt maken van de enquête aan de eisen van de KRW vereist additioneel jaarlijks 150 k€.

De viswaterrichtlijn vervalt op 22 december 2013. RIKZ, RIZA en de waterkwaliteitsbeheerders meten de parameters van de vis- en schelpdierwaterrichtlijn (waarvan zuurstof en temperatuur het belangrijkste zijn). Die gegevens worden jaarlijks ingewonnen (meeliftend op CIW-enquête), maar niet jaarlijks getoetst. Nederland rapporteert driejaarlijks aan de Europese Commissie. Deze rapportage wordt alleen gebaseerd op gegevens van de rijkswateren. Dit kost circa 25 k€ per rapportage.

9.2.5 Overig

Door de OVb worden gegevens verzameld over de gerealiseerde vispassages in relatie tot ecologisch stabiliteit en duurzame visstand. De verzamelde gegevens hebben betrekking op het uitvoeren van maatregelen en niet op het bereiken van de doelstelling

Door de RIWA worden gegevens verzameld over de kwaliteit van het water in de grote rivieren, gebaseerd op de metingen door de waterleidingbedrijven die daaruit water onttrekken.

9.2.6 Geen structurele inwinning

Voor informatie waarvoor geen structurele inwinning zichtbaar is, kon niet altijd een actor worden benoemd. Vaak zal de rapportageplichtige overheid hiervoor verantwoordelijk zijn. Deze paragraaf is niet naar actoren geordend.

Gegevens over de geschiktheid van watersystemen voor andere functies dan natuur, zwemmen en drinkwaterwinning zijn veelal nauwelijks bekend en worden veelal niet systematisch ingezameld. Dat geldt ook voor de eisen die scheepvaart stelt aan vaarwegen, voor zover die niet in artikel 13, onder het thema veiligheid aan de orde zijn.

Informatie over Herstel en Inrichting ontbreekt grotendeels evenals een structurele inwinning. Informatie over met name de planologische aspecten in het kustgebied wordt niet-structureel verzameld door de provincies via het POK. Over de toestand en de veiligheid van secundaire waterkeringen is geen afgesproken informatieverzameling.

Voor het vaststellen van de ecologische toestand zijn meetgegevens nodig over fytoplankton, fyto bentos, waterplanten, macrofauna en vis (samenstelling en abundantie). De biologische meetgegevens van de waterkwaliteitsbeheerders zijn bijeengebracht in de Limnodata Neerlandica. Deze databank is projectmatig gevuld, de gegevensinwinning vindt niet structureel plaats. In 2002 zijn voor het eerst sinds een aantal jaren biologische meetgegevens opgevraagd via de CIW-enquête (voornamelijk macrofauna). Deze gegevens zijn toegevoegd aan de Limnodata Neerlandica.

Over het algemeen is er landelijk een grote diversiteit in kwaliteit en beschikbaarheid van biologische meetgegevens. Dit vormt op dit moment een groot struikelblok bij het verkrijgen van een representatief beeld van de ecologische toestand. Aandachtspunt bij de meetstrategie is de beschikbaarheid van voldoende bemonsteringslocaties per watertype. Laatste aandachtspunt is de trendbepaling (ook een KRW-vereiste). De meeste waterbeheerders meten in roulerende meetnetten. Dit maakt trendbepaling op afzienbare termijn zeer lastig zo niet onmogelijk.

Gegevens over de prestaties van doelgroepen voor het beleid inzake emissiereductie (achterliggende processen) worden nog niet standaard verzameld, althans niet voor dit doel en niet geordend per watersysteem. Het verdient de aanbeveling om uit te zoeken op welke manier de inspanningen die de doelgroepen verrichten het beste gevolgd kunnen worden.

Voor waterbodems leveren de beschikbare bronnen slechts een deel van de informatie over uitgevoerde baggerwerken, waardoor geen landelijk beeld kan worden gevormd. Om de informatievoorziening uniform (dezelfde eenheden bijvoorbeeld.), transparant en efficiënt te laten verlopen, zijn afspraken tussen partijen noodzakelijk (leidraden en dergelijke.). Koppeling met het project Programmering en Monitoring uit het Tienjarensценario Waterbodems is is daarvoor aanbevolen.

In de tabel is een samengevat overzicht gegeven over de toestand van de informatievoorziening. In het voorgaande is over de indicatoren al veel gezegd. De tabel concentreert op de beschikbaarheid van de informatie en de actoren.

Thema	Onderwerp	Beschikbaarheid gegevens	Structurele inwinning	Belangrijkste actoren
Veiligheid	primaire waterkeringen	+ / -	+	RWS, waterkeringbeheerders
	afvoercapaciteit rivieren	+ / -	+ / -	RWS, Provincies en waterschappen
	inzicht burgers vergroten	+ / -	+ / -	V&W, BZK, VROM en LNV
	Gesteld staan voor calamiteiten niet primaire waterkeringen	-	-	gemeenten, VNG, Provincies, IPO, Waterschappen en UvW waterkeringbeheerders
Kusterosie	BKL	+	+	RWS
	RO	+ / -	+ / -	provincies en gemeenten
Bouwgrondstoffen	bouwgrondstoffen	+	+	RWS
	afbouw beleid	-	-	DGW
Kwaliteit water en waterbodems		+ / - (uitbreiding voor KRW)	+	Waterbeheerders
	Chemie	+ / -	+ / -	Waterbeheerders
	ecologie	+ / -	+	DGM, LNV en V&W
	emissiereductie	+ / -	+	RWS en waterbeheerders
	EU richtlijnen	+ / -	+ / -	Waterbeheerders en provincies
	waterbodems	-	-	DGW en overige partijen NBW
Kwantiteitsbeheer	wateroverlast	+ / -	-	Provincies en waterschappen
	optimale verdeling	-	-	RWS, Provincies en waterschappen
	NBW-proces	-	-	DGW, Provincies en waterschappen
	RO	-	-	VROM, Provincies en waterschappen
Herstel en Inrichting	Infrastructuur, vlotte en veilige scheepvaart	+ / -	?	RWS, vaarwegbeheerders
	Functie-eisen vanuit drinkwater, recreatie, natuur en visserij	+ / -	+ / -	Waterschappen, LNV, Provincies, gemeenten, RWS
	Procesinformatie	-	-	Waterschappen, LNV, Provincies, gemeenten, RWS
Verbinden door kennis	Partners voor Water	+ / -	+ / -	partijen Partners voor Water
	Verbinden door Kennis	+ / -	+ / -	partijen NBW
LEGENDA				
+	Voldoet			
+ / -	Voldoet deels en deels niet			
-	Voldoet niet			
?	Onbekend			

9.3 Veranderingen

Voor de KRW ontstaat er een nieuwe informatiebehoefte betreffende chemie waterkwaliteit, ecologie, morfologie en geografische gegevens. Voor de inwinning (exclusief productie) is voor de chemische gegevens additioneel circa 150 k€ per jaar nodig. Voor de inwinning van ecologische gegevens zijn er twee keuzemogelijkheden:

- 1) het direct inwinnen van toetsresultaten bij de waterbeheerder (geschat op 150 k€ per jaar voor alle kwaliteitselementen); in 2003 wordt hiermee ervaring opgedaan.
- 2) het inwinnen van meetgegevens en het zelf (laten) uitvoeren van beoordelingen (geschat op 300-400 k€ per jaar).

Er is op dit moment geen inzicht in de kosten voor de inwinning van morfologische en geografische gegevens.

Een belangrijk doel van de KRW is het bevorderen van duurzaam watergebruik. De KRW heeft daarvoor een kader vastgesteld, waarin het gebruik van economische instrumenten een belangrijke plaats heeft gekregen. Uitgangspunten bij het gebruik van economische instrumenten

is het beginsel van de vervuiler betaalt of de gebruiker betaalt. Tevens is een economische analyse van het watergebruik verplicht gesteld. Dit principe wordt geconcretiseerd in de verplichting zorg te dragen dat uiterlijk in 2010 het waterprijsbeleid adequate prikkels bevat voor de gebruikers van water. Kostenterugwinning kan worden beschouwd als een belangrijke invulling van het waterprijsbeleid en daarmee van het 'vervuiler of gebruiker betaalt principe'. Voor deze economische analyses is het NAMWA opgezet. Dit is gebaseerd op gegevens van VEWIN, UvW en CBS. NAMWA kost jaarlijks 100 k€, voor de gegevensinwinning van de jaarlijkse waterenquête is additioneel circa 150 k€ per jaar nodig.

Succesvolle implementatie van de KRW en van WB21 is sterk procesmatig (NBW). In interactieve beleidsontwikkeling en -uitvoering bestaat vooraf geen duidelijkheid over de specificaties van de probleemstelling, tijdsvolgordelijkheid en gekozen oplossingen. Conventionele indicatoren ontbreken waardoor inzicht in de voortgang moeilijk is te verkrijgen.

Voor de beoordeling van de actualiteit van de WvO- en Wbb-vergunningen zijn handhavinggetallen vereist. Deze zijn niet beschikbaar over de Wbb. Deze gegevens worden geproduceerd door waterkwaliteitsbeheerders en (de regionale directies van) Rijkswaterstaat. In 2002 zijn de waterkwaliteitsbeheerders voor het eerst geënquêteerd op handhaving van de WvO. Deze enquête bevindt zich in een opstartfase. Op dit moment is nog niet duidelijk wie in de toekomst de enquête gaat uitvoeren (RIZA of IVW).

De beleidstaak op het gebied van bouwgrondstoffenvoorziening is geschrapt bij V&W. De kaderstellende en toetsende taken die bij de rijksoverheid blijven, zijn toegevoegd aan het beleidsterrein van VROM. Een toets op de zorgvuldigheid van de overgang naar VROM is niet mogelijk door het ontbreken van een indicator.

Bijlage 1 Overzicht indicatoren

Betreeft doel of maatregel	Indicator	Gewenste informatie	Beschikbare informatie	Is informatie geschikt?	Actualiteit informatie	Samenbundelen informatie door	Informatie geproduceerd door	Kosten inwinning	Actor
Het hebben en houden van een veilig en bewoonbaar land Het op peil houden en versterken van de primaire waterkeringen Vaststellen en voorliging hoogwaterbeschermingsprogramma Vijfjaarlijkse toetsing	Aantal km's te versterken waterkeringen Aantal km's verbeterde steenbekleding Vaststellen en voorliging hoogwaterbeschermingsprogramma Vijfjaarlijkse toetsing		Deltaplan Grote Rivieren/Programma steenzettingen Landelijke Rapportage Toetsing	ja Ja, maar wel informatie ontbrak nog bij de eerste toetsing	Rapportage peildatum 1 oktober Volgende rapportage in 2006	IPO Waterschappen, provincies en rijk (reg.dir. RWS vzw beheerder)	Waterschappen en RD's Waterschappen en rijk		De ministerraad besluit De Tweede Kamer legitimeert het nationale beleid Uitvoering door waterkeringbeheerders
Normen opstellen voor niet-primaire waterkeringen Het verlagen van de hoogwaterstanden op de grote rivieren het verbeteren van ruimtelijke kwaliteit	Aantal provincies dat normen heeft vastgesteld Procesindicator	In 2006 gereed	Rapport prov/ZH over normstelling MER PKB Ruimte voor de Rivier/PKB deel 1 in 2003 voortgangs-rapportages aan TK	Goede basis voor discussie ja		Rijk			Toetsing door waterkeringbeheerders Provincies en waterschappen
70% van de kaden in Limburg voldoen aan de norm 1:250 Realiseren veilige afvoervan 16.000 m ³ /s Burgers meer inzicht geven in risico's Burgers inzicht geven in kansen op overstromingen [en wateroverlast] Afstemming rampenplannen	% beschermd bevolkt gebied (in aantallen beschermde personen) Afvoercapaciteit Effectmetingcampagne Gereedkomen HIS en VNK % goedgekeurde rampenplannen en aantaloefeningen		Geen informatie beschikbaar PKB Ruimte voor de rivier deel 1 in 2003 Geen informatie beschikbaar idem			Waterschappen, prov. en rijk Prov., gem., waterschappen en rijk Gem., prov, rijk			Rijk (V&W,VROM,LNV) Rijk (V&W,BZK,VROM,LNV), gemeenten, VNG, provincies, IPO, waterschappen, Unie van Waterschappen, Provincies, IPO, waterschappen, Unie van Waterschappen, Rijk (V&W, VROM, LNV), provincies en waterschappen
Buitendijks bouwen;Nee tenzij: ja, mits... Veilig en bewoonbaar land	Ontwikkeling aantal buitendijkse activiteiten Waterkering die voldoet aan wettelijke norm (% van de kust, aantal km)	Waterstanden, golven en bodemligging; kustprofielen	Beschikbaar in MWTL programma	Geschied	Varieert	Rijk, prov. Meet en informatie-diensten RWS in opdracht van RIKZ	RIKZ	ca. 3900 k€	gemeenten, VNG, provincies, IPO, waterschappen, Unie van Waterschappen, Rijk (V&W, VROM, LNV), provincies en waterschappen
Dynamisch handhaven van de kust	% overschrijdingen van de BKL	Kustdwarse profielen	Jaarlijkse kustmetingen (JARKUS)	Geschied	Jaarlijks, t-1	Meet en informatie-diensten RWS in opdracht van RIKZ	RIKZ	ca. 900 k€ (NB. zit in bedrag eerste indicator 'voldoen waterkeringen')	rijk
Tegengaan structurele erosie door aanvullen zandoverlies	Zandbalans van het kuststelsysteem (positief of negatief saldo, m ³)	Bodemligging en kustprofielen	Vakoddingen MWTL en kustmetingen (JARKUS)	Geschied		Meet en informatie diensten RWS in opdracht van RIKZ	RIKZ	ca. 2000 k€ (NB. zit in bedrag eerste indicator 'voldoen waterkeringen')	rijk
Voorkomen bolwerkvorming	% van de zandige kust met significante bebouwing	bebouwing, kunstwerken, grondgebruik	Topografische kaart 1:10.000, CBS bodemstatistiek	Geschied	redelijk	Topografische Dienst, CBS	RIKZ	ca. 10 k€ (kosten analyse)	prov en gem
Ruimte reserveren zwakke schakels	Stadium planologische verankering (plan van aanpak, planstudie, streekplan)	fase van uitvoering en beoordeling van de kwaliteit (voldoet aan eisen?)	Niet centraal	onbekend	Niet structureel beschikbaar	Provincies	Provincies, via de POK's (Provinciaal Overlegorgaan voor de Kust)	ca. 10 k€ (kosten verzamelen, beheer)	prov en gem
Contouren rond bebouwing	Stadium planologische verankering (plan van aanpak, planstudie, streekplan)	fase van uitvoering en beoordeling van de kwaliteit (voldoet aan eisen?)	Niet centraal, wel geïnventariseerd voor de 2e voortgangs-rapportage (p. 14)		Niet structureel beschikbaar	Provincies	Provincies, via de POK's (Provinciaal Overlegorgaan voor de Kust)	nihil	prov en gem
Uitvoeren zandsuppleties	Volume gesuppleerd zand naar type (strand, onderwater), hoeveelheden, locatie en budget	Type, volume, plaats, tijdstip en budget	Niet centraal, wel incidenteel geïnventariseerd		Niet structureel beschikbaar	Regionale kust-Directies Rijkwaterstaat		ca. 20 k€ (kosten verzamelen, database)	rijk

Betreeft doel of maatregel	Indicator	Gewenste Informatie	Beschikbare Informatie	Is informatie geschikt?	Actualiteit Informatie	Samenbundelen Informatie door	Informatie geproduceerd door	Kosten Inwinning	Actor
Kwaliteit water en waterbodems Veerkracht van kleine wateren zal worden vergroot door herstel van natuurlijke stromingspatronen	Aantal waterschappen met plannen voor herstel van kleine wateren	Plannen waterschappen rapportages	Plannen waterschappen rapportages	jaarlijks		nee	waterschappen		waterschappen
	% uitgevoerde herstelprojecten ten opzichte van plannen	waterschappen concentraties van stoffen in oppervlaktewater	waterschappen concentraties van stoffen in oppervlaktewater	jaarlijks		nee	waterschappen		waterschappen
	overschrijding MTR/ VR	Per lokatie	Waterkwaliteitsgegevens CIW lokaties			CIW-enquête	RIZA, RIKZ en Waterkwaliteitsbeheerders,	ca. 200 k€ per jaar	waterbeheerders, IPO en V&W
	mate van overschrijding MTR/ VR	Idem	Idem						waterbeheerders, IPO en V&W
EU-KRW goede chemische toestand in 2015	% lokaties met bepaalde overschrijdingsklasse	Idem	Idem						waterbeheerders, IPO en V&W
	< toetsing aan normen KRW, in ontwikkeling>	Niet alle gegevens ingewonnen	Niet alle gegevens ingewonnen	Aanpassingen lokatie Standaardisatie stoffen en planning				Additioneel 150 k€ per jaar	V&W
Emissies extern	aanvoer rivieren per stof (tonnen)	Afvoergegevens grote rivieren				RIZA en RIKZ (hoofdlokaties rijkswateren)			V&W
	aanvoer atmosfeer per stof (tonnen)								
Specifieke doelstellingen emissies Noordzee	stikstofvracht naar de Noordzee								
	% activiteiten met een actuele vergunning	handhavinggetallen	'data warehouse emissieregistratie'	niet beschikbaar over de Wbb		WVO-enquête RIZA	Waterkwaliteitsbeheerders en RD-RWS	circa 15 k€ (uren enquête)	
Controle vergunningen	% activiteiten met een goede controle	handhavinggetallen	handhavinggetallen	niet beschikbaar over de Wbb			Waterkwaliteitsbeheerders en RD-RWS		
	emissies per stof (tonnen) (doelgr./ watertype)		'data warehouse emissieregistratie'	jaarlijks		VRM-inspectie	DCM, CBS, INV, V&W, RIVM, CBS en andere partners.	ca. 3.000 k€	DCM, INV, V&W, en andere partners.
Prioritaire gevaarlijke stoffen (KRW)	emissie-reductie-% per stof (doelgr./ watertype)		'data warehouse emissieregistratie'	jaarlijks		VRM-inspectie	DCM, CBS, INV, V&W, RIVM, CBS en andere partners.		DCM, INV, V&W, en andere partners.
	emissie-reductie-% cf. convenanten		'data warehouse emissieregistratie'	jaarlijks		VRM-inspectie	DCM, CBS, INV, V&W, RIVM, CBS en andere partners.		DCM, INV, V&W, en andere partners.
Goede ecologische toestand in 2015(KRW)	emissies per stof (tonnen)								
	< Indicatoren KRW, in ontwikkeling >	fytoplankton, fyrobenthos, waterplanten, macrofauna en vis	macrofauna	grote diversiteit in kwaliteit en beschikbaarheid van biologische meetgegevens		CIW-enquête, Limnologia Neerlandica (geen structurele inwinning, regionale wateren) en DONAR (rijkswateren)	RIZA, RIKZ en waterkwaliteitsbeheerders		V&W
Specifieke doelstellingen natuurwaarde sloten (KRW)	% lokaties met bepaald ecologisch kwaliteitsniveau			alleen regionale wateren					
	% sloten met bepaald ecologisch kwaliteitsniveau					Stowa			
Toezingen gevaarlijke stoffen (EU)	emissies per stof (tonnen) (doelgr./ watertype)								
	emissie-reductie-% per stof (doelgr./ watertype)								
Zwemwaterrichtlijn (EU)	% zwemwaterlokaties dat voldoet aan norm	aangegeven parameters				zwemwaterenquête uitgevoerd door het RIZA	waterkwaliteitsbeheerders	ca. 60 k€ per jaar?	
Drinkwaterrichtlijn (EU)	aantal innamestops a.g.v. waterkwaliteit	aangegeven parameters				drinkwaterwinning-bedrijven en RIZA	drinkwaterbedrijven	ca. 200 k€ per jaar?	

Betreft doel of maatregel	Indicator	Gewenste informatie	Beschikbare informatie	Is informatie geschikt?	Actualiteit informatie	Samenbundelen informatie door	Informatie geproduceerd door	Kosten inwinning	Actor
<u>Kwaliteit water en waterbodems (vervolg)</u> Viswater (EU)	% lokaties dat voldoet aan norm	aangegeven parameters		Uitsluitend rijks- wateren; 3jaarlijks		CIW-enquête	RIZA, RIKZ en water- kwaliteitsbeheerders	ca. 25 k€ per rapportage	
	% lokaties dat voldoet aan norm	aangegeven parameters		Uitsluitend rijks- wateren, 2jaarlijks		CIW-enquête	RIZA, RIKZ en water- kwaliteitsbeheerders	ca. 25 k€	
Schelpdierwater (EU)	zuiveringsrendement RWZI's	BZV5, CZV, TN, TP				CBS	Waterkwaliteits- beheerders (RWZI)	Onbekend; rappor- tage aan EU ca. 5 k€.	
stedelijk afvalwater (EU)	[?] nitraat in grond- en oppervlaktewater	concentratie nitraat in grond- en opper- vlaktewater, chlorofyl-a, phaeocystische algen, (TP)		representativiteit LMG		RIVM, RIZA, RIKZ en waterkwaliteits- beheerders,		incl. rapportage worden geschat op 300-500 k€?	
Functie eisen	% lokaties waar kwaliteit voldoet aan functie-eisen								
Prestatie industrie	? % bedrijven waarop convenient van toep. is								
Prestatie landbouw	? gebruik mest/ bestrijdingsmidd. in landbouw								
Prestatie bouw	? % duurzame bouwmaterialen								
Prestatie scheepvaart	? gebruik antifouling, scheepsafval								
Prestatie Verkeer	?								
Gebiedsgerichte aanpak	?								
Uitvoering NBW	?								
Uitvoering sanering van historische waterbodemonverontreiniging	% uitgevoerde saneringen	Programmering saneringen en overzicht uitgevoerde saneringen (te saneren/gesaneerde m³ verontreinigde waterbod. en m² oppervl. per actueel type risico per geval)	saneringsprogramma Rijkswateren	Uitvoeringsdetails ontbreken, alleen Rijkswateren		RIZA Unie van Waterschappen IPO	RWS-regionale directies (rd's)	75.000 euro per jaar excl. productie rd's?	waterbeheerders en provincies
	% uitgevoerde saneringen	saneringen (te saneren/gesaneerde m³ verontreinigde waterbod. en m² oppervl. per actueel type risico per geval)	Unie-enquête	Programmering ontbreekt, alleen waterschappen en soms gemeenten	t-1	RIZA	Waterschappen	circa 0.5 tte	waterbeheerders en provincies
	% uitgevoerde saneringen	Overzicht uitgevoerde baggerwerken met gebaggende m3 en soort bestemming	interprovinciale rapportage milieu, water, landbouw en natuur	Alleen aantallen (deel)locaties, geen m³ en m², kwaliteit info onduidelijk	t-2	Unie van Waterschappen	Provincies	?	waterbeheerders en provincies
Toename hergebruik van baggerspecie	% hergebruik baggerspecie		Unie enquête	Alleen waterschappen en soms gemeenten, onduidelijk is wat er met baggerspecie in tijdelijke opslag gebeurt	onbekend	IPO	Waterschappen	?	

Betreeft doel of maatregel	Indicator	Gewenste informatie	Beschikbare informatie	Is informatie geschikt?	Actualiteit informatie	Samenbundelen informatie door	Informatie geproduceerd door	Kosten inwinning	Actor
Waterkwaliteitsbeheer Handhaven van veiligheid	% kustlijn dat niet aan de voorgescreven veiligheidsnormen voldoet	% kustlijn dat niet aan de voorgescreven veiligheidsnormen voldoet	% kustlijn dat niet aan de voorgescreven veiligheidsnormen voldoet	ja	t-1	CIW	Rijkswaterstaat	kustlijn	Provincies (toezicht) en waterschappen (uitvoering) dragen zorg voor de regionale watersystemen, het Rijk is verantwoordelijk voor de hoofdwatersystemen waaronder de
	% hoofdwatersysteem dat niet aan de voorgescreven veiligheidsnormen voldoet	% hoofdwatersysteem dat niet aan de voorgescreven veiligheidsnormen voldoet	% hoofdwatersysteem dat niet aan de voorgescreven veiligheidsnormen voldoet	ja	t-1	CIW	Rijkswaterstaat	kustlijn	Provincies (toezicht) en waterschappen (uitvoering) dragen zorg voor de regionale watersystemen, het Rijk is verantwoordelijk voor de hoofdwatersystemen waaronder de
	% regionale watersystemen dat niet aan de voorgescreven veiligheidsnormen voldoet	% regionale watersystemen dat niet aan de voorgescreven veiligheidsnormen voldoet	% regionale watersystemen dat niet aan de voorgescreven veiligheidsnormen voldoet	nog niet		-	waterschappen		Provincies (toezicht) en waterschappen (uitvoering) dragen zorg voor de regionale watersystemen, het Rijk is verantwoordelijk voor de hoofdwatersystemen waaronder de
Voorkomen van wateroverlast	% regionaal watersysteem waar niet aan de werknormen voor wateroverlast wordt voldaan	% regionaal watersysteem waar niet aan de werknormen voor wateroverlast wordt voldaan	indicator afkomstig uit "Watermood" Vergt nog een ontwikkeling om het begrip "Optimale waterverdeling over functies" te operationaliseren	nog niet		-	waterschappen gaan dit verzamelen		Provincies (toezicht) en waterschappen (uitvoering) dragen zorg voor de regionale watersystemen, het Rijk is verantwoordelijk voor de hoofdwatersystemen waaronder de kustlijn
Optimale waterverdeling over functies	doelrealisatie landbouw		indicator afkomstig uit "Watermood" Vergt nog een ontwikkeling om het begrip "Optimale waterverdeling over functies" te operationaliseren						Speelt vooral op regionaal niveau, dus zijn provincies en waterschappen verantwoordelijk
Vermindering verdroogd areaal natuur -40 % in 2010	de mate van afwijking bij droogte van de "nulsituatie"		nieuwe indicator in V&W begroting 2004, definitie en inwinning onduidelijk	omstreden (deskundigenoordeel)	actualisatie volgt in 2003	IPO	provincies		provincies en waterschappen voeren anti-verdrogingsprojecten uit
Het op orde brengen van hoofd- en regionaal watersysteem in 2015	areaal verdroogde natuur (ov 1985 zie indicatoren bij "maatregelen")		Elke 2 jaar bepalen						
Afremmen spui- en gemaal-capaciteit op gedefinieerd veiligheidsniveau en peilbeheer	het aantal gevallen waarin spui- en gemaalcapaciteit niet in overeenstemming is met vastgesteld niveau voor veiligheid en peil		lijkt een zinvolle indicator	Indicator opgenomen in V&W begroting 2003 en al weer verdwenen in 2004. Niet in Water In Beeld. Onduidelijk wie inwint.					V&W
Uitbreiding spui-capaciteit afsluitdijk in 2012	Voortgang uitbreiding	Voortgang uitbreiding	Voortgang uitbreiding	onduidelijk waar dit gerapporteerd wordt. Niet in Water In Beeld, gegevens beschikbaar bij Rijkswaterstaat (?)					V&W

Betref doel of maatregel	Indicator	Gewenste informatie	Beschikbare informatie	Is informatie geschikt?	Actualiteit informatie	Samenvattingen informatie door	Informatie geproduceerd door	Kosten inwinning	Actor
<i>Waterkwantiteitsbeheer (vervolg)</i> Verhoging maalkapaciteit boezem Noordzeekanaal/ Amsterdam-Rijnkanaal in 2003	Voortgang uitbreiding	Voortgang uitbreiding	onduidelijk waar dit gerapporteerd wordt. Niet in Water in Beeld, gegevens beschikbaar bij Rijkswaterstaat (?)						V&W
Stroomgebiedbeheersplannen gered in 2009	Voortgang stroomgebiedbeheersplannen	Indicator is nog niet gerapporteerd. In NBW is nog niet vastgelegd wie verantwoordelijk is voor evaluatie.							provincies? (staat niet duidelijk in NBW)
Waterbergende en vasthoudende functie van circa 392.000 ha. in 2015	aantal ha gerealiseerde extra oppervlak voor vasthouden en bergen van water	aantal ha gerealiseerde extra oppervlak voor vasthouden en bergen van water	nog niet beschikbaar		nog onduidelijk	CIW	IPO, UvW		
18050 ha extra open water, 2) 280.000 ha extra voor vasthouden water, 3) 86000 ha extra agekopp. verhard oppervlak, voor 2015	aantal ha gerealiseerd	1) en 2): nog niet beschikbaar 3) beschikbaar m.i.v. 1999	1) en 2): nog niet beschikbaar 3) beschikbaar m.i.v. 2000	3) ja	? 3) t-1	1) en 2) CIW 3) CIW	1) en 2) IPO, UvW 3) UvW		provincies en waterschappen
Toepassen van de "waterloets"	Evaluatie waterloets gereed	Indicator is nog niet gerapporteerd. In NBW is vastgelegd dat V&W verantwoordelijk is voor evaluatie.							provincies, waterschappen, gemeenten passen waterloets toe, V&W is verantwoordelijk voor evaluatie
Toetsen watersystemen aan werknormen voor 2005	voortgang loets	Indicator is nog niet gerapporteerd. In NBW is vastgelegd dat UvW verantwoordelijk is voor evaluatie.							waterschappen
Stedelijke waterplannen voor 2006	Voortgang stedelijke waterplannen	Indicator is nog niet gerapporteerd. In NBW is vastgelegd dat VNG verantwoordelijk is voor evaluatie. Nog onduidelijk							gemeenten
Evalueren prioriteitsstelling laagwaterverdeling	Evaluatie gereed	idem	idem	ja	t-1	CIW	RIZA, IPO, UvW		V&W
Stellen kaders GGOR voor 2005 door provincies	Voortgang bij provincies	idem	idem	ja	t-1	CIW			provincies
Opstellen GGOR voor 2010 door waterschappen	Voortgang bij waterschappen	idem	idem	ja	t-1	CIW	RIZA, IPO, UvW		waterschappen
Uitvoeren maatregelen-programma's 2003-2007	Uitvoering maatregelenprogramma's	Indicator is nog niet gerapporteerd. In dat UvW verantwoordelijk is voor evaluatie.							Provincies, gemeenten en waterschappen

Betreeft doel of maatregel	Indicator	Gewenste informatie	Beschikbare informatie	Is informatie geschikt?	Actualiteit informatie	Samenbundelen informatie door	Informatie geproduceerd door	Kosten inwinning	Actor
Infrastructuur en inrichting watersystemen									
Het hebben en houden van bewoonbare, gezonde en veerkrachtige watersystemen									Ws, LNV, prov, gem., V&W/Grondgebieden? Milieu- en natuurgroeperingen? VROM, V&W, LNV
Het watersysteem kan toegekende functies vervullen wat betreft infrastructuur	Aantal ongelukken/belemmeringen								
Vorte en veilige scheepvaart	Aantal vaarwegen met vaarbeperking								
Behoud oorspronkelijke vaarwegontwerp/profiel	doordat actuele vaarwegprofiel afwijkt van het vaarwegklasseprofiel								
Voorcoming van verondieping van vaarwegen	Aantal knep punten (Definitie knep punt in ontwikkeling)								V&W, Just, BZK, prov, Gem., bedrijfsleven vaarwegbeheerder
Zorgen voor inrichting die transport mogelijk maakt	% vaarwegen die niet voldoen aan functie eisen transport								vaarwegbeheerder
Kunstwerken voldoen aan streefwaarden BPRW	Afwijking van streefwaarden								vaarwegbeheerder
Het watersysteem kan toegekende functies vervullen wat betreft inrichting	Prestaties op functie-eisen								V&W (plus Ws, LNV, prov, gem)
Voldoen aan functie eisen vanuit drinkwater, recreatie, natuur en visserij	Gebiedsgerichte aanpak								V&W (plus Ws, LNV, prov, gem)
Verder herstel en (her)inrichting van hoofdwatersysteem	Binnen gebiedsgerichte aanpak zoveel mogelijk naar win-win situaties gestreefd								V&W (plus Ws, LNV, prov, gem)
	Samenwerking regionale beheerders								V&W (plus Ws, LNV, prov, gem)
	Afwijking van functie-eisen; zie ook discussie in eerste lid artikel 14 over water(bodem) kwaliteit								Recon/Drinkwaterbedrijven? Visserijverenigen? Natuurbehoud/beheer/beschermingsorganisaties? V&W, LNV
	Realisatie, besteding H&I gelden		RIZA en RIKZ zetten een voortgangs rapportage H&I op		2003	RIZA/RIKZ	RIZA/RIKZ		
Geleidelijke overgangen land/water Opheffen barrières (kanalen)	Ecotopen, oevervegetatie, broedvogels					Floron, Sovon en RIZA	Floron, Sovon en RIZA		V&W, LNV, waterschap
	Aantal fauna uitreepplaatsen		aantal fauna uitreepplaatsen binnen H&I programma		2003	DNB			
Creëren natuurvriendelijke oevers	Aantal verdrinkingslachtoffers								
	Aantal kilometer gerealiseerde natuurvriendelijke oever oever	km. Aangelegde natuurvriendelijke				DWW	DWW	190 k€ per 5 jaar	V&W, LNV, waterschap, grondgebieden
	Voorkomen flora en fauna	Aantal voorkomende soorten			5 jaarlijks				
Natuurlijk pelverloop	?				+	Publieke en private professionele en amateur organisaties	CBS natuurstatistieken		V&W, LNV, waterschap, grondgebieden
Duurzame visstand	Ecologische stabiliteit	Gerealiseerde % vispassages in Rijkswateren (aantal genoemd in NIW4)	in Rijkswateren	in beleidstext genemd, maar niet dekkend voor de doelstelling	?				Herziening peilbesluiten IJsselmeergebied (V&W, prov, ws, gem., VROM, LNV, dg.)
Meer mogelijkheden voor vismigratie	Aanwezigheid zalm en zeeforel en andere soorten trekvis	Voor komende soorten trekvis	individuele studies	Onderzoek nodig naar passeerbaarheid zoetzout overgangen					Visstandbeheerscommissie? Doet wat??
Passeerbaar maken van rivieren	Aantal Zoet zout overgangen		Voor grote rivieren bekend. Overzicht rijk-regio bekend bij RIKZ			RIZA/RIKZ	RIZA/RIKZ		V&W, ws, OVB
									V&W, P.M. voor zoetzout overgangen

Betreeft doel of maatregel	Indicator	Gewenste informatie	Beschikbare informatie	Is informatie geschikt?	Actualiteit informatie	Samenbundelen informatie door	Informatie geproduceerd door	Kosten inwinning	Actor
<i>Verbinden door kennis</i>									
Versterking van de Nederlands buitenlandse waterinzet projecten met deze doelstelling	soort, omvang in € en beschrijving inbreng, deelnemende partijen bij	jaarlijkse vgr	jaarlijkse vgr	ja	t-1	Programmbureau Partners voor Water			
Het totstandkomen, uitwerken en evalueren van watergerelateerde internationale verdragen en afspraken	Nederlandse betrokkenheid en inbreng					Programmbureau Partners voor Water			
Bevorderen van de watergerelateerde duurzame ontwikkeling in ontwikkelingslanden						Programmbureau Partners voor Water			
Verbetering concurrentiepositie op internationale watermarkt						Programmbureau Partners voor Water			
Bewording van de internationale rechtsorde						Programmbureau Partners voor Water			
Kennis delen en ontwikkelen						Programmbureau Partners voor Water			
Beleidsafstemming						Programmbureau Partners voor Water			
Nakomen van afspraken WWF	Aangaan en opvolging van afspraken					Programmbureau Partners voor Water			
Samenwerking						Programmbureau Partners voor Water			
Inzet Nederlandse expertise integraal waterbeheer						Programmbureau Partners voor Water			
Uitvoering programma 'Partners voor water'	Periodieke evaluatie van het programma	VGR	VGR	ja	t-1	Programmbureau Partners voor Water			
Budget 'Partners voor water'	Uitputting budget					Programmbureau Partners voor Water			
Concreet proefprojecten Nationaal Bestuursakkoord Water	Soort (?), omvang in € en deelnemende partijen aan projecten	Alspraken over monitoring en evaluatie worden in het NBW gemaakt	Alspraken over monitoring en evaluatie worden in het NBW gemaakt			Alspraken over monitoring en evaluatie worden in het NBW gemaakt			NBW
Invulling geven aan ICES-KIS-3 thema 'Leven met Water'		Alspraken over monitoring en evaluatie worden in het NBW gemaakt	Alspraken over monitoring en evaluatie worden in het NBW gemaakt			Alspraken over monitoring en evaluatie worden in het NBW gemaakt			NBW
Stroomlijnen verbodde infrastructuur van helpdesks en kennisstransferpunten	Organisatieoverzicht van de kerninfrastructuur	Alspraken over monitoring en evaluatie worden in het NBW gemaakt	Alspraken over monitoring en evaluatie worden in het NBW gemaakt			Alspraken over monitoring en evaluatie worden in het NBW gemaakt			NBW

Bijlage 2 Afkortingen

AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
BKL	Basis Kustlijn
BMW	Beleidsmonitor Water
BPRW	Beheersplan Rijkswateren
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken
BZV	Biologisch Zuurstofverbruik
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CIW	Commissie Integraal Waterbeheer
CZV	Chemisch Zuurstofverbruik
DCO	Dienst Communicatie van V&W
DGM	Deltaplan Grote Rivieren
DGR	Directoraat-generaal Ruimtelijke Ordening (VROM)
DGW	Directoraat-generaal Water (V&W)
DLG	Dienst Landelijk Gebied
DNB	Directie Noord-Brabant van RWS
DNN	Directie Noord-Nederland van RWS
DONAR	Data Opslag Natte Rijkswaterstaat
DWW	Dienst Weg- en Waterbouwkunde (RWS)
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
EU	Europese Unie
EZ	Ministerie van Economische Zaken
GGOR	Gewenst Grond- en Oppervlaktewaterregime
H&I	Herstel en Inrichting
HIS	Hoogwater Informatiesysteem
ICES	Interdepartementale Commissie voor de Economische Structuurversterking
ICES-KIS	Kennis Infrastructuur gedeelte van ICES-programma
IPO	Interprovinciaal Overleg
IVW	Inspectie Verkeer en Waterstaat (V&W)
JARKUS	Jaarlijkse Kustmetingen
KN3	Derde Kustnota
KRW	Kaderrichtlijn Water
LMG	Landelijk Meetnet Grondwaterkwaliteit
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en voedselzekerheid
MER	Milieu-effectrapportage
MINAS	Mineralen Aangiftesysteem
MNP	Milieu- en Natuurplanbureau (RIVM)
MSW	Monitoring Systeem Water
MTR	Maximaal Toelaatbaar Risico
MWTL	Monitoring van de Waterstaatkundige Toestand des Lands
NAMWA	National Accounting Matrix including Water Accounts
NBW	Nationaal Bestuursakkoord Water
NGO	Niet-gouvernementele Organisatie
NITG-TNO	Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen - TNO
NURG	Nadere Uitwerking Rivierengebied
NW4	Vierde Nota Waterhuishouding
OSPAR	Oslo-Parijs Conventie
OVB	Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij

PfW	Partners for Water
PKB	Planologische kernbeslissing
POK	Provinciaal Overlegorgaan voor de Kust
PvW	Partners voor Water
RD	Regionale Directie (RWS)
RECRON	Vereniging van Recreatie-ondernemers
RIKZ	Rijksinstituut voor Kust en Zee (RWS)
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (VWS)
RIWA	Vereniging van Rivierwaterbedrijven
RIZA	Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling
RO	Ruimtelijke Ordening
RPC	Rijks Planologische Commissie
RPE	Regeling prestatiegegevens en Evaluatieonderzoek rijksoverheid
RWS	Rijkswaterstaat (V&W)
RWZI	Rioolwaterzuiveringsinstallatie
STOWA	Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer
TAW	Technische Adviescommissie voor de Waterkeringen
TEB	Totaal-effluëntbeoordeling
TK	Tweede Kamer
tN	totaal stikstof
tP	totaal fosfor
UvW	Unie van Waterschappen
V&W	Ministerie van Verkeer en Waterstaat
VBTB	Van Beleidsbegroting tot Beleidsverantwoording
VEWIN	Vereniging van Waterbedrijven Nederland
VHR	Vogel- en Habitatrichtlijn
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VNK	Veiligheid van Nederland in kaart
VNR	Vereniging van Nederlandse Riviergemeenten
VR	Verwaarloosbaar Risico
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WB21	Waterbeheer 21e Eeuw
Wbb	Wet Bodembescherming
WBM	Wet Belasting op Milieugrondslag
WiB	Water in Beeld
WM	Wet Milieubeheer
Ws	Waterschap
WVO	Wet Verontreiniging Oppervlaktewater
WWF	World Water Forum
WWh	Wet op de Waterhuishouding
ZBO	Zelfstandig Bestuursorgaan
ZH	Zuid Holland

Colofon

Aan dit rapport hebben de volgende personen meegewerkt:

RIVM-BMW

John Maaskant

Rob Leewis

Ton Bresser

RIZA

Bertien Broekhans

Pauline van Rijckevoorsel

Jolande de jonge

Bart Reeze

Hans Rienks

RIKZ

Lukas Meursing

DWW

Kees Poot

RIVM-IMP

Hans Bronswijk

RIVM-STD

Martin Middelburg